

Urząd Gminy Brańsk

STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU GMINY BRAŃSK na lata 2001 – 2020

Brańsk, luty 2001

ZLECENIODAWCA:

- ♦ **Rada Gminy** – Rada Gminy upoważniła pracowników Urzędu Gminy Brańsk do opracowania 20-letniego programu inwestycji wieloletnich zgodnie z opracowaną Strategią oraz możliwościami inwestycyjnymi i finansowymi Gminy /na lata 2001 – 2020/. Program ten podlegać będzie zatwierdzeniu na sesji Rady oraz stanowić będzie podstawę do ubiegania się o dodatkowe środki finansowe.

WYKONAWCA:

- ♦ **Zespół projektowy** w składzie:
 - Robert Gołąbiecki
 - Zdzisława Iwańczuk
 - Renata Kunicka
 - Regina Zabłudowska
 - Zofia Byczkowska
 - kierownik zespołu
 - z-ca kierownika zespołu
 - asystent
 - asystent
 - asystent

WYDAWCA:

- ♦ **Urząd Gminy Brańsk**

SPIS TREŚCI

WSTĘP	
OGÓLNE ZAŁOŻENIA	
Podstawowe pojęcia	
Ogólne zasady stosowane przy opracowaniu strategii	
Struktura organizacyjna	
DIAGNOZA STANU ISTNIEJĄCEGO	
Struktura osadnicza	
Środowisko naturalne	
Sfera społeczna	
Infrastruktura techniczna	
Gospodarka	
Charakterystyka finansowa gminy	
ANALIZA UWARUNKOWAŃ ROZWOJOWYCH	
Raport z badań ankietowych mieszkańców gminy Brańsk	
Identyfikacja problemów gminnych dokonana przez radnych	
Problemy gminne przedstawione przez zespoły robocze	
Analiza SWOT	
Spójność uwarunkowań ze strategią rozwoju kraju i regionu	
MISJA I WIZJA ORAZ CELE I KIERUNKI ROZWOJU GMINY	
Misja i wizja rozwoju gminy	
Cele i kierunki	
Priorytety rozwoju	
STRATEGICZNE PROGRAMY ROZWOJU	
Rozwój infrastruktury technicznej	
Infrastruktura społeczna	
Edukacja	
Rolnictwo	
Ochrona środowiska	
Turystyka i wypoczynek	
Przedsiębiorczość	
Współpraca lokalna i ponadlokalna	
Wdrożenie strategii – promocja gminy	
ZARZĄDZANIE REALIZACJĄ STRATEGII	
Podstawy zarządzania strategią	
Uwarunkowanie instytucjonalne w procesie wdrażania strategii	
Powiązania operacyjne	
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	
Wewnętrzne źródła finansowania	
Zewnętrzne źródła finansowania	
ZAKOŃCZENIE	
SPIS TABEL I RYSUNKÓW	

WSTĘP

Tempo zmian zachodzących we współczesnym świecie jest bezprecedensowe. W miarę jego narastania na całym świecie z coraz większą powagą traktowano problem zarządzania w ciągle zmieniającej się rzeczywistości. Bez pewności tego, co stanie się jutro, zarządzanie pozostaje ślepą loterią i liczeniem na łut szczęścia. Dlatego ważnym tu jest posługiwanie się takimi narzędziami, które są pomocne w podejmowaniu najważniejszych, strategicznych decyzji w celu zapewnienia danej organizacji efektywnego działania w przyszłości.

Zarządzanie podstawową jednostką terytorialną, jaką w Polsce jest gmina, w zasadzie niewiele różni się od zarządzania przedsiębiorstwem, z jednym wyjątkiem: politycznych aspektów zarządzania. Odpowiedzialność przed wyborcami wywiera daleko większą presję na decyzje niż odpowiedzialność zarządu firmy przed udziałowcami.

Chociaż odpowiedzialność przed wyborcami często jest kojarzona w sensie negatywnym ze „związanymi rękami” (praktycznie każdy radny używa tego znaczenia dla uzasadnienia swego stanowiska), tym bardziej władze samorządowe powinny przykładać uwagę do planowania strategicznego, gdyż właśnie ta odpowiedzialność dotyczy przyszłości tych, którzy im zawierzyli.

Dlaczego planowanie strategiczne? Otóż planowanie tradycyjne oparte na ekstrapolacji trendów nie zdaje dzisiaj egzaminu. Jest ono krótkoterminowe, najczęściej zdominowane przez pojedyncze sprawy, ukierunkowane na działania urzędnicze i administracyjne, poza tym w ogóle niezrozumiałe dla lokalnej społeczności. Natomiast planowanie strategiczne określa rozwój ekonomiczny i społeczny w sposób kompleksowy na przełomie kilkunastu lat. Planowanie takie powinno być powszechnie akceptowanym, wieloletnim planem rozwoju pokrywającym w swojej treści nie tylko obszar usługowej działalności komunalnych jednostek organizacyjnych, ale również wielu innych instytucji publicznych i prywatnych, których działalność jest związana z funkcjonowaniem gminnej infrastruktury technicznej i społecznej. Wdrażanie strategicznych planów musi być procesem stałego konsekwentnego osiągania celów pośrednich. Opracowanie, a następnie wdrażanie strategii rozwoju gminy jest dobrą okazją do zapoczątkowania procesu podnoszenia sprawności zarządzania i jakości świadczonych usług. Wdrażanie strategii rozwoju wymaga tworzenia odpowiednich warunków organizacyjnych do skutecznej realizacji ustalonych planów. Wydaje się jednak, że stare mechanizmy zarządzania są na tyle mocne, że z trudem poddają się reformom i potrzebom nowych czasów.

Należy jednak zdawać sobie sprawę, że przewidywanie przyszłości jest w obecnej sytuacji zdeterminowane warunkami okresu przejściowego od gospodarki centralnie sterowanej do gospodarki rynkowej. W chwili obecnej

okres transformacji systemowej dobiega końca, choć wiele jeszcze zostało do zrobienia. Nie powstały jeszcze wszystkie nowe regulacje życia społecznego i gospodarczego, zaś niektóre nowe nie funkcjonują jeszcze z dostateczną sprawnością. Życie społeczne i gospodarcze jest podporządkowane osiąganiu celów doraźnych i zaspakajaniu najbardziej palących, bieżących potrzeb. Okres przejściowy ma charakter kryzysowy i powszechny, bowiem obejmuje wszystkie sfery życia.

W planowaniu strategicznym należy wyjść naprzeciw następującym cechom tego kryzysu: załamanie paradygmatu wiedzy, utrata autorytetów i wzorców, poczucie braku równowagi osłabiające zdolność podejmowania decyzji oraz pojawienie się symptomów patologicznych w gospodarce i życiu społecznym.

Okres przejściowy cechuje bolesne zderzenie przeszłości z przyszłością i utratą perspektywy. Jest to punkt zwrotny nagłego przechodzenia z jednego stanu w drugi, trudny do sterowania od wewnątrz, obniżający samodzielność podmiotów strategii. Taki stan nie może trwać długo, implikuje on potrzebę przyspieszenia zmian oraz zastosowania szczególnych sposobów działania.

Trzeba sobie zdać sprawę, że kryzys ma przede wszystkim cechy subiektywne, istnieje głównie w świadomości ludzi. Jego miarą jest dystans między oczekiwaniami a oceną tego, co znajduje się w najbliższym otoczeniu, a wyrazem brak konsensusu w podzielonym społeczeństwie, czemu towarzyszy generalny upadek przekonań i zanik zdolności angażowania się. Utrata perspektywy rodzi poczucie niepewności i zagrożenia.

Poszukując wyjścia z kryzysu należy skierować działania w przyszłość, włączając wizję przyszłości w obraz teraźniejszości, przedstawiając to co pożądane, jako osiągalne i to, co pociągające jako prawdopodobne. Wymaga to wiary władz lokalnych i społeczeństwa we własne możliwości oraz zdolność konkretyzacji celów rozwoju. Ważna jest świadomość, że interwencja z zewnątrz niesie niebezpieczeństwo błędnej oceny sytuacji gminy.

W okresie transformacji mamy do czynienia z wyjątkową złożonością zjawisk (nakładanie się starego z nowym), niestabilnością struktur gospodarczych (proces powszechnej restrukturyzacji) i zarządzania oraz niepewnością i nieczytelnością podziałów kompetencji między podmiotami politycznymi oraz gospodarczymi.

Poszukując najskuteczniejszych rozwiązań, należy wziąć pod uwagę możliwości:

- oparcia się na trwałych wartościach i stabilnych elementach rzeczywistości, jakimi są wartości przyrodnicze i kulturowe oraz stan zainwestowania gminy;
- tworzenie związków społecznych wykorzystujących poczucie tożsamości miejscowej ludności, zdolnych do inicjowania działań celowych;

- likwidacja nierentownych struktur produkcyjnych z równoległym wspieraniem nowych inicjatyw i różnych form przedsiębiorczości;
- wprowadzenie nowych technologii i ośrodków postępu naukowo – technicznego, stymulujących pożądane przeobrażenia i wzrost gospodarczy.

Po tych wstępnych rozważaniach należy ze szczególną mocą podkreślić to, że generalnym i nieodzownym odniesieniem tych rozważań nad kierunkami rozwoju gminy jest wizja jej przyszłości. Wizja taka jest wyrazem zbiorowych aspiracji społeczeństwa i twórczym wyobrażeniem przyszłości. Określa cele, dążenia i zasadnicze kierunki działania. Wynika w pewnym stopniu także z tradycji gminy, odziedziczonego stanu posiadania oraz poczucia możliwości i woli działania.

Na wizję składa się szereg elementów, odpowiadających specyficznym uwarunkowaniom i punktom odniesienia danej społeczności. Wyróżnić można w zasadzie cztery spojrzenia. Pierwsze spojrzenie w kontekście międzynarodowym ma najmniejsze znaczenie, gdyż podkreślenie rangi i atrakcyjności gminy takiej jak Brańsk pod kątem poziomu środowiska cywilizacyjnego, koncentracji ośrodków biznesu i nauki, wartości kulturowych i turystycznych oraz ogólnego klimatu życia społecznego, nie ma namacalnego uzasadnienia. Owszem, w każdej z tych dziedzin można mówić o ich szczególności, wyjątkowości i istotności dla życia społecznego, ale nie o atrakcyjności w znaczeniu konkurencyjności z innymi ośrodkami.

Drugie spojrzenie uwzględnia układ regionalny, a więc znaczenie gminy w systemie osadniczym, pełnione funkcje administracyjne, zasięg oddziaływania na życie społeczne i gospodarcze otoczenia oraz specjalizację produkcji. Kontekst regionalny pozwala ujawnić korzyści wynikające ze świadczenia usług na rzecz otoczenia i wzmocnienia gminy w całym układzie.

Trzecie to spojrzenie na organizm gminy jako spójną całość specyficznych dla niej cech, wynikających z położenia, pełnionych funkcji i związków z otoczeniem. Maksymalizuje ono istniejące walory i stara się wykorzystywać szanse zawarte w uwarunkowaniach wewnętrznych. Ma ono kluczowe znaczenie, bowiem eksponuje związki organiczne, podkreśla nastawienie na zapewnienie komfortu życia mieszkańców, sprawności funkcjonowania układu osadniczego oraz perspektyw rozwoju.

Ostatnie spojrzenie jest zbiorem stanowisk i poglądów poszczególnych grup społeczności lokalnej, eksponując własne problemy i cele rozwoju związane z bezpośrednim otoczeniem ich miejsc zamieszkania. Ma ono charakter pomocniczy, odzwierciedla opinię publiczną i umożliwia konkretyzację dążeń i postulatów ujawnionych w poprzednich ujęciach. Wizja jest wyrazem wiary we własne siły i możliwości rozwoju wykorzystującego uświadomione szanse i aspiracje. Bez konkretyzacji szans strategia rozwoju jest nie do pomyślenia.

Powyższe rozważania upoważniają do wysunięcia wniosku, że temat rozwoju gmin wzbudza wiele emocji i kontrowersji. Tym większe, ponieważ samorząd gminny, który powstał w wyniku transformacji systemowej, stanął przed nową rzeczywistością zupełnie na nią nieprzygotowany, bez odpowiedniego doświadczenia i wiedzy, bez tradycji i wewnętrznej mobilizacji.

Niniejsze opracowanie prezentuje podstawy strategicznego planowania rozwoju Gminy Brańsk w latach 2001-2020, opartego na propozycjach rozwiązywania lokalnych problemów przy wykorzystaniu wewnętrznych atutów i neutralizacji słabości, a także na podstawie obserwowanych szans rozwoju i przeciwdziałaniu rozpoznanym zagrożeniom (wykorzystanie analizy SWOT do konstruowania planu działań, jakie należy podjąć, aby skutecznie stymulować rozwój społeczno – ekonomiczny gminy), w ujęciu przestrzennym, przyrodniczym, gospodarczym, infrastruktury społecznej i technicznej. Jest ono przeznaczone przede wszystkim dla radnych, członków zarządu i pracowników samorządowych. Mogą jednak z niego korzystać również inne osoby zainteresowane sprawami stymulowania rozwoju lokalnego.

Głównym celem opracowania jest prezentacja roli strategicznego planowania w procesie zarządzania gminą oraz w jaki sposób administracja samorządowa wpływa na tempo rozwoju lokalnej gospodarki, bowiem rozwój gospodarczy regionu wiąże się z podniesieniem poziomu życia społeczeństwa gminy i z minimalizowaniem zapóźnień cywilizacyjnych w stosunku do obszarów znajdujących się na terenie Europy Zachodniej.

Strategia została opracowana przez pracowników Urzędu Gminy Brańsk, w ramach której prace prowadzono według ujęcia branżowego. Wykorzystano także materiały wypracowane przez zespoły strategii rozwoju powiatu oraz które były powiązane ze „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Brańsk”.

I. OGÓLNE ZAŁOŻENIA

1. PODSTAWOWE POJĘCIA

Zrównoważony rozwój – jest to wypracowana przez międzynarodowe gremia i przyjęta przez polskie władze państwowe strategia rozwoju ekologiczno-społeczno-gospodarczego regionu, mająca na celu wdrożenie zmian o charakterze cywilizacyjnym w sferze gospodarczej i społecznej, podniesienie, a następnie zachowanie wysokiej jakości życia, zapewnienie kompleksowego (zintegrowanego) podejścia do systemu użytkowania, ochrony i kształtowania środowiska, ochronę dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego przekazanego przez pokolenia oraz wdrażanie nowoczesnych systemów organizacji i zarządzania.

Strategia – jest to określenie sposobu postępowania i wybór drogi rozwoju poprzez sformułowanie misji i docelowej wizji jednostki lub (problemu), wybór długookresowych celów rozwojowych urzeczywistnienie przeciętnej wizji, określenie zasad postępowania oraz wskazania narzędzi niezbędnych do osiągnięcia przyjętych celów, w tym sposobu alokacji środków kapitałowych, zaangażowania społecznego, systemu informacji i inne.

Program strategiczny – jest to zbiór działań zapewniających osiągnięcie konkretnego celu przyjętego w strategii.

Plan strategiczny – jest to opis działania zapewniającego realizację celów szczegółowych programu strategicznego

Misja – jest to określenie istoty działalności danej jednostki, udzielenie odpowiedzi, po co dana jednostka istnieje i co jest jej głównym celem.

Wizja – jest to opisanie przyszłego stanu podmiotu. Wizja jest to obraz stanu gospodarki, stanu i warunków życia społeczeństwa oraz środowiska przyrodniczego w okresie docelowym.

Cel strategiczny – jest to stwierdzenie określające kierunek działania umożliwiający urzeczywistnienie założonej wizji. Wyróżnia się:

- cel nadrzędny – realizacji tego celu powinny służyć wszystkie podejmowane działania,
- cel główny – określa drogę osiągnięcia stanu docelowego,
- cel szczegółowy – określa sposób osiągnięcia celu głównego.

Zadanie – jest to konkretne przedsięwzięcie o charakterze wdrożeniowym.

2. OGÓLNE ZASADY STOSOWANE PRZY OPRACOWANIU STRATEGII

Podmiotem opracowania strategii zrównoważonego rozwoju jest Gmina Brańsk, analizowana w ujęciu:

przestrzennym – podział administracyjny, uwarunkowania przyrodnicze, położenie geograficzne, usytuowanie w układzie przestrzennym,

przyrodniczym – występujące parki narodowe i obszary chronione, ocena wartości przyrodniczej posiadanej przestrzeni, identyfikacja głównych zagrożeń,

społecznym – analiza poziomu świadczonych usług i ich dostępność dla społeczeństwa w układzie terytorialnym,

gospodarczym – potencjał gospodarczy gminy, jego rozmieszczenie, główne atuty rozwojowe,

infrastruktury technicznej – nasycenie terenu gminy elementami infrastruktury technicznej służącej zaspakajaniu potrzeb mieszkańców i podmiotów gospodarczych.

Strategia formułuje cele długofalowe i sposoby realizacji w okresie 2001 – 2020.

Strategia została wykonana metodą społeczną z udziałem pracowników Urzędu Gminy Brańsk (specjalistów różnych dziedzin), w stałej konsultacji z Zarządem Gminy i w współpracy ze środowiskiem wiejskim.

Przy realizacji strategii wykorzystano analizy i opracowania zespołu konsultacyjno-doradczego powołanego przy Urzędzie Gminy.

Równorzędną rolę w stosunku do analiz zespołu konsultacyjno-doradczego odegrały ankiety i wyrażone w nich poglądy, opinie i oczekiwania miejscowej ludności.

W opracowanej strategii wykorzystano materiały ze:

- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Gminy Brańsk,
- Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Brańsk,
- Strategii Rozwoju Powiatu Bielskiego,
- Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego,
- Strategii Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Zielone Płuca Polski.

Opracowana strategia stanowić będzie dokument o charakterze planistycznym, zawarte programy wskazywać będą sposoby osiągnięcia założonych celów rozwojowych.

Wyboru strategicznych celów i kierunków rozwoju dokonano kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

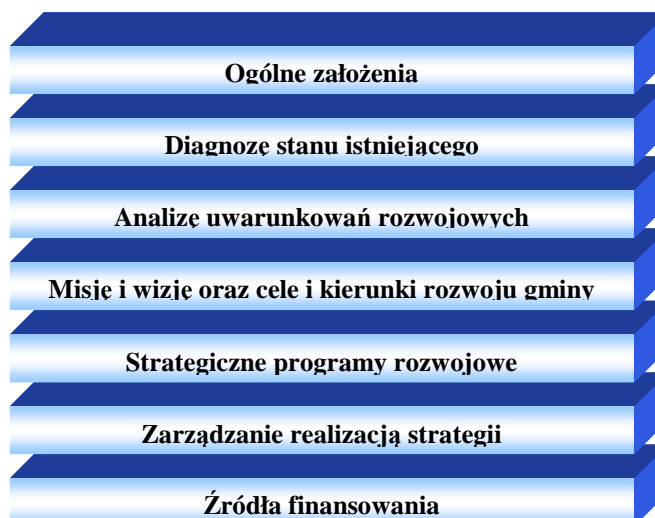
Przyjęte cele strategiczne rozwoju gminy są powiązane z ogólnymi celami rozwoju województwa i kraju oraz realizacją porozumień międzynarodowych i konwencji:

- z Rio de Janerio z 1992 r. (Środowisko i Rozwój),
- z Lucerny z 1993 r. (O czyste środowisko Europy),
- z Sofii z 1995 r. (Paneuropejska Strategia Różnorodności Biologicznej i Krajobrazowej),
- *Agenda 21* z 1992 r. (Globalny program działań na XXI wiek),
- Traktat z Maastricht z 1992 r. (Traktat o Unii Europejskiej),
- Traktat Amsterdamski z 1997 r. (Traktat o Europejskiej Unii Gospodarczej i Monetarnej),
- Długookresowa strategia rozwoju *Polska 2025* z 2000 r.,
- Strategia zrównoważonego rozwoju Polski do 2025 roku z 2000 r.,
- Narodowa strategia rozwoju regionalnego na lata 2000-2006,
- Strategia zrównoważonego rozwoju obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski” z 1999 r.,
- Strategia rozwoju Województwa Podlaskiego z 2000 r.,
- Program Gospodarki Odpadami dla Powiatu Bielskiego.

Podstawą do opracowania omawianych programów, stanowiły zapisy zawarte w:

- Ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym z 1994 r.,
- Uchwale Senatu w sprawie polityki ekologicznej państwa z 1995 r.,
- w Konstytucji RP z 1997 r.,
- w ustawie kompetencyjnej z 24 lipca 1998 r. na podstawie, której mają powstać programy zrównoważonego rozwoju ochrony środowiska.

Dokument *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Brańsk* został opracowany wg poniższego schematu:

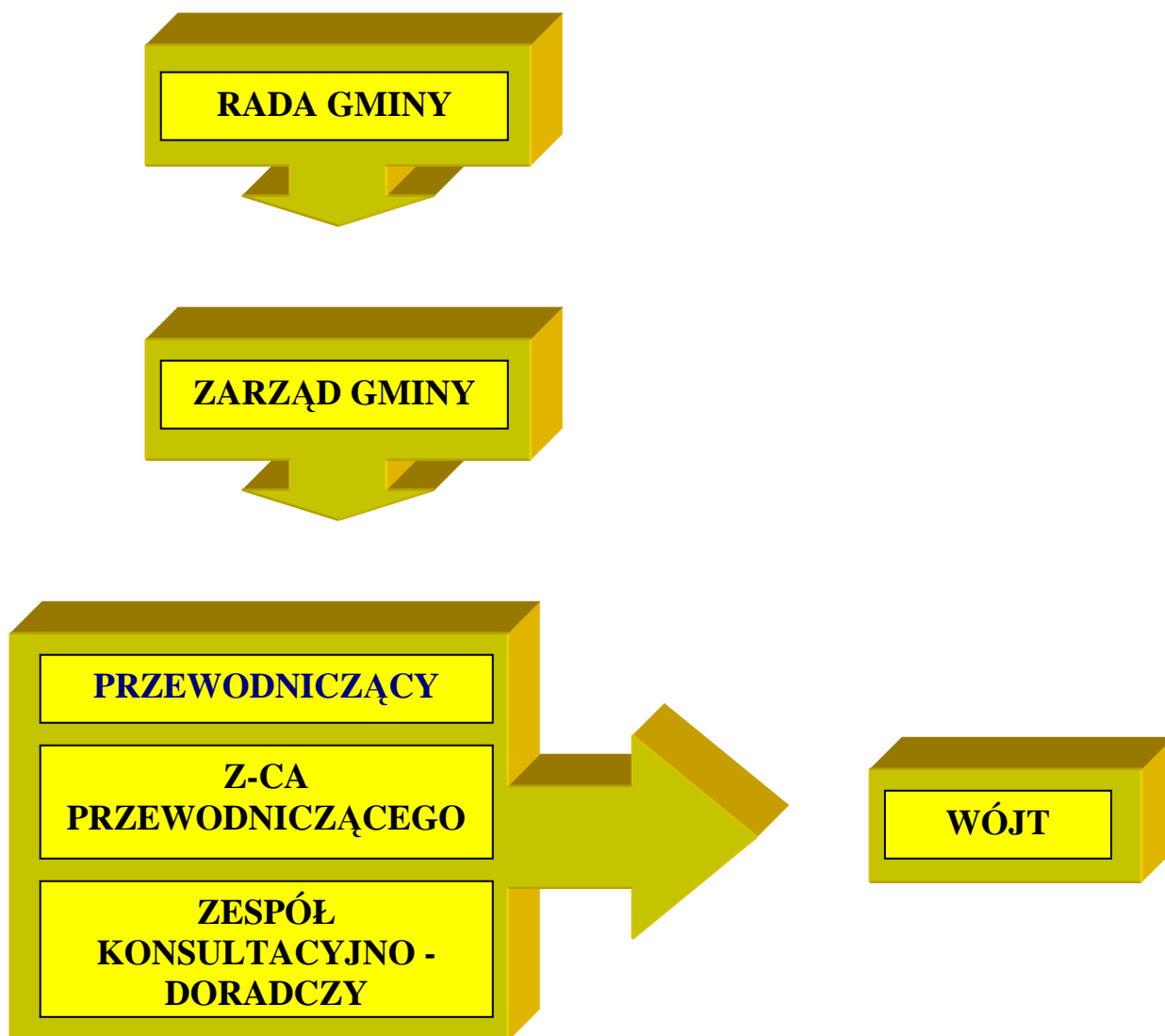
3. STRUKTURA ORGANIZACYJNA

Ze względu na dostęp do wiarygodnych źródeł informacji oraz fachową wiedzę z zakresu poszczególnych sfer życia społeczno – gospodarczego gminy, powołano Zespół Konsultacyjno – Doradczy, w skład którego weszli Kierownicy Referatów Urzędu Gminy Brańsk oraz Kierownicy gminnych jednostek organizacyjnych.

Pracą Zespołu Konsultacyjno – Doradczego kieruje Zastępca Przewodniczącego. Jego zadaniem jest przygotowanie zbiorczych opracowań materiałów dostarczonych przez członków Zespołu.

Nadzorem nad całokształtem prac nad strategią zrównoważonego rozwoju zajmuje się Sekretarz Urzędu Gminy, pełniący jednocześnie funkcję Przewodniczącego Zespołu Konsultacyjno – Doradczego. Strukturę organizacyjną opracowywanej strategii przedstawia poniższy rysunek (rys.1).

Rys.1 Struktura organizacyjna

II. DIAGNOZA STANU ISTNIEJĄCEGO

1. STRUKTURA OSADNICZA

1.1. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE

Gmina Brańsk położona jest w północno – wschodniej części Polski, na południowym skraju województwa podlaskiego, w obszarze „Zielonych Płuc Polski”. Jest jedną z największych gmin w powiecie bielskim. Sąsiaduje z gminami: Rudka, Wyszki, Bielsk Podlaski, Poświętne, Nowe Piekuty, Boćki, Grodzisk i miasto Brańsk. Leży na ważnym szlaku komunikacyjnym Warszawa – Białowieża, wśród rozciągających się dookoła lasów liściastych i iglastych. Jej przygraniczne położenie może wpływać na rozwój stosunków z Białorusią i innymi krajami byłego ZSSR.

Najbliższe przejścia graniczne znajdują się w:

Kuźnicy Białostockiej – 131 km,

Terespolu – 136 km,

Bobrownikach – 125 km,

Połowcach – 65 km.

Typowo wiejska gmina w skład której wchodzi 43 sołectwa.

Gmina liczy 7295 mieszkańców, jednak z roku na rok stan ludności maleje, głównie w wyniku niskiego przyrostu naturalnego oraz migracji.

Teren ten zamieszkuje ludność narodowości polskiej, wśród której większość stanowią wyznawcy religii katolickiej oraz w małym stopniu prawosławnej.

Jej powierzchnia wynosi 227,2 km².

Siedzibą gminy jest miasto Brańsk.

Dominującymi gruntami są użytki rolne, które zajmują 78,1 % powierzchni. Lasy stanowią 15,6 % powierzchni. 93 % gruntów należy do sektora prywatnego.

Największą rzeką jest Nurzec.

Środowisko przyrodnicze nie jest zdegradowane. Niepokój może budzić stan czystości wód.

Gmina dysponuje sporymi zasobami surowców mineralnych (kruszyw) – w małym stopniu eksploatowanych.

Na terenie gminy występuje dużo obiektów o wartościach kulturowych oraz obiektów archeologicznych, co świadczy o historycznym bogactwie osadnictwa tych ziem.

Ludność utrzymuje się głównie z rolnictwa.

Warunki mieszkaniowe ludności są średnie w stosunku do województwa podlaskiego, choć nasycenie mieszkań liczone w ich ilości na 1000 mieszkańców wynoszące ok. 300, kształtuje się poniżej średniej wojewódzkiej.

Gmina jest nieźle wyposażona w urządzenia usługowe, drogi (w ciągu ostatnich lat przybyło szereg dróg o nawierzchni bitumicznej, co plasuje gminę na dobrym poziomie jeśli chodzi o drogi w województwie, nie zapomina się przy tym o utrzymaniu licznych dróg gruntowych) i infrastrukturę techniczną.

100 % wsi jest zwodociągowanych.

Także wszystkie miejscowości, które wcześniej nie miały telefonów, zostały podłączone do nowych automatycznych central telefonicznych.

Główną funkcją gminy jest produkcja rolna w oparciu o lepszą nią w województwie wartość rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Dominuje tu uprawa zbóż oraz hodowla bydła i trzody chlewnej.

W gminie jest zarejestrowanych 152 podmiotów gospodarczych – pozarolniczych.

Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach budżetowych wynosi w 1999 r. ok. 30,2 %.

1.2. POŁOŻENIE I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

Gmina Brańsk za wyjątkiem nieznacznych fragmentów południowej części obszaru położona jest w obrębie Równiny Bielskiej, stanowiącej jedną z ośmiu jednostek fizyczno-geograficznych w randze mezoregionów obszaru województwa podlaskiego, wchodzących w skład wielkiego regionu, jakim jest Nizina Północno-Podlaska.

W układzie administracyjnym Gmina Brańsk położona jest w południowo-zachodniej części województwa podlaskiego i graniczy od północy z gminami Poświętne i Wyszki, od wschodu z gminą Bielsk Podlaski, od południowo-wschodu z gminą Boćki, od południa z gminą Grodzisk i Dziadkowice, od południowego zachodu z gminą Rudka i od zachodu z gminami Nowe Piekuty, Szepietowo i Klukowo. Jest jedną z największych gmin w powiecie bielskim.

1.3. RYS HISTORYCZNY

Początki powstania Gminy Brańsk przypadają na rok 1493, kiedy to z rąk księcia litewskiego Aleksandra Jagiellończyka, Brańsk otrzymał jako pierwszy (miasto – gmina) na Podlasiu miejskie prawa magdeburskie. Wiek XVI zaznaczył się szczególną działalnością na tych terenach króla Zygmunta I i jego żony Bony. W 1520 r. Brańsk wszedł w skład utworzonego wówczas województwa podlaskiego. Był siedzibą sądów grodzkich i ziemskich oraz miejscem obrad sejmików, pełnił więc funkcję faktycznej stolicy ziemi bielskiej. W latach 1558 – 1661 do dóbr brańskich należało 15 okolicznych wsi. Na mocy uchwał Unii Lubelskiej wraz z całym Podlasiem znalazł się w granicach Korony. Ponieważ w Brańsku zamieszkiwała w znacznej części uboga szlachta szarackowa, król Batory w 1577 r. nakazał jej odrabianie „powinności wszelkich” na równi z mieszczanami. Brańsk w tym czasie (1562 r.)

był „uposażony” w ziemię – 150 włók, po czym w latach następnych otrzymał drogą nadań 122 włóki. W 1580 r. w 291 domach zamieszkiwało około 1746 mieszkańców, najwięcej spośród nich zajmowało się rolnictwem. Kres rozwoju gospodarczego nastąpił w II połowie XVII i początkach XVIII wieku spowodowanego wojnami. W 1792 r. kroniki brańskie odnotowały ostre wystąpienia chłopów skierowane przeciw miejscowemu staroście, wyróżniającemu się chciwością i okrucieństwem. Po trzecim rozbiore Polski Brańsk wszedł w skład Prus, włączono go do powiatu suraskiego. Następnie po traktacie w Tylży w 1807 r. wraz z obwodem białostockim znalazł się w granicach Rosji. Mieszkańcy aktywnie uczestniczyli w zrywach narodowościowych w 1830 i 1863 r. Wielu z nich zesłano na Syberię. Okres I wojny światowej spowodował liczne zniszczenia. Większość osób ewakuowano w głąb Rosji. Do końca 1918 r. miasto Brańsk i obszar do niego przyległy (obecnie gmina Brańsk) znajdował się pod okupacją niemiecką. We wrześniu 1939 r. w pobliżu Brańska pod Domanowem i Hodyszewem walczyła wycofująca się wtedy przed wojskami hitlerowskimi Suraska Brygada Kawalerii – dowodzona przez gen. bryg. inż. Z. Podhorskiego. 24 września 1939 r. obszar ten opanowali Sowieci i włączyli do Republiki Białoruskiej. W czerwcu 1941 r. Brańsk zajęli Niemcy. Wycofujące się w końcu lipca 1944 r. okupanci zniszczyli miasto z okolicznymi wsiami w 35 %. Stopniowy rozwój miasta i gminy przypada na lata 70-te. W 1992 r. następuje podział administracyjny gminy na trzy odrębne jednostki: Miasto Brańsk, Gmina Brańsk i Gmina Rudka.

1.4. DZIEDZICTWO HISTORYCZNE

Teren Gminy Brańsk jest obszarem wielu obiektów zabytkowych takich jak:

- Zespół dworski w Kalnicy składający się z:

- a/** dworu drewnianego z 1870 r. przebudowanego i remontowanego w latach 50-tych XX wieku (obecnie siedziba szkoły podstawowej),

- b/** pozostałości parku z drugiej połowy XVIII wieku, przekomponowanego w drugiej połowie XIX wieku,

- Zespół Kościoła Parafialnego p.w. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Klichach składający się z: kościoła drewnianego z lat 1929-1930, dzwonnicy drewnianej i plebani drewnianej z 1930 r.

- Zespół Kościoła Parafialnego p.w. Św. Doroty w Domanowie, na który składa się:

- a/** kościół drewniany z XVII w., rozbudowany w 1875 r., remontowany w latach 1986-1988,

- b/** dzwonnica drewniana z XVII w., gruntownie remontowany w 1876 r.,

- c/** plebania drewniana z 1945 r.,

na szczególną uwagę zasługuje obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem z 1648 r. Giowaniego Verentiego oraz barokowa ambona z 1737 r.,

- Zachowały się też nieliczne wiatraki – koźlaki w Płonowie, Szmurłach, Burchatach, Olszewie,
- Na terenie gminy znajduje się około 180 domów drewnianych z przełomu XIX i XX w., około 35 zagród drewnianych (dom, stodoła, obora), 6 spichrzy drewnianych.

W miejscowościach Świrydy przy drodze Poletyły – Załuskie znajduje się głąz narzutowy o długości ponad 3 m, szerokości około 3m i obwodzie 10,8 m.

We wsi Załuskie Kościelne znajduje się cmentarzysko kurhanowe.

Gmina Brańsk posiada szereg miejsc pamięci narodowej. Polegli tu uczestnicy walk narodowo-wyzwoleńczych w Domanowie, Pruszanca Starej, Brzeźnicy, Klichach oraz Olszewie.

2. ŚRODOWISKO NATURALNE

Gmina Brańsk leży na terenach równinnych w obszarze „Zielonych Płuc Polski”. Równina ta podzielona jest dolinami rzek Bronka i Nurzec, których ujście znajduje się na rzece Bug. Na lekko falistych obszarach gleba utrzymuje wszędzie równomierną wilgotność i ciepło. Tereny te wyróżniają się znaczną wartością przyrodniczą i krajoznawczą, są jednym z najważniejszych czynników kształtowania środowiska naturalnego.

Obszar gminy Brańsk charakteryzuje się czystym powietrzem atmosferycznym i niewielkim zanieczyszczeniem środowiska. Jest to obszar, w obrębie którego podstawowego znaczenia nabiera potrzeba kształtowania powiązań przyrodniczych między Puszcą Białowieską, a Doliną Narwi i Bugu (rys.6).

2.1. RZEŻBA TERENU

W strukturze geomorfologicznej obszaru województwa podlaskiego Równina Bielska, w obrębie której prawie w całości leży gmina zalicza się do regionu wzniesień południowych (na południe od Doliny Narwi). Jest to obszar w całości łagodnie ukształtowany, chociaż w wielu miejscach urozmaicony grupami niewysokich wzniesień i płytkich obniżień.

Niewątpliwą osobliwością krajobrazową Równiny Bielskiej jest przecinająca ją szeroka, bardzo płytka Dolina Górnego Nurca.

Obszar wysoczyznowy gminy Brańsk położony jest na wysokości 130-160 m npm i charakteryzuje się krajobrazem o stosunkowo nielicznych i słabo zachowanych formach rzeźby polodowcowej.

W środkowej części obrazu gminy dominującym elementem rzeźby terenu jest Dolina Nurca, która swoim przebiegiem równoleżnikowym dzieli wysoczyznę na część północną i południową.

Część północna wysoczyzny położona jest na wysokości 130-150 m npm i stanowi obszar moreny dennej gliniastej. Urozmaicenie w jej monotonnym krajobrazie stanowią jedynie zdenudowane moreny czołowe zbudowane z osadów piaszczysto-żwirowych i gliniastych, w formach pojedynczych dają się zauważyć w okolicy wsi: Mień, Domanowo, Świrydy, Bronka, Koszewo, gdzie osiągają wysokość 140-150 m npm przy wysokościach względnych 5-10 m i spadkach nie przekraczających 5 %. Charakterystycznym elementem rzeźby tego terenu są fragmenty zandru dolinnego występującego w dolinie rzeki Mień i jego dopływie Markówki. Są to obszary zalesione położone na wysokości 125-130 m npm, a w okolicy Starej Pruszaneki częściowo zwydmione.

Najbardziej wyniesionym terenem (160-167,5 m npm) na obszarze tej części gminy są moreny czołowe zlokalizowane w okolicy wsi Kiewłaki i Ściony.

W południowej części obszaru gminy (na południe od Doliny Nurca) także dominuje morena denną gliniasta lecz ze znacznym udziałem równin zandrowych, położonych na wysokości 130-145 m n.p.m. Generalnie rzecz biorąc jest to obszar wysoczyzny znacznie zdenudowanej, a występujące tu pojedyncze, ostańcowe formymoreń czołowych (na południowy zachód od Oleksina) nie przekraczają 150 m n.p.m. i wysokości względnych powyżej 8 m oraz spadków powyżej 3 %.

Dolina Nurca charakteryzuje się znaczną szerokością (od 700 m do 2 km) oraz występowaniem:

- rozległych równin obniżen torfowych
- tarasu zalewowego-holocenijskiego wyniesionego 2-3 m ponad dno doliny
- fragmentów tarasu nadzalewowego, pleistocenijskiego, występującego wyspowo na wschód od wsi Popławy oraz na zachód od wsi Karp (gmina Rudka) w wyniesieniu ponad dno doliny 5-7 m. Ponadto w obrębie terasu nadzalewowego, zwłaszcza w zachodniej jego części, występują wydmy wałowe o wysokościach dochodzących do 5 m.

Doliny innych, mniejszych cieków, stanowią także wyraźny element rzeźbotwórczy i charakteryzują się płaskimi dnami oraz mało wyraźnymi stokami.

Płaskorówninna rzeźba terenu gminy Brańsk stanowi element szczególnie korzystny dla rozwoju i funkcjonowania rolnictwa. Średni wskaźnik bonitacji rzeźby terenu wynosi 8,3 pkt w skali 10 punktowej IUNG i jest najwyższy w woj. Podlaskim (średni wskaźnik dla województwa 7,7 pkt).

Współczesne procesy geomorfologiczne na obszarze gminy nie powodują istotnych zmian w rzeźbie terenu – brak zagrożeń powodowanych erozją wodną, niewielkie zmiany w jej krajobrazie powodowane są chaotyczną powierzchnią eksploatacją zasobów geologicznych.

2.2. BUDOWA GEOLOGICZNA I SUROWCE NATURALNE

Budowa geologiczna

Gmina Brańsk pod względem geologicznym usytuowana jest w niecce prusko-mazowieckiej obniżenia podlaskiego, wchodzącego w skład platformy wschodnioeuropejskiej.

Dno niecki budują utwory kredy górnej wykształcone w postaci wapieni, margli i kredy piszącej.

W części południowo-zachodniej województwa podlaskiego (rejon obszaru gminy Brańsk) na kredzie leżą utwory trzeciorzędowe reprezentowane przez piaski glaukonitowe i iły oligocenijskie oraz kwarcowe piaski miocenijskie, stanowiące z kolei podłoże pokrywy czwartorzędowej.

Obszar gminy Brańsk zbudowany jest z utworów czwartorzędowych pochodzenia pleistocenijskiego i holocenijskiego, odgrywających najistotniejszą

rolę w kształtowaniu struktur funkcjonalno-przestrzennych jak i wszelkiej innej działalności gospodarczej na terenie gminy.

Mięszczość pokrywy czwartorzędowej wynosi od 100 do 150 m.

Czwartorzęd reprezentowany jest przez osady kolejno po sobie następujących zlodowaceń – od podlaskiego po środkowopolskiego, przedzielonych osadami interglacjalnymi.

Seria utworów czwartorzędowych pleistocenских reprezentowana jest przez:

- glinę zwałową dolną, która charakteryzuje się dużą zwartością i plastycznością oraz znaczną mięszczością (ca 40 m),
 - serią międzymorenową reprezentowaną przez osady zastoiskowe i fluwioglacjalne, głównie piaski i żwiry oraz mułki (pyły) i łyły o znacznych mięszczościach (ca 50 m). Seria ta rozdziela glinę dolną od gliny zwałowej górnej. Lokalnie mogą one łączyć się w jeden układ glin,
 - glinę zwałową górną charakteryzującą się ciągłością pokrywy i znacznymi mięszczościami od 10 do 50 m. Gлина ta wykazuje dużą zwartość piasków i żwirów pochodzenia lodowcowego,
 - piaski i żwiry fluwioglacjalne o zróżnicowanej mięszczości (od 2 – 15 m).
- a) Najstarszym ogniwem czwartorzędu odsłaniającym się na powierzchni obszaru gminy są osady zastoiskowe stadiału mazowiecko-podlaskiego – piaski mułkowate sporadycznie łyły i mułki występujące w krawędzi doliny Nurca w okolicy Brańska i wsi Karp.
- b) Największy udział w budowie strefy przypowierzchniowej obszaru gminy mają osady stadiału mazowiecko-podlaskiego, którymi są:
- gliny zwałowe budujące głównie obszary okolic następujących wsi: Lubieszce, Brzeźnica, Szmurły, Płonowo, Holonki, Klichy i Oleksin,
 - piaski, żwiry i głazy moren czołowych oraz moren martwego lodu budujące wzgórza w okolicy m. Brańska oraz wsi: Świridy, Kadłubówka, Koszewo, Chojewo i Oleksin,
 - piaski i żwiry lodowcowe z głazami – pokrywające spłaszczone kulminacje zbudowane z glin zwałowych w okolicy m. Brańska oraz wsi: Mień, Patoki, Domanowo, Świridy, Kalnica, Bronka, Dębowo, Koszewo, Oleksin i Holonki,
 - piaski kemów występują w okolicy wsi Kiersnówek i na „N” od m. Brańsk,
 - piaski i piaski ze żwirami wodno-lodowcowymi – budują równiny (zandry) w okolicy wsi Świridy oraz znaczne powierzchnie na południe od Nurca.
- a) Osady stadiału północnomazowieckiego to:
- piaski, żwiry i głazy budujące wzgórza morenowe w okolicy wsi Kiewłaki i Ściony (teren gminy najbardziej wysunięty na północ),
 - piaski i piaski ze żwirem wodnolodowcowe budujące zandry dolinne rz. Mień i Pruszanek, położone w pół.-zach. części gminy.

- b) Osady zlodowacenia północnopolskiego to:
- piaski i żwiry rzeczne występujące fragmentarycznie w dolinie Nurca, na wschód od wsi Popławy,
 - piaszczyste mułki jeziorne, wypełniające obniżenie terenowe na „S” od wsi Kalnica.
- c) Osady holocenu to – torfy, mułki oraz piaski rzeczne.
- Osady te budują tarasy zalewowe Nurca, Leśnej i Czarnej, Bronki, Mnia i innych cieków wodnych oraz terenowe zagłębienia wytopiskowe. Taras nadzalewowy Nurca, a także tarasy zandrowe w dolinie rz. Nurzec i Mień nadbudowane są w wielu miejscach wydmi (piaskami wydmowymi), które tworzyły się na przełomie pleistocenu i holocenu.
- Utwory holoceny zalicza się do gruntów słabonośnych, które nie nadają się do bezpośredniego posadowienia budynków.
- Natomiast grunty wysoczyznowe są gruntami nośnymi, przy czym należy podkreślić, że pod wpływem dużego nasycenia wodą (intensywne opady, roztopy) gliny piaszczyste i piaski gliniaste w partiach stropowych ulegają uplastycznieniu.

Surowce mineralne

Występowanie surowców mineralnych na obszarze gminy ściśle wiąże się z utworami czwartorzędowymi.

Występują one przeważnie w przypowierzchniowej warstwie utworów czwartorzędowych i są eksploatowane metodą odkrywkową.

Aktualnie na obszarze gminy nie ma złóż udokumentowanych oraz złóż o znaczeniu przemysłowym. Brak jest także eksploatacji surowców ilastych ceramiki budowlanej.

Obecnie na terenie gminy eksploatowane jest wyłącznie kruszywo grube i drobne głównie na potrzeby lokalne miejscowej ludności.

Punkty eksploatacji surowców mineralnych stałych na terenie gminy Brańsk w ujęciu tabelarycznym przedstawiają się jak niżej (tab.1).

Tab.1 Punkty eksploatacji surowców mineralnych stałych

Lp.	Miejscowość Użytkownik	Rodzaj surowca	Powierzchnia Wysokość (głębokość) w m	Uwagi
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Kiewłaki prywatny	piasek drobnoziarnisty	80x50 1,5	do rekultywacji
2.	„-”	„-”	50x30 1,5	„-”

3.	<u>Ściony</u> prywatny	p.drobnoziarnisty żwir różny	<u>100x80</u> 3,0	-,,-
4.	<u>Markowo</u> wspólnota	. drobnoziarnisty	<u>50x50</u> 2,0	-,,-
5.	<u>Świrydy</u> prywatny	p.różnoziarnisty ze żwirem różnym	<u>50x20</u> 1,5	do rekultywacji
6.	<u>Olędzkie</u> prywatny	p. ze żwirem	<u>50x40</u> 2,5	
1.	2.	3.	4.	5.
7.	<u>Mień</u> prywatny	p. różnoziarnisty	<u>50x20</u> 4,0	
8.	<u>Mień</u> wspólnota	p. różnoziarnisty	<u>50x20</u> 4,0	
9.	<u>Kalinowiec</u> prywatny	p.drobno i różnoziarnisty	<u>50x20</u> 2,0	
10.	<u>Świrydy</u> prywatny	żwir i różny piask. różnoziarnistym	<u>40x40</u> 3,0	
11.	-,,-	-,,-	<u>50x20</u> 2,5	
12.	-,,-	p.różnoziarnisty ze żwirem różnym	<u>200x80</u> 7-8,0	eksploatacja intensywna mechaniczna
13.	-,,-	-,,-	<u>80x50</u> 6,0	
14.	<u>Załużskie</u> <u>Koronne</u> wspólnota	p. różnoziarnisty ze żwirem różnym	<u>80x50</u> 4,0	dewastacja drzewostanu – do rekultywacji
15.	<u>Załużskie</u> <u>Koronne</u> prywatny	-,,-	<u>50x40</u> 2,5	do rekultywacji
16.	<u>Mień</u> prywatny	p. różnoziarnisty ze żwirem	<u>80x40</u> 3,0	użytki jako wysypisko śmieci – do rekultywacji
17.	<u>Domanowo</u> wspólnota	o. drobnoziarnisty	<u>80x50</u> 2,0	do rekultywacji
18.	<u>Poletyły</u> prywatny	żwir różny z piaskiem różnoziarnistym	<u>50x40</u> 3,0	do rekultywacji

19.	<u>Domanowo</u> wspólnota	p. różnoziarnisty ze żwirem drobnym	<u>60x50</u> 4,0	do rekultywacji
20.	<u>Kol. Poletyły</u> prywatny	p.różnoziarnisty ze żwirem	3,0	dewastacja drzewostanu
21.	<u>Bronka</u> wspólnota	p.drobnoziarnisty	<u>50x30</u> 2,0	wyrobisko w lesie–dewastacja drzewostanu
22.	<u>Patoki</u> wspólnota	p.różnoziarnisty ze żwirem	<u>180x50</u> 3,0	
23.	<u>Kadłubówka</u> prywatny	p.drobnoziarnisty, żwir różny z p.różnoziarnisty	<u>70x60</u> 3,0	
24.	-,-,-	p.drobnoziarnisty ze żwirem różnym	<u>50x25</u> 2,0	do rekultywacji
25.	<u>Kalnica</u> prywatny	p.różnoziarnisty ze żwirem drobnym i średnim	<u>70x25</u> 2,5	
26.	<u>Bronka</u> las państwowe	p.różnoziarnisty ze żwirem różnym	<u>50x20</u> 2,0	eksploatacja zmechanizowana – dewastacja lasu
27.	<u>Kadłubówka</u> prywatny	p. różnoziarnisty ze żwirem różnym	<u>30x20</u> 2,5	do rekultywacji
28.	<u>Koszewo</u> prywatny	-,-,-	<u>250x150</u> 4,5	eksploatacja zmechanizowana – dewastacja drzewostanu
29.	<u>Kol. Dębowa</u> prywatny	-,-,-	<u>30x20</u> 2,0	do rekultywacji
30.	<u>Brzeźnica</u> prywatny	p.drobnoziarnisty kwarcowy	<u>100x60</u> 2,0	eksploatacja zmechanizowan
31.	<u>Kol. Popławy</u> prywatny	p.drobnoziarnisty zażelazony	1,5	do rekultywacji
32.	<u>Pace</u> wspólnota	p.drobnoziarnisty	<u>80x80</u> 2,0	do rekultywacji

33.	<u>Chojewo</u> wspólnota	p.drobnoziarnisty ze żwirem różnym	<u>100x50</u> 3,5	eksploatacja dorywcza. użyt. jako wysypisko śmieci
34.	<u>Oleksin</u> prywatny	p.różnoziarnisty ze żwirem drobnym i średnim	<u>80x70</u> 3,0	do rekultywacji
35.	-, -	żwir różny z p.różnoziarnistym	<u>50x40</u> 3,0	eksploatacja mechaniczna
36.	-, -	p.różnoziarnisty ze żwirem różnym	<u>80x80</u> 3,0	do rekultywacji
37.	<u>Chojewo</u> wspólnota	p.drobnoziarnisty (mułkowaty)	<u>80x60</u> 2,5	do rekultywacji
38.	<u>Oleksin</u> prywatny RDP	p.drobnoziarnisty, p.różnoziarnisty ze żwirem drobnym i średnim	<u>250x100</u> 6,0	eksploatacja mechaniczna
39.	<u>Kol. Oleksin</u> prywatny	p.różnoziarnisty ze żwirem	<u>120x60</u> 2,5	do rekultywacji
40.	<u>Spieszyn</u> prywatny	p.drobnoziarnisty kwarcowy	<u>150x40</u> 2,0	do rekultywacji
41.	<u>Klichy</u> prywatny	p.różnoziarnisty	2,0	do rekultywacji
42.	<u>Pietraszki</u> prywatny	p.drobnoziarnisty	<u>80x50</u> 1,5	do rekultywacji

Źródło – inwentaryzacja złóż surowców mineralnych stałych; Przedsiębiorstwo Geologiczne, W-wa 1992 r.

Kruszywa naturalne grube występują głównie w północno-wschodniej części gminy w obrębie form czołowomorenowych w postaci soczewek i płatków.

Do większych wyrobisk tego surowca można zaliczyć wyrobiska występujące w okolicy wsi: Świridy, Koszewo i Oleksin.

Eksploatacja tego surowca odbywa się przy użyciu sprzętu mechanicznego do głębokości 4-8 m.

Piaski pochodzenia lodowcowego, wodnolodowcowego i eolicznego występują w obrębie form morenowych, kemów, zandrów i wydym.

Większe wyrobiska tego surowca znajdują się w okolicy wsi: Mień, Brzeźnicy i m.Brańska.

Surowce powyższe (żwiry, piaski) znajdują zastosowanie głównie w budownictwie drogowym i indywidualnym.

Pozostałe punkty eksploatacji wymienione w powyższej tabeli mają znaczenie lokalne i są eksploatowane sporadycznie.

Spośród 42 w/w wyrobisk eksploatacyjnych aż 23 wyrobiska zostały zakwalifikowane do rekultywacji, a to głównie z uwagi na stan ich zagospodarowania, słabą jakość surowców i wyczerpywanie się jego zasobów.

Ponadto na terenie gminy istnieje ca 50 wyrobisk (punktów) poeksploatacyjnych (nieczynnych), które również należy zrehabilitować.

Za obszary perspektywiczne występowania surowców mineralnych stałych dla potrzeb lokalnych przyjmuje się rejony wg poniższego zestawienia tabelarycznego (tab.2).

Tab.2 Obszary perspektywiczne występowania surowców mineralnych

Lp.	Nazwa rejonu	Rodzaj surowca	Zasoby szacunkowe
1.	2.	3.	4.
1.	Świrydy (dwa wyodrębnione obszary)	iły i mułki zastoiskowe, miąższość 4,5 – 9,8 (nieprzewiercone)	
2.	Mień	piaski o miąższości 4 m	ca 200 tys.m ³
3.	Świrydy	kruszywo naturalne o miąższości 6 – 8 m	ca 100 tys.m ³
4.	Kol. Oleksin	kruszywo naturalne o miąższości 3 – 6 m	ca 50 tys.m ³

2.3. WARUNKI WODNE

Hydrografia

Pod względem hydrograficznym obszar gminy należy do dorzecza Bugu i położony jest w obrębie zlewni Nurca. Sieć rzeczna tego obszaru jest ściśle związana z formami rzeźby polodowcowej i wykazuje znamiona względnej dojrzałości.

Główny układ sieci hydrograficznej gminy tworzy rzeka Nurzec wraz ze swoimi największymi dopływami tj.:

- lewobrzeżnym dopływem rz. Leśną zasilaną wodami rz. Czarnej (obejmują znikome fragmenty obszaru południowo-zachodniej części gminy),
- prawobrzeżnym dopływem rz. Bronką,

- prawobrzeżnym dopływem rz. Mianką (rzeka graniczna zachodniej części gminy).

Przebieg rzeki Nurzec zachowuje kierunek równoleżnikowy i jest centralnie usytuowany w stosunku do obszaru gminy.

Rzeka Nurzec odgrywa istotną rolę w gospodarce wodnej gminy a także w całej południowo-zachodniej części województwa.

Rzeka Nurzec jest rzeką uregulowaną (1937 r) lecz aktualnie jej umocnienia brzegów są przeważnie zniszczone i wymagają renowacji.

Wielkości przepływowe rzek

Przepływy charakterystyczne i spływy jednostkowe w podstawowych przekrojach rzek gminy Brańsk ilustruje poniższe zestawienie tabelaryczne (tab.3).

Tab.3 Przepływy charakterystyczne i spływy jednostkowe w przekroju rzek gminy Brańsk

Przepływy w m ³ /sek				Spływy jednostkowe l / sek / km ²				
SNQ (Qn) ^x	SO	SWQ	WQ	NN	SN	S	SW	W
0,37 (0,38)	2,08	64,8	87,9	0,198	0,66 5	3,74	116,54 6	158,09 3
0,42 (0,42))	2,30	74,0	100, 0	0,190	0,66 5	3,645	117,27 4	158,47 8
0,88 (0,62)	4,32	153,0	208, 0	0,179	0,71 7	3,520	124,69 4	169,51 9
1,13 (0,78)	5,53	-	-	0,367	0,74 2	3,63	-	-
0,22 (0,22)	1,24	61,0	82,8	0,194	0,19 4	4,02	-	-

	NNQ	0,11	0,12	0,22	0,56	0,06
Pow. w km ²		556	631	1227	1522, 3	308,0
Rzeka - przekrój		rz. Nurzec wod. Boćki	do ć Leśnej	wod. Brańsk	gr. woj. łomżyńskiego	rz. Leśna uj. do Nurca

x) przepływ nienaruszalny i jego wielkości (kryterium hydrobiologiczne-IM i GW, W-wa 1980 r.) w podstawowych przekrojach przepływów SNQ-95%.

Rzędne zasięgu fali powodziowej

Rzędne zasięgu fali powodziowej głównych rzek w obszarze gminy kształtują się jak niżej (tab.4):

Tab.4 Rzędne zasięgu fali powodziowej

Nazwa rzeki	Miejsce przekroju	Rzędna fali powodziowej	Spadek lustra wody w %
1.	2.	3.	4.
Nurzec	uj. rz. Mianki	120,49	0,44
	Patoki	123,32	
	Brańsk	125,65	
	uj. rz. Bronki	126,81	0,58
	Majorowizna	129,13	
	Pace	130,29	
	uj. rz. Leśnej	131,74	
	Bodaczki	133,48	
Mianka	ujście	120,49	0,50
	Mień	121,59	
Bronka	ujście powyżej uj.	126,81	1,4
		134,79	
Leśna i Czarna	ujście	131,74	0,97
	Torule	133,68	
	Solniki	135,62	

Do osiedli zagrożonych falą powodziową rzeki Nurzec na obszarze gminy należą:

- Brańsk – rzędne zasięgu 125,65 – 42,0 kilometr rzeki
- Kiersnówek – rzędne zasięgu 127,34 – 45,5 kilometr rzeki

- Pace – rzędne zasięgu 130,29 – 50,0 kilometr rzeki
- Burchaty – rzędne zasięgu 131,74 – 52,5 kilometr rzeki

Stan czystości wód powierzchniowych

Wody powierzchniowe rzeki Nurca w ocenie P.I.O.Ś. dokonanej w roku 1994 znajdują się od źródeł do m. Brańska w II klasie czystości, poniżej Brańska aż do ujścia w III kl. czystości.

Natomiast zgodnie z Zarządzeniem 18/71 Prezydium WRN w Białymstoku wody rzeki Nurca od źródeł do granic województwa powinny stanowić II kl. czystości.

W związku z uruchomieniem w 1996 r. komunalnej oczyszczalni ścieków w Brańsku powinna nastąpić poprawa stanu czystości wód rzeki Nurzec – poniżej miasta Brańska.

Brak badań kontrolnych na pozostałych ciekach wodnych, przy czym należy podkreślić, że nie obserwuje się w tych wodach wpływu zanieczyszczeń ściekowych związanych z działalnością gospodarczą.

Źródła zanieczyszczeń wód powierzchniowych

Głównymi źródłami zanieczyszczeń wód powierzchniowych rz. Nurca są ścieki komunalne.

II kl. czystości wód rz. Nurzec powyżej m. Brańska może ulegać okresowym pogorszeniom z uwagi na funkcjonowanie wyżej położonych ośrodków gminnych – Boćki, Kleszczele i Czeremcha.

Wody podziemne

Głównym źródłem zaopatrzenia ludności w wodę pitną i potrzeby gospodarcze są wody podziemne pochodzące z utworów czwartorzędowych.

Wody w utworach przedczwartorzędowych zalegających w południowej części woj. Białostockiego są słabo rozpoznane.

Wiadomym jest, że występowanie wód w utworach trzeciorzędowych ma ściśle powiązanie z piaszczystą serią oligocenu i miocenu. Powierzchnia stropu utworów wodonośnych o miąższości od kilkunastu do 40 m. znajduje się na głębokości 100-150 m. Przy czym należy podkreślić, że wody ujmowane z utworów oligoceńskich odznaczają się dobrą i dużą wydajnością. Natomiast wody ujmowane z utworów miocenijskich (miąższość ca 20 m.) wykształconych w postaci ilów i piasków z wkładkami lignitu nie rokuje dużej ilości wody ani jej dobrej jakości.

W obrębie utworów czwartorzędowych wyróżnia się kilka poziomów wodonośnych charakteryzujących się zróżnicowaną zasobnością i zasięgiem przestrzennym.

a) poziom wodonośny III - spagowy jest obszarem wodonośnym najniżej położonym (na utworach trzeciorzędowych) i najłatwiej rozpoznany w utworach czwartorzędowych. Rzędne stropu tego poziomu wahają się w granicach 36 – 73 m npm., najczęściej jednak w przedziale 50 – 70 m npm. Natomiast rzędne spągu najczęściej występują w przedziale rzędnych 25 – 45 m npm. i miejscami mogą łączyć się z wodami występującymi w utworach trzeciorzędowych. Najczęściej spotykana miąższość tej warstwy wodonośnej waha się od 15 do 25m. Uzyskiwane wydajności w studniach z poza obszaru gminy kształtują się w granicach 45 – 60 m³/h, przy średniej 48,1 m³/h. Najczęściej spotykana wydajność jednostkowa od 4 do 10 m³/h/1 m.s. , a jej średnia wartość wynosi 5,5 m³/h/1 m.s.

Pod względem bakteriologicznym wody tego poziomu nie budzą zastrzeżeń.

b) poziom wodonośny II - międzymorenowy stanowi podstawowe źródło ujmowania wód ziemnych, w obrębie którego z uwagi na formę rozprzestrzeniania się i warunki hydrogeologiczne wyróżnia się dwa poziomy – II b i II a:

- poziom międzymorenowy Iib, zachowuje ciągłość występowania na całym obszarze województwa.

Rzędne stropu występują od 88,4 do 89,2 m npm, a rzędne spągu wahają się w granicach od 62 – 93 m npm.

Miąższość warstwy wodonośnej na terenach wysoczyznowych waha się w granicach od 4 do 36 m i wydajności od 12 do 43 m³/h, średnia wydajność jednostkowa ca 5 m³/h/1 m.s.

Bardziej korzystne parametry występują w dolinach kopalnych.

- poziom międzymorenowy II a, charakteryzuje się brakiem ciągłości zalegania.

Miąższość utworów wodonośnych na wysoczyźnie kształtuje się od 10 do 20 m, a średnia wydajność co 33 m³/h.

Na terenie gminy (m.Brańsk) istniejące studnie o głębokości 40 – 60 m ujmujące wody z międzymorenowego poziomu związane z piaskiem i żwirami fluwioglacjalnymi charakteryzują się wydajnością rzędu 10 – 18 m³/h, przy depresji 4,5 m. Woda znajduje się pod ciśnieniem, nawiercona na głębokości ca 37 m stabilizuje się głęb., 8 – 4,0 m.

c) poziom wodonośny I - przypowierzchniowy

Zmienność litologiczna utworów przypowierzchniowych, a także sama morfologia terenu sprawiają, że warunki hydrogeologiczne poziomu przypowierzchniowego są zróżnicowane. Poziom ten występuje na całym obszarze gminy i układa się mniej więcej współkształtnie do rzeźby terenu, co dokumentują studnie kopane.

Obszarami o odmiennych warunkach występowania wód gruntowych na terenie gminy są:

- obszary tarasu zalewowego rz. Nurca i innych cieków wodnych – wody występują tu w piaskach lub piaskach pod wodami i wykazują znaczne wahania w zależności od wahań wód w rzekach, głównie Nurcu.

Wody te tworzą swobodne zwierciadło, którego głębokość zalegania zależna jest od wielkości opadów i tak: w okresach suchych może zalegać na głębokościach od 1,5 do 3,0 m n.p.m. terenu a w okresach wzmożonych opadów względnie mokrych latach od 0,3 do 0,5 m, a nawet na powierzchni terenu.

- obszary obniżen wysoczyznowych zbudowane z piasków podścielonych trudno przepuszczalną gliną. Wody gruntowe występujące w tych piaskach charakteryzują się swobodnym zwierciadłem zalegającym na głębokości od 1,2 – 2,0 m. Jest to uwarunkowane głównie głębokością zalegania stropu gliny i jego ukształtowaniem,

- obszary wysoczyznowe zbudowane z glin, w obrębie których znajdują się przewarstwienia piaszczyste.

Wody gruntowe na obszarach zbudowanych z glin występują jedynie w jej przewarstwach piaszczystych.

Charakteryzują się zmienną głębokością zależną od głębokości tych przewarstwień i ich przestrzennego rozmieszczenia.

Przeciętna głębokość zalegania tych wód kształtuje się w granicach od 2,0 do 5,0 m, lokalnie poniżej 5,0 m. Wody występujące w glinie nie zachowują wspólnego poziomu.

Wody poziomu przypowierzchniowego na obszarach, gdzie występuje brak warstwy izolacyjnej w stropie tych wód wykazują duże zanieczyszczenia bakteriologiczne oraz zwiększone ilości związków żelaza i manganu.

Zaopatrzenia ludności dobrą wodę pitną powinno odbywać się na bazie ujęć wód z poziomu międzymorenowego i spągowanego utworów czwartorzędowych, względnie z ujęć wód zalegających jeszcze głębiej – oligocenu.

Aktualnie w ramach zwodociągowania wsi na terenie gminy funkcjonują następujące ujęcia wód podziemnych:

- Kalnica–2 studnie o głębokości 80 i 81 m i wydajności 105 m³/h i 108 m³/h,
- Brzeźnica–2 studnie o głęb. 69,2 m i 87,0 m i wydajności 64,6 m³/h i 107 m³/h,
- Koszewo–2 studnie o głęb. 83,0 m i 82,0 m i wydajności 44 m³/h i 51 m³/h,
- Domanowo–2 studnie o głęb. 90 m i 93 m i wydajności 84 m³/h i 85,7 m³/h

Zasoby wodne

Wielkości przepływów dyspozycyjnych wód powierzchniowych wynikające z zestawienia wielkości wymaganych przepływów nienaruszalnych w podstawowych przekrojach SNQ – 95% przedstawiają się jak niżej (tab.5):

Tab.5 Wielkość przepływów dyspozycyjnych wód powierzchniowych

Lp.	Rzeka - przekrój	Przepływy w m ³ /sek z obszaru		
		SNQ (95%)	Q _n	Q dyspoz.
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Nurzec - wod. Boćki - do uj. Leśnej - wod. Brańsk - gr. byłego woj. łomżyńskiego	0,37 0,42 0,88 1,13	0,38 0,42 0,62 0,78	- 0,01 0,0 + 0,26 + 0,35
2.	Leśna - uj. do Nurca	0,22	0,22	0,0

Z powyższego zestawienia wynika, że po zabezpieczeniu w pierwszej kolejności przepływów nienaruszalnych gmina może dysponować znikomą wielkością zasobów dyspozycyjnych wód powierzchniowych.

Zasoby dyspozycyjne wód powierzchniowych Nurca przeważnie są wykorzystywane do nawodnienia użytków rolnych – w szczytowym okresie nawodnień z rzeki Nurca pobierano ca 500 l/sek.

Powierzchnie nawadnianych użytków rolnych oraz pobory obszarowe wód powierzchniowych zawarte zostały w poniższym zestawieniu tabelarycznym (tab.6).

Tab.6 Powierzchnia nawadnianych użytków rolnych oraz pobory wód powierzchniowych

Lp.	Rzeka	Powierzchnia nawadniana w ha	Pobory wody w tys. m ³ /rok
1.	2.	3.	4.
1.	Nurzec	4723,0	4781,0
2.	Bronka	146,0	146,0
3.	Mień	84,0	84,0
4.	Leśna (dopływ Nurca)	35,0	35,0

Wielkość podziemnych zasobów dyspozycyjnych gminy Brańsk wg przyjętych ustaleń regionalnego planu gospodarki wodnej jest niewielka – gmina została zaliczona do obszarów o najniższym wskaźniku zasobowym tj. od 0,11 do 0,578 l/sek/km².

Uwzględniając przy tym także niewystarczające zasoby wód powierzchniowych poszczególnych zlewni obszar gminy zaliczony został do obszarów o ograniczonej naturalnej zasobności wód.

W związku z powyższym problem ilościowego zabezpieczenia potrzeb wodnych należy rozwiązywać (w miarę posiadanych środków finansowych) w drodze budowy małych zbiorników retencyjnych w poszczególnych zlewniach (w pierwszej kolejności w zlewniach o skoncentrowanym zużyciu wody). Wymaga to planistycznego przeznaczenia terenów pod przyszłościowe obiekty wodne na terenie gminy.

2.4. KLASYFIKACJA GLEB

W podziale województwa na regiony glebowo-rolnicze (11 regionów wg. IUNG – Puławy, 1988 r.) obszar gminy Brańsk wchodzi w skład regionu Brańsko-Tykocińskiego. Pod względem glebowym jest to jeden z najlepszych regionów województwa podlaskiego.

Skałą macierzystą gleb obszaru gminy są utwory czwartorzędowe pochodzenia lodowcowego i wodnolodowcowego wykształcone w postaci glin, piasków, lokalnie pyłów oraz w dolinach namulów, torfów i piasków rzecznych.

A więc pod względem składu mechanicznego gleby, opracowywanego obszaru, zaliczone są do glin lub piasków gliniastych mocnych i lekkich (miejscami pyłów) na glinie, względnie do piasków słabogliniastych na glinie oraz piasków słabo gliniastych całkowitych, podścielonych piaskiem luźnym i piasków luźnych całkowitych.

Waloryzacja przyrodnicza gleb

Gleby występujące na terenie gminy charakteryzują się wysokimi walorami przyrodniczymi.

Na obszarze gminy występują następujące typy i podtypy gleb:

- 1) Gleby pseudobielicowe – dominują gleby niecałkowicie wytworzone z piasków gliniastych i gliniasto-pyłastych podścielonych płytko i średnio głęboko gliną. Zajmują największą powierzchnię gminy – głównie płaskie partie terenu koncentrując się w południowej, środkowej i zachodniej części gminy.
- 2) Gleby brunatne właściwe – wytwarzane z glin zwałowych zajmują znaczne powierzchnie w środkowej i północno-zachodniej części gminy. Większość gleb wytworzonych z glin położonych na obszarach płaskich charakteryzują się nadmiernym uwilgotnieniem lub okresową podmokłością, co wymaga odpowiednich zabiegów melioracyjnych.
- 3) Gleby brunatne wyługowane i kwaśne – w większości są wytworzone z glin piaszczystych i piasków słabogliniastych. Od gleb brunatnych właściwych różnią się tylko właściwościami fizyko-chemicznymi.

Występują lokalnie na obszarze całej gminy nie tworząc większych zasięgów powierzchniowych.

- 4) Gleby piaskowe różnych typów genetycznych (bielicowe, rdzawe, brunatne, kwaśne). Zajmują dużą powierzchnie gminy, koncentrując się głównie w południowo-wschodniej i wschodniej części gminy. W strukturze bonitacji gruntów zaliczane są w części do gleb dobrych i średnich oraz do gleb słabych.
- 5) Czarne ziemie – wytworzone zostały z piasków, glin i utworów pyłowych. Występują w rozproszeniu na powierzchni całej gminy zalegając głównie w niezabagnionych obniżeniach terenu w dolinach mniejszych cieków wodnych i na bagiennych obrzeżach doliny Nurca.
- 6) Gleby torfowe i murszowo-torfowe tworzą dominantę gleb w dolinie rzeki Nurca.
- 7) Gleby murszowe – mineralne występują na niewielkich powierzchniach w południowej części doliny Nurca.
- 8) Mady – wytworzone są z aluwii współczesnych tarasów rzecznych (warstwy namulów osadzonych przez wody w okresie wylewów) i występują głównie w środkowej i zachodniej części doliny Nurca.

Waloryzacja użytkowo – rolnicza gleb

Udział powierzchniowy klas bonitacyjnych w hektarach w układzie wsi na obszarze gminy Brańsk przedstawia się następująco (tab.7):

Tab. 7 *Udział powierzchniowy klas bonitacyjnych w układzie wsi na obszarze gminy Brańsk*

Lp.	Nazwa wsi (miejscowości)	Grunty orne							Użytki zielone					Ogółem	Lasy
		w klasach							w klasach						
		III a	III	IV a	IV	V	VI	Razem	III	IV	V	VI	Raze		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
1.	Bronka		38	45	54	74	44	255	1	52	81	22	156	411	148
2.	Brzeźnica		10	116	128	62	28	344	1	137	86	5	229	573	178
3.	Burchaty			17	11	8	9	45	10	46	28	1	85	130	5
4.	Chojewo		26	132	226	180	119	683	10	129	174	86	399	1082	141
5.	Dębowo	1	25	26	40	41	10	143	3	18	20	11	52	195	6
6.	Domanowo	16	206	424	176	115	27	964	2	151	176	5	334	1298	101
7.	Ferma		39	202	40	34	10	325	8	36	7		51	376	50
8.	Glinnik		9	43	158	35	1	246	2	47	11	1	61	307	47
9.	Holonki		6	153	116	121	38	434		47	55	5	107	541	80
10.	Kadłubówka		13	74	50	35	30	202	3	23	31	11	68	270	7
11.	Kalnica	1	28	28	45	84	34	220		70	99	3	172	392	76
12.	Kiersnowo	15	79	43	56	85	39	317	1	91	77	10	179	496	83
13.	Kiersnówek		16	70	67	44	8	205	4	46	39	8	97	302	8
14.	Kiewłaki		4	67	65	43	26	205	2	19	7	18	46	251	108
15.	Klichy		44	73	116	108	30	371	6	91	99	4	200	571	108
16.	Koszewo		45	132	71	38	5	291		51	29	2	82	373	32
17.	Lubieszce		75	52	68	46	3	244	3	49	35		87	331	55
18.	Mień		145	221	76	99	12	553	2	167	100	17	286	839	25
19.	Majorowizna	1	9	10	3	4	2	29	1	8	10	2	21	50	5

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
20.	Markowo Wielkie		39	184	76	38	15	352	1	49	37	6	93	445	143
21.	Nowosady		9	49	11			69	2	12			14	83	
22.	Oleksin	1	37	250	219	148	26	681	106	303	11	16	540	1221	203
23.	Olędzkie		22	105	102	49	15	293	4	33	29	13	79	372	73
24.	Olszewek		4	14	25	16	1	60		19	3		22	82	17
25.	Olszewo		7	39	50	79	3	178		50	4		54	232	49
26.	Pace		9	12	28	34	8	91	19	61	29	2	111	202	12
27.	Patoki		41	170	54	16	4	285	8	110	34	2	154	439	152
28.	Pruszancka Stara		47	116	32	30	3	228	1	12	18		31	259	31
29.	- „- Baranki	2	12	46	15	24	21	120	5	9	40	15	69	189	41
30.	Płonowo		2	84	87	29	1	203	3	31	20	4	58	261	92
31.	Poletyły		28	77	87	55	20	267	16	48	10	2	76	343	150
32.	Popławy		17	268	326	120	105	836	59	218	11	184	579	1415	365
33.	Pietraszki	3	32	82	18	17	4	156	3	18	12	1	34	190	7
34.	Puchały Stare		3	77	105	37	9	231		22	17	3	42	273	73
35.	Puchały Nowe		5	72	34	20	9	140	3	12	10	2	27	167	58
36.	Szmurły	36	217	195	25	108	15	596	38	79	54	2	173	769	187
37.	Ściony		5	50	95	67	5	222	1	29	6		36	258	48
38.	Świrydy		10	79	240	122	48	499	1	54	27	4	86	585	305
39.	Widźgowo		12	114	52	26	8	212	4	26	13	1	44	256	28
40.	Załuskie Koronne		6	19	50	72	18	165	1	38	30	8	77	242	61

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
41.	Załużskie		5	41	73	42	3	164		19	38	36	93	257	32
42.	Zanie		4	111	66	23	3	207		30	9		39	246	82
43.	Spieszyn		10	53	85	66	20	234		31	38	13	82	316	82
	Razem:	76	140	423	352	249	839	125	334	259	187	525	532	17890	3554

Źródło: W.B.G. i TR w B-stoku, Rejonowy Oddział w Bielsku Podlaski – 1980 r.^x

x) aktualnie niewielkie zmiany ilościowe w klasyfikacji gleboznawczej mogą wynikać z uwagi na przeprowadzone prace melioracyjne, zarówno w obrębie gruntów ornych (drenaż) jak i użytków zielonych oraz z tytułu ustanowienia nowych granic administracyjnych gminy.

Kompleksy rolniczej przydatności gleb

Na terenie gminy w obrębie gruntów ornych występuje 7 kompleksów zaś na obszarach użytków zielonych 2 kompleksy – 2z i 3z.

Do kompleksów rolniczej przydatności gruntów ornych należą:

1) Kompleks 2 – pszenney dobry.

Gleby należą do typów: brunatnego właściwego i czarnej ziemi. Obejmują swym zasięgiem ca 50 % gruntów ornych we wsiach: Domanowo, Ferma, Glinnik, Majorowizna, Kiewłaki, Lubieszce, Markowo Wielkie, Patoki, Pietraszki, Szmurły i Zanie, co stanowi ca 20 % ogółu gruntów ornych.

2) Kompleks 4 – żytni b. Dobry.

Gleby należą do typu pseudobielicowego brunatnego wyługowanego i typu czarnej ziemi zdegradowanej.

Stanowi to ca 29 % ogółu gruntów ornych. Do kompleksu tego zalicza się ponad połowę gruntów ornych położonych w obrębie następujących wsi: Koszewo, Puchały Nowe, Widźgowo oraz od 30 – 50% gruntów ornych w obrębie wsi: Dębowo, Holonki, Klichy, Mień, Nowosady, Oleksin, Olędzkie, Olszewo, Płonowo, Poletyły, Śpieszyn, Puchały Stare i Załuskie Kościelne.

3) Kompleks 5 – żytni dobry.

Gleby wytworzone w przeważającej części z piasków gliniastych. Stanowią ca 11% ogółu gruntów ornych.

Występuje na obszarze całej gminy, w przestrzennym rozmieszczeniu jak kompleks 4, przy zajmowaniu jednak o wiele mniejszych powierzchni. Większe powierzchnie (ponad 20%) tego kompleksu występuje tylko w obrębie takich wsi jak: Holonki, Lubieszce, Oleksin, Płonowo, Śpieszyn, Puchały Stare i Świrydy. Typowy kompleks żytnio – ziemniaczany.

4) Kompleks 6 - żytni słaby.

Zajmuje obszar stanowiący ca 15% gruntów ornych w gminie. Tworzą go gleby piaskowe różnych typów genetycznych. Najliczniej (ponad 20 %) występuje w obrębie wsi: Bronka, Holonki, Jarmarkowszczyzna, Kalnica, Kiersnowo, Kiewłaki, Olszewek, Pace, Szmurły, Ściony, Świrydy i Załuskie Koronne.

5) Kompleks 7 - żytni b. słaby.

Są to najslabsze gleby będące w użytkowaniu rolniczym (żytnio-lubinowy). Stanowi ca 5 % gruntów ornych w gminie.

Gleby te w wielkości ponad 10 % występują głównie w obrębie wsi: Bronka, Burchaty, Chojewo, Kadłubówka, Kalnica, Kiersnowo, Pruszanica Baranki, Załuskie Koronne.

6) Kompleks 8 - zbożowo-pastewny mocny.

Stanowi ca 15% gruntów ornych i występuje w obrębach wsi (ponad 30%)- Domanowo, Glinnik, Olszewek oraz w granicach 20 – 30% w obrębach wsi: Brzeźnica, Burchaty, Kadłubówka, Mień, Markowo Wielkie, Olszewo, Olędy, Pace, Patoki, Popławy, Ściony, Załuskie Kościelne i Zanie.

7) Kompleks 9 - zbożowo-pastewny słaby.

Stanowi ca 4,5% gruntów ornych w gminie i występuje w niewielkich ilościach w obrębach następujących wsi: Jarmarkowszczyzna, Brzeźnica, Chojewo, Mień, Olędzkie, Olszewek i Olszewo. Właściwe ich zagospodarowanie to przeznaczenie pod użytki zielone.

Kompleksy użytków zielonych to:

1) Kompleks 2z – stanowi ca 70 % ogółu użytków zielonych zaliczonych do III i IV kl.

Największe powierzchnie kompleksu 2z w granicach od 100 do 300 ha występują w obrębach wsi: Oleksin, Popławy, Mień, Domanowo, Brzeźnica i Chojewo.

2) Komleks 3z – są to łąki i pastwiska zaliczane do V i VI kl. Największe obszary tego kompleksu występują także w obrębie w/w wsi.

Melioracje

Celem podniesienia wartości produkcyjnej gleb, na terenie gminy zostały zmeliorowane użytki rolne (wg. stanu na 1999 r.)

Ogółem	- 9.087,3 ha
w tym metodą drenowania	- 7.043,9 ha
rowami	- 2.043,4 ha

2.5. ŚWIAT ROŚLIN I ZWIERZĄT

Szata roślinna

a) Lasy. Według podziału kraju na regiony przyrodniczo-leśne nadleśnictwa Rudka, w skład którego również wchodzi lasy gminy Brańsk, należą do Krainy Mazowiecko-Podlaskiej zaliczanej do Dzielnic Niziny Mazowiecko-Podlaskiej charakteryzującej się występowaniem grądów i lasoborów świeżych.

Powierzchnia lasów w gminie Brańsk wg. stanu na dzień 01.01.2001 r. wynosiła 3551 ha, w tym:

674 ha – lasy państwowe (19,0%)

2855 ha – lasy prywatne, użytkowane w ramach indywidualnych gospodarstw rolnych (80,4%)

22 ha – lasy jednostek organizacyjnych i osób prawnych (0,6%).

Natomiast udział lasów w ogólnej powierzchni gminy wynosi ca 15,6%.

W układzie typów siedliskowych lasów dominuje Bór Mieszany Świeży (BMśw) i Las Mieszany (LM).

Do najważniejszych gatunków drzew występujących na wymienionych siedliskach należy zaliczyć sosnę, dąb, jesion, grab, brzozę, rabinę akcjową, olchę i inne.

Przy czym należy podkreślić, iż daje się zaobserwować niekorzystny proces zmniejszania się udziału sosny i dębu na korzyść brzozy. Ma to głównie miejsce w uprawach i młodnikach, zwłaszcza na gruntach porolnych lasów niepaństwowych.

Dominującą klasą drzewostanów jest II kl. w. (21– 40 lat) i III kl. w. (41– 60 lat).

Na terenie gminy Brańsk brak jest lasów zaliczonych do I kategorii t.j. lasów ochronnych. Występują tylko lasy gospodarcze (II kategoria), których podstawową funkcją jest produkcja surowca drzewnego na wielorakie potrzeby gospodarcze, a głównie na drewno tartaczne, sklejkę, okleinę a także na opał w gospodarstwach wiejskich.

Występowanie lasów na terenie gminy charakteryzuje się znacznym rozdrobnieniem i nierównomiernym rozmieszczeniem przestrzennym.

Lasy Państwowe stanowiące tzw. Państwowe Gospodarstwa Leśne zajmują niewielkie powierzchnie i są położone: na południowy zachód od wsi Oleksin, na północny wschód od wsi Spieszyn, w okolicy kol. Patoki łączący się z dużym kompleksem lasów położonych w północnej części obszaru administracyjnego m. Brańska, na północ od wsi Pruszkanki Starej, na północ od wsi Załuskie Koronne, na północ i na południowy zachód od wsi Poletyły, na południe od wsi Jarmarkowszczyzna oraz na obszarze między wsią Bronka i Kalnica.

Największy kompleks lasów prywatnych położony jest w południowej części gminy między wsią Szmurły i Oleksin, gdzie bezpośrednio łączy się z w/w kompleksem lasów państwowych.

Generalnie rzecz biorąc lasy prywatne występują w znacznym rozproszeniu na obszarze całej gminy i nie tworzą dużych kompleksów leśnych, co wydaje się uzasadniać m.in. potrzebę opracowania operatu granic polno-leśnych.

Z uwagi na fakt, iż na terenie gminy występują jedynie lasy gospodarcze istnieje szczególna potrzeba prowadzenia racjonalnej gospodarki leśnej.

Zasady racjonalnej gospodarki leśnej i ochrony lasu określają plany urządzania lasów.

W związku z potrzebą opracowania nowej generacji planów urządzania lasów postuluje się potrzebę szerszego uwzględniania w ich treści merytorycznej ustaleń pozaprodukcyjnych lasów, a w szczególności:

- ochrony ekologicznych wartości siedlisk,
- zwiększania różnorodności biologicznej ekosystemu leśnego,

- obejmowania lasów formą ochronną (wskazania do uznania za rezerwat przyrody, użytek ekologiczny, zespół przyrodniczo-krajobrazowy itp.
- udostępniania i zagospodarowania turystycznego lasów,
- ochrony różnorodności krajobrazowej i kształtowania walorów estetycznych kompleksów leśnych, ich enklaw i obrzeży oraz tras udostępnionych do ruchu.

Należy także podkreślić, że istniejące drobne kompleksy leśne i zadrzewienia śródpolne stanowią ostoję dla drobnej zwierzyny i ptactwa oraz wzbogacają walory środowiska ekologicznego i krajobrazu gminy.

Lasy (powierzchnia i masa drzewostanowa) na obszarze gminy Brańsk nie są zagrożone szkodliwym oddziaływaniem gazów i pyłów.

b) Flora. Flora tych terenów jest bardzo zróżnicowana. Znajdują się tu zespoły roślinne prawie wszystkich typów:

- bagienne,
- torfowiskowe
- leśne,

zarówno chronione jak i zagrożone wyginięciem.

Świat zwierząt

Okoliczne ostępy stanowią ostoję dla zwierzyny i ptactwa. Występują tu wszystkie zwierzęta charakterystyczne dla Nizy Polskiej. Spotkać tu można:

- łosia,
- dziką,
- wilka,
- sarnę,
- jelenia,
- lisę,
- zającą,
- bobra.

Zaobserwować można liczne gatunki ptaków:

- jastrzębia,
- sowę,
- bociana.

2.6. WARUNKI KLIMATYCZNE

W podziale woj. podlaskiego na krainy klimatyczne obszar gminy Brańsk zaliczony został do „Krainy Nadbużańskiej”. Kraina ta charakteryzuje się najlepszymi warunkami klimatycznymi dla rolnictwa w całym województwie. Charakterystykę klimatu gminy Brańsk oparto głównie na danych meteorologicznych ze stacji w Siemiatyczach i Szepietowa.

Temperatura

Średnie miesięczne temperatury powietrza w °C przedstawia poniższa tabela (tab.8).

Tab.8 Średnie miesięczne temperatury powietrza

Miesiące	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Siemiatycze	-4,3	-3,8	-0,2	7,6	13,3	17,0	18,3	17,3	13,3	8,0	2,6	-1,2
Szepietowo	-4,3	-4,1	-0,6	7,1	12,7	16,5	17,7	16,8	12,8	7,7	2,3	-1,5

Przeciętna ilość dni z pokrywą śnieżną wynosi od 70 do 80 dni. Okres bezprzymrozkowy trwa 160 dni.

Doskonałe warunki nasłonecznienia wpływają na wcześniejsze rozmarzanie i przesychanie gleby. Rozmarzanie gruntu przeciętnie przypada po 21 marca, a początek robót polowych na pierwsze dni kwietnia. Średnia data ostatnich przymrozków w Szepietowie jest 1 maja, a pierwszych 6 października.

Okres wegetacyjny (z temperaturą średnią dobową + 5°C i powyżej) wynosi średnio w Szepietowie 205 dni i rozpoczyna się 6 kwietnia, a kończy się 27 października w Siemiatyczach 208 dni i trwa od 4.06. do 28.10.

Przejście średniej dekadowej temperatury przez progi termiczne w Siemiatyczach przypada dla 0° na 18.03, dla 5° na 6.04, dla 15° na 27.05. i na 8.09, dla 5° w jesieni na 5.11. i przejście przez 0° na 5.12.

Dynamika powietrza atmosferycznego

W krainie tematycznej „Nadbużańskiej”, w obrębie której znajduje się gmina Brańsk dominują wiatry zachodnie. W Siemiatyczach częstotliwość wiatrów zachodnich wynosi 18,6% przy średniej prędkości 3 m/s, w Szepietowie odpowiednio 22,5% i 4,1 m/s. W okresie zimy I-III średnia prędkość wiatrów z kierunku zachodniego wynosi 5-4 m/s, z innych kierunków nieznacznie przekracza 3 m/s.

Częstotliwość wiatrów silnych (powyżej 10 m/s) wynosi od 16 w Siemiatyczach do 27,3 w Szepietowie, a wiatrów powyżej 15 m/s odpowiednio od 3,5 do 4,1 przypadków rocznie.

Najwyższa średnia miesięczna prędkość wiatrów z kierunków E,SE i W osiąga 3,1 m/s.

W okresie wegetacyjnym średnia miesięczna prędkość wiatrów waha się od 1,9-2,7 m/s. W Szepietowie średnia miesięczna prędkość wiatrów tylko z kierunku W i NW we wszystkich miesiącach osiąga ponad 3 m/s i wyjątkowo dochodzi w kwietniu do 4 m/s z S.

Jak z powyższego wynika obszar gminy charakteryzuje się małą prędkością wiatrów.

Rozkład średniej częstotliwości wiatrów i prędkości w m/s na poszczególne kierunki, częstotliwość cisz oraz sumy częstotliwości wiatrów zachodnich i wschodnich w % ilustruje poniższe zestawienie (tab.9).

Tab.9 Średnia częstotliwość wiatrów i prędkości na poszczególne kierunki

Stacja meteorologiczna	% V/ m/s	Kierunki										
		N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	Cisza w %	NW % W SW	% NE E SE
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Siemiatycze	%	8,6	9,0	13,6	11,3	11,1	13,3	18,6	14,5	8,8	46,3	33,9
	V	1,9	2,2	2,7	2,5	2,5	2,7	2,7	2,4			
Szepietowo	%	13,1	5,6	7,8	12,7	12,8	13,9	22,5	11,7	4,0	48,1	26,1
	V	2,9	2,4	2,4	3,1	3,1	3,3	4,1	3,6			

Opady atmosferyczne

Średnie miesięczne i roczne sumy opadów w mm przedstawia się jak niżej (tab.10).

Tab.10 Średnie miesięczne i roczne sumy opadów

	I	II	III	IV	V	VI	VI I	VIII	IX	X	XI	XI I	Suma roczna
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Siemiatycze	28	31	26	32	49	74	84	73	48	84	42	37	558
Szepietowo	28	29	24	36	50	63	67	78	45	38	42	41	541

Z powyższego zestawienia wynika, że przestrzenny rozkład opadów (Siemiatycze – Szepietowo) nie wykazuje większego zróżnicowania. Przy czym należy podkreślić, że z uwagi na wyrównany teren o niewielkich deniwelacjach spływ wody opadowej jest nieznaczny, stąd też niedobory wody w glebie występują lokalnie i wiążą się z głębiej zalegającym poziomem wody gruntowej.

Maksimum opadów przypada w miesiącach letnich (czerwiec – sierpień), minimum w miesiącach zimowych (styczeń – marzec).

Częstotliwość burz wynosi: Szepietowo 14,2%, Siemiatycze 13,3%.

Wskaźnik opadowy waha się w granicach 2,0 – 2,5%.

Zachmurzenie, nasłonecznienie, wilgotność

Średnie miesięczne i roczne zachmurzenie (w skali 0-10), liczba dni pogodnych i dni pochmurnych przedstawia się jak niżej (tab.11):

Tab.11 Średnie miesięczne i roczne dni pogodnych i pochmurnych

	I	II	III	IV	V	VI	VI I	VIII	IX	X	XI	XI I	Średni e roczne
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Siemiatycze													
średnie	7,6	7,4	5,9	5,8	5,8	5,5	5,5	4,9	4,9	6,4	8,4	8,2	6,4
dni	2,3	1,9	6,6	4,8	5,9	5,5	4,2	5,1	7,3	5,0	1,2	1,4	51,2
pogodne	18,	14,	12,	10,	8,5	7,1	6,5	5,9	5,6	10,	20,	20,	140,7
dni	6	7	5	4						0	1	8	
pochmu.													
Szepietowo													
średnie	7,3	7,3	6,2	6,0	5,9	5,5	5,8	5,7	5,2	6,1	8,1	8,0	6,4
dni	1,5	2,5	4,7	4,6	3,7	4,0	3,5	3,7	5,0	4,2	1,2	1,2	39,8
pogodne	17,	14,	12,	9,5	9,1	7,7	7,5	7,6	5,5	9,3	19,	18,	138,6
dni	5	7	1								1	8	
pochmu.													

Jest to jedna z najpogodniejszych części województwa tzn. najwięcej dni słonecznych, najmniej dni pochmurnych, najmniejsze średnie zachmurzenie.

Średnie sumy godzin usłonecznionych wg. danych stacji meteorologicznej w Szepietowie przedstawia się jak niżej (tab.12):

Tab.12 Średnia suma godzin usłonecznionych

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Rok
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
38,0	58,6	132,8	156,7	218,4	254,0	231,2	214,1	169,6	110,3	31,1	25,3	1640,2

Średnia roczna wilgotność względna powietrza w przestrzennym rozkładzie utrzymuje się w granicach od 80% w Siemiatyczach do 81% w Szepietowie. Jest to obszar o najmniejszej wilgotności w skali województwa, przy czym mała prędkość wiatrów nie sprzyja parowaniu wody.

Odrębność klimatyczna tych terenów wyraża się jego względnym kontynentalizmem tj. długą zimą, stosunkowo krótkim przedwiośniem, najkrótszym w Polsce okresem wegetacyjnym i najniższą średnią temperaturą roczną. Te cechy klimatu sprawiają, że jest on najmniej korzystny dla rolnictwa.

3. SFERA SPOŁECZA

3.1. LUDNOŚĆ

Pod względem liczby ludności gmina zajmuje 8 miejsce w byłym województwie białostockim.

Gęstość zaludnienia wynosi 31 osoby na 1 km².

Na początku 2001 r. w gminie zamieszkiwało 7295 osób, z czego 3817 osób to mężczyźni, a 3478 to kobiety. Pod względem administracyjnym ludność zamieszkiwała w 44 sołectwach (w tym 43 miejscowości wiejskich).

Proces zmian w rozmieszczeniu ludności w latach 1970 – 1999

W ostatnich latach zmiany w liczbie ludności gminy przedstawiały się następująco (tab.13):

Tab.13 Zmiany w rozmieszczeniu ludności w gminie w latach 1970 - 1999

Lp.	Miejscowości	Liczba stałych mieszkańców w latach					
		1970	1988	1996	1997	1998	1999
1.	Bronka	220	175	164	158	154	152
2.	Kalnica	267	215	220	217	211	208
3.	Kadłubówka	153	142	153	157	155	156
4.	Koszewo	214	147	139	138	132	124
5.	Dębowo	104	63	59	58	55	54
6.	Nowosady	77	51	46	47	47	46
7.	Chojewo	585	289	343	344	336	339
8.	Kiersnowo	248	155	145	143	144	141
9.	Pace	83	62	56	56	50	54
10.	Kiersnówek	152	124	82	84	80	81
11.	Majorowizna	-	-	29	29	29	29
12.	Burchaty	70	67	75	75	75	74
13.	Oleksin	532	347	341	334	331	325
14.	Popławy	693	455	496	503	494	496
15.	Widźgowo	119	86	108	113	112	112
16.	Holonki	318	213	177	179	172	167
17.	Puchały Stare	188	141	161	161	161	157
18.	Puchały Nowe	90	69	75	73	73	73
19.	Płonowo	129	75	82	83	77	78
20.	Spieszyn	221	164	156	145	140	135

21.	Szmurły	487	364	325	318	313	302
22.	Brzeźnica	254	195	181	178	173	174
23.	Lubieszcze	233	191	198	194	193	193
24.	Mień	763	559	583	587	580	585
25.	Domanowo	588	407	394	402	402	399
26.	Klichy	398	293	290	295	287	287
27.	Patoki	393	304	305	311	307	305
28.	Pruszancka Stara	173	101	114	126	120	126
29.	Pruszancka Baranki	83	67	74	76	76	77
30.	Pietraszki	133	117	131	134	123	126
31.	Glinnik	281	195	190	194	194	194
32.	Zanie	126	60	56	58	54	50
33.	Ferma	136	79	95	93	90	86
34.	Markowo	212	162	185	181	174	174
35.	Ściony	127	81	81	77	73	73
36.	Kiewłaki	162	97	98	96	93	95
37.	Olszewo	102	85	78	75	76	75
38.	Olszewek	64	58	65	63	63	65
39.	Olendzkie	187	153	188	176	178	179
40.	Świrydy	344	243	232	229	235	234
41.	Poletyły	196	122	139	138	136	134
42.	Załuskie Koronne	194	145	149	148	144	144
43.	Załuskie Kościelne	204	154	159	161	159	155
	Ogółem w gminie:	10303	7372	7417	7407	7271	7232

W ostatnich latach obserwuje się zmniejszającą się liczbę społeczności wiejskiej. Z jednej strony nieregularny rozwój ludności wynikał z kilkakrotnych zmian granic administracyjnych gminy, z drugiej strony regres ten wiąże się z procesem starzenia się mieszkańców wsi oraz spadkiem przyrostu naturalnego ludności.

Spadek zaludnienia gminy był zróżnicowany. Do najbardziej wyludniających się wsi, gdzie w ciągu ostatnich 29 lat ludność zmalała o ponad 50% należy wieś Zanie. We wsiach Chojewo, Dębowo, Holonki, Kiersnowo, Kiewłaki, Nowosady i Ściony ludność zmniejszyła się o około 40%. Najmniej wyludniającymi się wsiami są: Kadłubówka, Olendzkie, Olszewek i Pruszancka. We wsi Burchaty i Pietraszki liczba ludności lekko wzrosła.

Migracje wewnętrzne i zewnętrzne

Na obszarze gminy obserwuje się stałe ujemne saldo migracji. Więcej osób wprowadza się niż przyjeżdża.

W roku 1999 migracja wewnętrzna wynosiła 6 osób, a zewnętrzna 120 osób.

Przyrost naturalny ludności

W gminie obserwuje się niewielki spadek przyrostu naturalnego. W roku 1990 wynosił 16 osób, zaś w roku 1995 – 12 osób. Obecnie wynosi 10 osób.

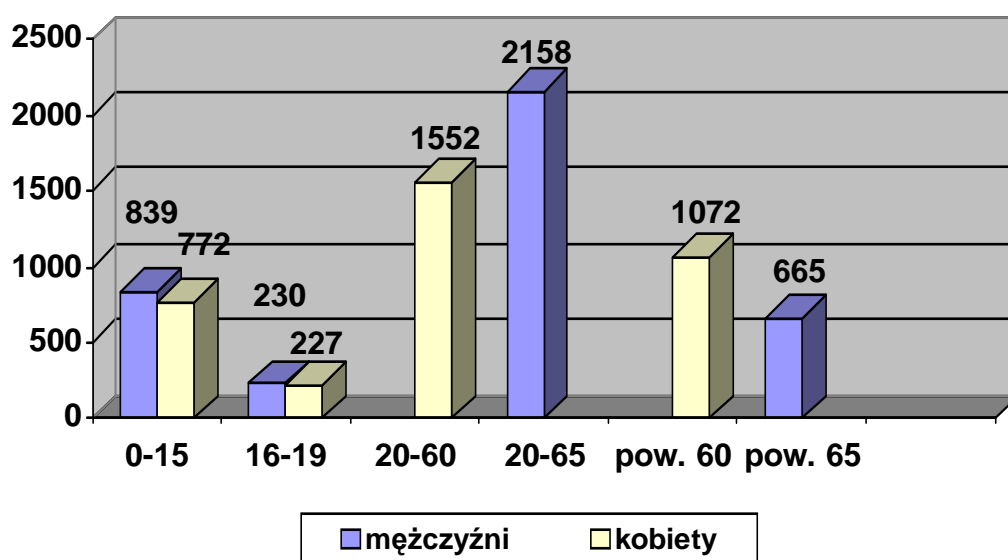
Przyrost rzeczywisty ludności

W wyniku ujemnego przyrostu naturalnego oraz salda odpływu ludności z terenu gminy, ludność gminy co roku obniża się o kilkunastu mieszkańców.

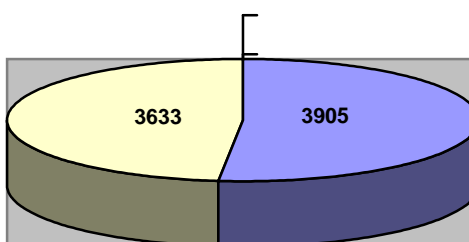
Struktura ludności wg wieku i płci

Na koniec 1999 roku struktura ta przedstawiała się następująco (rys.2 i 3):

Rys.2 Struktura ludności wg wieku i płci

Rys.3 Ilość mężczyzn i kobiet

Bezrobocie

Sytuacja na rynku pracy w Gminie Brańsk wg stanu na dzień 31 grudnia 1999 roku wynosiła: 128 osób bezrobotnych w tym 67 kobiet.

Struktura wykształcenia wśród osób bezrobotnych przedstawia się następująco:

- wyższe – 2
- policealne i średnie zawodowe – 34
- średnie ogólnokształcące – 9
- zasadnicze zawodowe – 47
- podstawowe – 36

Struktura wg wieku w osobach bezrobotnych:

- 18-24 lat – 65
- 25-34 lat – 38
- 35-44 lat – 12
- 45-54 lat – 10
- 55-59 lat – 3

Liczba absolwentów – 15

3.2. OŚWIATA

Gmina Brańsk przyjęła od 1 stycznia 1996 r. prowadzenie 12 szkół podstawowych 8 – klasowych, gdzie liczba uczniów wynosiła 821.

W roku szkolnym 2000/01 liczba szkół podstawowych 6 – klasowych wynosi 6 we wsiach: Chojewo, Domanowo, Holonki, Koszewo, Mień, Świrydy.

2 szkoły podstawowe są filiami o stopniu organizacyjnym klas I-III+”0”, znajdują się one we wsiach: Kalnica, Popławy, Szmurły. Liczba dzieci w szkołach podstawowych – 502. Przy każdej ze szkół podstawowych prowadzony jest oddział przedszkolny dla 75 dzieci sześciolletnich.

W 1999 roku zostały utworzone 2 gimnazja w Glinniku i Oleksinie na bazie lokalowej zlikwidowanych szkół podstawowych. Liczba uczniów łącznie w 2 gimnazjach będzie wynosiła w najbliższych latach od 250 – 300.

Szkoły podstawowe i gimnazja mieszczą się w budynkach murowanych, wybudowanych głównie w latach 70-tych, natomiast 2 filie znajdują się w budynkach drewnianych, wybudowanych przed II wojną światową.

Baza lokalowa szkół wymaga wielu nakładów inwestycyjnych oraz remontów, co jest sukcesywnie realizowane. We wszystkich 6 szkołach podstawowych i gimnazjach funkcjonują ekologiczne systemy ogrzewania olejem opałowym, przy szkole w Holonkach znajduje się oczyszczalnia ścieków. Główne potrzeby w zakresie remontów to: wymiana stolarki okiennej, renowacja elewacji zewnętrznych, urządzenie boisk sportowych, zagospodarowanie placów szkolnych, przebudowa ogrodzeń, budowa oczyszczalni itp.

Kadra nauczycielska w gminie

Ogółem w szkołach w gminie Brańsk jest 80 etatów nauczycielskich. Z tej liczby 42 etaty są to nauczyciele z wykształceniem wyższym magisterskim, z przygotowaniem pedagogicznym, 6 etatów z wykształceniem Wyższym zawodowym i licencjackim, 9 etatów z wykształceniem na poziomie SN, pozostali są to nauczyciele mianowani posiadający wykształcenie średnie pedagogiczne. Poziom wykształcenia nauczycieli podnosi się co rok, ok. 20% posiada już wymagane kwalifikacje do nauczania 2 przedmiotów.

3.3. OCHRONA ZDROWIA I OPIEKA SPOŁECZNA

Ochrona zdrowia

Na terenie gminy istnieje 1 Samodzielny Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Widźgowie, w którym funkcjonuje 1 lekarz oraz 1 pielęgniarka.

Mieszkańcy korzystają z usług medycznych działających na terenie miasta Brańska – 2 Niepubliczne Samodzielne Zakłady Opieki Zdrowotnej oraz na terenie miejscowości Rudka – 1 Niepubliczny Samodzielny Zakład Opieki Zdrowotnej.

Opieka Społeczna

W celu realizacji zadań pomocy społecznej w 1992 roku Uchwałą Rady Gminy w Brańsku

Nr II/12/92 z dnia 18 marca 1992 roku powołany został Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Zadaniem Ośrodka jest koordynacja całości działań, współpraca z innymi podmiotami publicznymi, rozpoznawanie środowiska i wyszukiwanie rodzin wymagających pomocy oraz współpraca z rodzinami, które korzystają ze świadczeń. Zadania ustawowe z zakresu pomocy społecznej są realizowane przez pracowników socjalnych Ośrodka. Pracownik socjalny w systemie pomocy społecznej spełnia fundamentalną rolę w realizacji polityki socjalnej wobec ludzi, którzy znaleźli się w trudnej sytuacji życiowej i o własnych siłach nie mogą lub nie potrafią rozwiązać swoich problemów. Pracownicy socjalni dostrzegają potrzeby podopiecznych ze sfery finansowo- materialnej, ale w większym stopniu wskazują także potrzeby ze sfery psycho-fizycznej np. wsparcie psychiczne, kontakt z drugą osobą itp. Wynika to niewątpliwie z samej istoty ich pracy. Pomoc udzielana podopiecznym, o czym oni sami nie zawsze pamiętają, ma na celu nie tylko wypłacanie zasiłków pieniężnych, lecz o wiele szerszy wymiar. Dużą rolę odgrywa tu praca socjalna oraz różne inne niepieniężne formy wsparcia. Pomocna w działaniu pracownika socjalnego jest współpraca z innymi instytucjami,

zaangażowanie społeczności lokalnej na rzecz osób i rodzin potrzebujących, a także aktywny współdział osób ubiegających się o pomoc, ich chęć współdziałania oraz właściwe i pełne wykorzystanie własnych środków, możliwości i uprawnień, wspólne szukanie sposobów wyjścia z trudnej sytuacji, ustalenie planów działania pomocy i okresowa kontrola postępów.

Na terenie Gminy Brańsk w roku 1999 pomocą społeczną w jakiejkolwiek formie objętych było 185 rodzin.

Charakterystykę i strukturę rodzin korzystających z pomocy społecznej przedstawia tabela 14.

Tab.14 Struktura rodzin korzystających z pomocy społecznej

POWÓD TRUDNEJ SYTUACJI	LICZBA RODZIN
sieroctwo	0
bezdomność	0
potrzeba ochrony macierzyństwa	26
Bezrobocie	17
niepełnosprawność	45
długotrwała choroba	33
bezradność w sprawach opie.-wych. i prowadzeniu gospodarstwa domowego – ogółem:	40
w tym: - rodziny wielodzietne:	31
- rodziny niepełne	9
choroba alkoholowa	5
narkomania	0
trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	1
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	2
inne rodziny, korzystające tylko z poradnictwa i pracy socjalnej	8

Kolejne nowelizacje ustawy o pomocy społecznej zwiększają krąg osób korzystających z pomocy. Chodzi tu przede wszystkim o osoby wychowujące dziecko niepełnosprawne. Od stycznia 1999 roku na ośrodki pomocy społecznej został nałożony obowiązek odprowadzania składek na ubezpieczenia zdrowotne za osoby otrzymujące zasiłek stały, stały wyrównawczy, rentę socjalną i zasiłek okresowy gwarantowany. Składki te pochłaniają dużą część budżetu, w którym nie było zabezpieczenia na te wydatki. Pociągnęło to za sobą ograniczenia budżetowe na

zasiłki okresowe, które są zadaniem fakultatywnym. Możliwości ośrodka są ograniczone i nie pokrywają potrzeb osób zgłaszających się o pomoc (tab.15 i 16).

Tab.15 Zadania zlecone

RODZAJ POMOCY	IŁOŚĆ RODZIN	KOSZTY POMOCY
zasiłki stałe (z tytułu opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym)	7	16.932,00
zasiłki stałe wyrównawcze	12	26.551,00
renty socjalne	33	134.181,00
zasiłki okresowe gwarantowane	3	10.663,00
zasiłki z tytułu ochrony macierzyństwa	26	19.808,00
Pomoc lekowa	0	0,00
Zasiłki w formie zasiłku kredytowego	0	0,00
Zasiłki okresowe (w tym specjalne okresowe)	48	38.270,00
Składka ZUS	4	9.595,00
Składka na ubezpieczenie zdrowotne	55	14.353,00
Pomoc kombatanom	14	5.000,00
Zasiłki rodzinne	7	4.096,00
Zasiłki pielęgnacyjne	31	40.814,00
RAZEM	233	290.413,00

Tab.16 Zadania własne

RODZAJ POMOCY	IŁOŚĆ RODZIN	POMOC KOSZTOWA
Zasiłki celowe (w tym specjalne)	41	7.668,00
Obiady (dla dzieci)	5	2.299,00
Sprawienie pogrzebu	1	600,00
Pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne	7	1.050,00
Zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego	2	500,00
RAZEM	56	12.117,00

Uzupełnieniem danych o pomocy społecznej jest diagnoza z lat ubiegłych obejmująca stopień zaspokajania potrzeb ludności, ich oczekiwania,

zgłaszanych przez nich samych i wynikających z rozpoznania środowiska przez pracowników socjalnych (tab.17).

Tab.17 Diagnoza pomocy społecznej z lat poprzednich

Wyszczególnienie	1995		1996		1997		1998	
Rodzaj świadczeń	Liczba	Kwota	Liczba	Kwota	Liczba	Kwota	Liczba	Kwota
Zadania zlecone								
Zasiłki stałe	34	71544	9	15444	11	25426	9	21800
Dodat.do zas. Stałych	21	2829	1	787	1	550	-	-----
Renta socjalna	--	-----	29	55373	32	102552	32	117374
Zasiłki okresowe	62	38840	70	57762	69	78349	82	107276
Zasiłki kombatanckie	----	-----	-----	-----	-----	-----	10	1700
Zasiłki macierzyńskie	72	17107	62	22910	41	24623	21	14898
Zasiłki rodzinne	4	609	5	2336	8	4520	8	5119
Zasiłki pielęgnacyjne	27	16915	27	25714	29	31880	28	35881
Zadania własne								
Zasiłki jednorazowe	24	3881	41	10308	44	11993	42	13113

3.4. MIESZKALNICTWO

Potencjał mieszkaniowy gminy

Potencjał mieszkaniowy gminy na tle zasobów mieszkaniowych województwa na koniec 1999 r. oraz wskaźników zaludnienia w gminie w porównaniu ze średnimi wojewódzkimi ilustrują następujące dane (tab.18):

Tab.18 Potencjał mieszkaniowy gminy na tle obszarów wiejskich województwa

Wyszczególnienie	Gmina Brańsk	Woj. Podlaskie
1.	2.	3.
Mieszkania	2285	151037
Izby	8613	573403
Pow. uż. mieszkań w m ²	163006	11370910
Ludność w mieszkaniach	7504	713444
Przeciętna:		
-liczba izb w mieszk.	3,77	3,80
-pow. uż. mieszk. w m ² na 1 osobę	23,0	22,5
Liczba osób na:		
-mieszkania	3,11	3,35
-izbę	0,82	0,88
Liczba mieszkań na 1000 ludności	304,5	311,7

Z dokonanego porównania wynika, iż na tle średnich w byłym województwie białostockim, gmina Brańsk prezentuje się średnio korzystnie co do ilościowych wskaźników mieszkaniowych.

Zasoby mieszkaniowe

W okresie ostatnich 25 lat ubyło z obszaru gminy 168 mieszkań, przybyło zaś 849 izb mieszkalnych, a ponieważ liczba ludności zamieszkałej zmalała to wzrosły wskaźniki jakościowe zaludnienia mieszkań. Liczba osób na izbę wynosi 0,82 osoby, zaś powierzchnia użytkowa mieszkania na osobę wynosiła 23,0 m².

Ogólnie należy stwierdzić, iż rysuje się trend ubytku mieszkań (rozbiórki), zaś nowobudowane charakteryzują się większą powierzchnią użytkową i większą ilością izb.

Ruch budowlany – ilustruje tab.19.

Tab.19 Ruch budowlany w latach 1995 – 1997

Lata	Przekazanie do użytku		
	mieszkania	izby	pow. uż. mieszk. w m ²
1.	2.	3.	4.
1995	3	17	381
1997	5	40	1184
1999	7	50	882
Razem	15	107	2447

Nasylenie potrzeb mieszkaniowych

Wskaźnik nasycenia w mieszkaniach tj. przeciętnej liczby mieszkań przypadających na 1000 mieszkańców jest niższy niż w województwie i wynosi około 300 mieszkań na 1000 mieszkańców. Odbiega to wyraźnie od wskaźnika europejskiego (400 mieszkań/1000 mieszkańców).

Mieszkania, ich wielkość i zaludnienie

a) Mieszkania i ich zaludnienie:

Na terenie gminy w 1999 r. było 2285 mieszkań. Poziom zaludnienia mieszkań mierzony ilością osób w mieszkaniu wynosił średnio 3,11 osoby.

b) Izby mieszkalne i ich zagęszczenie:

W 1999 r. w zasobach mieszkaniowych gminy było ogółem 8613 izb, stąd ich zagęszczenie wynosiło 0,82 osób na izbę, przy zagęszczeniu na terenach wiejskich w województwie 0,88 osoby/izbę.

c) Powierzchnia użytkowa:

W 1999 r. powierzchnia użytkowa mieszkań wynosiła 163006 m², co stanowiło wskaźnik 23,0 m² na 1 mieszkańca gminy.

Stan techniczny zasobów mieszkaniowych

Stan techniczny zasobów mieszkaniowych w gminie jest mało zróżnicowany. Wg NSP z 1988 r. najpoważniejszym materiałem, z którego są zbudowane budynki mieszkalne jest drewno. Budynków mieszkalnych niepalnych było 34,9%. Na ogólny stan techniczny mieszkań duży wpływ ma również okres eksploatacji, w tym rok budowy mieszkań. Ogółem w gminie w 1988 r. istniało 20,8% mieszkań w budownictwie pochodzących sprzed 1945 r. Budynki mieszkalne wybudowane w latach 1918 – 1944 stanowiły 20,8%, wybudowane w latach 1945 – 1970 – 57,1%, w latach 1971 – 1988 – 22,1%.

Struktura własnościowa zasobów mieszkaniowych

Zasoby mieszkaniowe znajdujące się na obszarze gminy w zdecydowanej większości stanowią własność osób fizycznych. Na ogólną liczbę 2275 mieszkań w 1997 r. – 2260 mieszkań stanowiło własność prywatną.

3.5. KULTURA

Potrzeby ludności w zakresie kultury realizowane są po przez: Gminny Ośrodek Kultury z siedzibą w Popławach, biblioteki, świetlice wiejskie, kościoły, miejsca pamięci.

- a) **Biblioteki** - w zakresie czytelnictwa istnieją tylko biblioteki przy 8-ciu szkołach podstawowych i 2-ch gimnazjach oraz jedna w Gminnym Ośrodku Kultury w Popławach.
- b) **Świetlice** - istnieją w następujących wsiach: Bronka, Brzeźnica, Domanowo, Kalnica, Kadłubówka, Kiersnowo, Lubieszce, Oleksin, Patoki, Popławy, Puchały Nowe, Puchały Stare, Poletyły, Spieszyn, Załuskie Koronne, Załuskie Kościelne, Dębowo oraz pomieszczenia świetlicowe w strażnicach OSP zlokalizowane w miejscowościach: Chojewo, Glinnik, Świrydy, Mień, Oleksin, Szmurły, Klichy, Holonki, Domanowo, Lubieszce i Koszewo.
- c) **Kościoły** - istnieją we wsiach: Chojewo, Domanowo, Klichy, Oleksin, Szmurły, Załuskie Koronne, Mień.
- d) **Pomniki pamięci narodowej** - istnieją we wsiach: Brzeźnica, Olszewo, Pruszanica Baranki, Szmurły.

Chlubą ziemi brańskiej jest istniejący od 1981 r. zespół folklorystyczno-ludowy „Mianka”, który śpiewem i tańcem kultywuje starą polską tradycję ludową i rozśławia imię całego regionu. Dokonania artystyczne zespołu sytuują go w czołówce artystycznej ziemi podlaskiej.

3.6. TURYSTYKA

Teren gminy Brańsk jest ziemią o sprzyjających warunkach do rozwoju agroturystyki, stanowi atrakcyjne miejsce do wypoczynku na świeżym powietrzu, grzybobraniu, wędkowaniu czy też pieszych wędrówek.

Krzyżują się tu dwa szlaki o znaczeniu krajowym: Warszawa-Zambrów-Białowieża i Warszawa-Ciechanowiec-Białowieża. Turystom proponuje się 5 tras rowerowych. Trasy przebiegają przez miejscowości o walorach historycznych i kulturowych:

- I. Holonki-Widźgowo-Klichy-Oleksin-Brańsk (zagrody drewniane, kościół drewniany w Klichach),
- II. Holonki-Puchały Stare-Puchały Nowe-Płonowo-Brzeźnica-Brańsk (wiatrak-koźlak w Płonowie, drewniane domy z XIX wieku, pomnik uczestników wojny z 1920 r. w Brzeźnicy),
- III. Brańsk-Patoki-Domanowo-Pruszanica Stara (kościół pw. Św. Doroty w Domanowie, miejsce pamięci narodowej w Domanowie i Pruszanicy Starej),
- IV. Brańsk-Świrydy-Olędzkie-Olszewo-Mierzwin Mały (pomnik bitwy wyzwolenczej z 1939 r. w Olszewie, izba pamięci narodowej w Mierzwinie Małym, wiatrak-koźlak w Olszewie),
- V. Brańsk-Kalnica (zespół dworski w Kalnicy).

W niedalekiej odległości od granic gminy, leży Puszcza Białowieska – wymarzone miejsce dla turystów z kraju i zagranicy.

4. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

4.1. KOMUNIKACJA

Drogi krajowe i wojewódzkie

Przez teren gminy Brańsk przebiegają dwie drogi o znaczeniu regionalnym IV kl. technicznej:

Droga krajowa – Nr 689 Zambrów-Brańsk-Bielsk Podlaski-Hajnówka-Białowieża – dł. 16,363 km,

Droga wojewódzka – Nr 681 Roszki Wodźki-Łapy-Poświętne-Brańsk-Ciechanowiec – dł. 7,276 km.

Drogi powiatowe

Na terenie gminy Brańsk istnieją następujące drogi powiatowe V kl. technicznej:

- Brańsk-Glinnik-Kiewłaki,
- Olszewek-Olszewo,
- Glinnik-Zanie-Świrydy-Załuskie,
- Brańsk-Pietraszki-Lendowo,
- Markowo-do drogi 609 Brańsk-Kiewłaki,
- Domanowo-Pruszanka Stara-Markowo Wólka,
- Olendzkie-Mierzwin,
- Brańsk-Poletyły-Załuskie Koronne,
- Brańsk-Załuskie Kościelne-Załuskie Koronne,
- Kalnica-Bronka,
- Kadłubówka-Koszewo-Truski,
- Kalnica-Kiersnowo-Chojewo,
- Brańsk-Popławy-Holonki,
- Popławy-Oleksin-Widźgowo,
- Oleksin-Burchaty-Torule,
- Mień-Karp-Rudka-Olendy-Puchały-Holonki-Klichy-Wojtki,
- Puchały Stare-Spieszyn-Koryciny,
- Brańsk-Szmuły,
- Koryciny-Olendy,
- Brańsk-Lubieszczę-Olendy,
- Kiewłaki-Zalesie.

Łączna długość dróg powiatowych na terenie gminy wynosi 118,5 km.

Drogi gminne

Do dróg gminnych możemy zaliczyć drogi V (VI, VII) klasy technicznej w tym:

- od drogi 689-Kiersnówek-Majorowizna-Kiersnowo,
- Kiersnowo-Pace,
- Domanowo-Pietraszki-Glinnik,
- Glinnik-Markowo,
- od drogi 681-Ściony,
- Brzeźnica-Popławy,
- Brzeźnica-do drogi 03 740 Brańsk-Lubieszczę,
- Lubieszczę-do drogi 681 Brańsk-Rudka,
- Patoki-Domanowo,
- Pruszanica-Baranki-Pruszanica Stara-Pietraszki,
- Spieszyn-Płonowo.

Długość dróg gminnych wynosi 36,068 km. Pozostałe drogi nie zaliczone do w/w kategorii są drogami dojazdowymi i transportu rolnego.

Charakterystyka ogólna układu drogowego

Długość dróg na koniec 31.12.1999 r. wynosiła:

- krajowych o nawierzchni twardej ulepszonej 16,363 km,
- wojewódzkich o nawierzchni twardej ulepszonej 7,276 km,
- powiatowych 118,5 km; o nawierzchni twardej 104,1 km (w tym ulepszonej 36,2 km) oraz gruntowych 14,4 km,
- gminnych 36,068 km; o nawierzchni twardej 34,017 km (w tym ulepszonej 9 km) oraz gruntowych 2,051 km,
- dróg dojazdowych do lasów i pól 274 km.

Gęstość dróg o nawierzchni twardej wynosi 90 km/100 km² w tym ulepszonych 38 km/100 km².

Drogi przebiegające przez teren gminy Brańsk mimo utwardzonej nawierzchni wymagają gruntownych remontów i modernizacji. Nie są one dostosowane do szybko zwiększającej się liczby pojazdów oraz nie są wyposażone w parkingi i zatoki autobusowe, co ogranicza w znacznym stopniu możliwości manewrowe w ruchu samochodowym.

Stacje paliw

Obsługa zmotoryzowanych w paliwo odbywa się na stacjach paliw znajdujących się w obrębie wsi Brzeźnica, Kadłubówka oraz w Brańsku.

Komunikacja autobusowa

Ważnym środkiem komunikacji zbiorowej w gminie jest PKS. Gmina Brańsk obsługiwana jest przez PKS Siemiatycze oraz niektóre linie przez PKS Białystok i Bielsk Podlaski. Rozmieszczenie przystanków autobusowych jest

jednak często niezgodne z zasadą, według której maksymalna odległość przystanku od jednostki osadniczej powinna wynosić 2 km, poza tą strefą obsługi znajdują się następujące miejscowości: Pruszanica Stara – 2,9 km, Markowo – 2,8 km oraz Pietraszki – 2,2 km. Podstawowe utrudnienie w zapewnieniu sprawnej obsługi komunikacji autobusowej stanowią drogi o nieutwardzonej nawierzchni. Rozwój autobusowej obsługi komunikacyjnej jest często uwarunkowany względami ekonomicznymi. Stosowane tabory autobusowe charakteryzują się dużą pojemnością, jednak nie zapewniają rentowności przy niewielkiej liczbie pasażerów.

4.2. TELEKOMUNIKACJA

Ogólny wskaźnik telefonii na 100 mieszkańców w 1999 roku wynosił:
w Polsce – 26 maks. – 5 minimum
w województwie podlaskim – 22,14
w gminie Brańsk – 16,53

Jak wynika z powyższego zestawienia wskaźnik gminy w stosunku do kraju i województwa był wynikiem średnim. Dane za 1999 r. przedstawiają się następująco (tab.20).

Tab.20 Dane dotyczące telekomunikacji na terenie gminy

Wyszczególnienie	Liczba abonamentów	Ilość central	Ilość abonamentów na 100 mieszkańców
1.	2.	3.	4.
Miasto Brańsk	933	1	23,44
Gmina Brańsk	1246	3	16,53

Struktura systemu

System telekomunikacji gminy składa się z:
1 centrali cyfrowej w Brańsku i 3 central cyfrowych w miejscowościach gminy: Kalnica, Holonki, Domanowo.
Wyżej wymienione centrale są połączone liniami światłowodowymi w relacji Rudka - Brańsk - Kalnica - Bielsk Podlaski, Wyszki - Topczewo - Brańsk - Holonki, Brańsk - Domanowo.

4.3. ELEKTROENERGETYKA

Zapotrzebowanie mocy w gminie

Zapotrzebowanie mocy (obciążenie w szczycie) dla odbiorców gminy w latach 1985-99 przedstawia się następująco:

1985 r. – 4,54 MW
1990 r. – 7,42 MW

1996 r. – 9,00 MW

1999 r. – 10,3 MW

Jak wynika z powyższego zestawienia na przestrzeni lat obserwuje się sukcesywny wzrost zapotrzebowania mocy w gminie.

Elementy systemu elektroenergetycznego

Źródłem zasilania w energię elektryczną gminy jest stacja transformatorowo-rozdzielcza RPZ Bielsk Podlaski I 110/15 kV, zlokalizowana na terenie miasta Bielsk Podlaski.

Istniejące źródło zasilania w pełni pokrywa zapotrzebowanie mocy i energii elektrycznej gminy.

Pracując w układzie dwustronnego zasilania – zapewnia duży stopień pewność zasilania.

Rozprowadzenie energii elektrycznej do poszczególnych odbiorców odbywa się poprzez układ sieci SN, która w przeważającej części jest siecią napowietrzną. Stan techniczny sieci jest zróżnicowany. Sieć głównych linii SN 15 kV w gminie Brańsk stanowią:

- linia Bielsk Podlaski – Brańsk – Domanowo,
- linia Bielsk Podlaski – Oleksin – Brańsk,
- linia Ciechanowiec – Grodzisk – Brańsk,
- linia Ciechanowiec – Rudka – Brańsk.

Na terenie gminy zlokalizowanych jest 100 stacji transformatorowych, 9 stacji jest w złym stanie technicznym i kwalifikuje się do wymiany.

System elektroenergetyczny gminy rozwija się na przestrzeni lat zgodnie z ogólnymi założeniami i programem określonym przez Zakład Energetyczny Białystok, Rejon Energetyczny Bielsk Podlaski oraz ustaleniami zawartymi w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego gminy Brańsk i miasta Bielsk Podlaski.

4.4. CIEPŁOWNICTWO I GAZOWNICTWO

Ciepłownictwo

Na terenie gminy istnieją trzy źródła wytwarzania energii cieplnej, obsługujące budynki użyteczności publicznej. Są to:

1. na olej opałowy:
 - Publiczne Gimnazja w Oleksinie i Glinniku,

- Szkoły Podstawowe w Koszewie, Domanowie, Mniu, Świrydach, Chojewie i Holonkach,
- Samodzielny Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Widźgowie,

2. elektryczne:

- Szkoła Podstawowa w Szmurłach,

3. na węgiel:

- pozostałe.

W zabudowie mieszkaniowej dominującym rozwiązaniem są lokalne kotłownie na paliwo stałe.

Gazownictwo

Gmina nie posiada sieci gazowej. W przyszłości planowana jest budowa gazociągu w/c Łapy-Bielsk Podlaski-Hajnówka.

4.5. GOSPODARKA WODNO – ŚCIEKOWA

Ogólna charakterystyka systemu zaopatrzenia w wodę

Gmina Brańsk na koniec 2000 roku zajmowała 12 miejsce w byłym województwie podlaskim pod względem ilości zwodociągowanych wsi i 15 miejsce pod względem ilości mieszkań podłączonych do sieci wodociągowej w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich.

W gminie zostały zwodociągowane 43 wsie, co stanowi 100% ogółu wsi. Wskaźnik ten znacznie przewyższa średnią województwa.

Ilość zwodociągowanych mieszkań stanowi 68,7% ogółu mieszkań.

Długość sieci wodociągowej wynosiła 130,1 km. Do sieci wodociągowej było podłączonych 1505 budynków mieszkalnych.

W 1996 roku do grupowego wodociągu Brzeźnica podłączono 8 wsi: Szmurły, Płonowo, Spieszyn, Puchały Nowe, Puchały Stare, Holonki, Widźgowo i Klichy. Nastąpiło to poprzez wykonanie 21,9 km sieci wodociągowej oraz w miejscowości Szmurły dwóch zbiorników wyrównawczych o poj. 75 m³ każdy i przepompowni sieciowej o wydajności 55 m³/h. W roku 2000 zwodociągowano wieś Majorowiznę oraz kolonię Kiersnówek.

Źródła zaopatrzenia w wodę mieszkańców gminy

Źródłami zaopatrzenia mieszkańców w wodę są cztery ujęcia i stacje uzdatniania eksploatowane przez Urząd Gminy Brańsk znajdujące się w miejscowościach:

- **Brzeźnica** – zaopatruje w wodę 14 wsi: Brzeźnicę, Burchaty, Holonki, Klichy, Lubieszczę, Oleksin, Olendy, Popławy, Płonowo, Puchały Nowe, Puchały Stare, Spieszyn, Szmurły, Widźgowo i kol. Popławy oraz wieś Olędy w gminie Rudka
- **Domanowo** – zaopatruje w wodę 12 wsi: Domanowo, Ferma, Glinnik, Kiewłaki, Markowo, Mień, Patoki, Pietraszki, Pruszanek Stara, Pruszanek Baranki, Ściony, Zanie i kol. Pasieka oraz wieś Markowo Wólka w byłym województwie łomżyńskim.
- **Kalnica** – zaopatruje w wodę 14 wsi: Bronka, Chojewo, Dębowo, Kalnica, Kiersnowo, Kiersnówek, Olendzkie, Olszewek, Olszewo, Pace, Poletyły, Świrydy, Załuskie Koronne, Załuskie Kościelne i Majorowiznę.
- **Koszewo** – zaopatruje w wodę 3 wsie: Koszewo, Kadłubówka i Nowosady oraz 6 wsi w gminie Bielsk Podlaski: Brześcianka, Łubin Kościelny, Łubin Rudolty, Sierakowizna, Stryki, Truski i 7 wsi w gminie Boćki: Bodaczki, Bodaki, Olszewo, Hawryłki, Starowiec, Szumki i Wiercień.

Stan zwodociągowania w poszczególnych wsiach (tab.21).

Tab.21 Stan zwodociągowania w poszczególnych wsiach

Nazwa wodociągu	Wsie zwodociągowane	Długość sieci wodociągowanej km	Budynki mieszkalne podłączone do sieci wodociąg. szt.	Odsetek budynków podłącz. do sieci wodociąg. %
1.	2.	3.	4.	5.
Brzeźnica	Brzeźnica	3,0	49	96,1
	Burchaty	2,3	8	57,1
	Lubieszce	4,5	40	61,5
	Oleksin	4,5	86	61,2
	Popławy	7,8	106	73,1
	Holonki	2,7	26	54,2
	Klichy	3,5	45	61,7
	Płonowo	1,8	12	46,2
	Puchały Nowe	1,5	12	80,0
	Puchały stare	2,7	18	47,4
	Spieszyn	2,8	20	52,7
	Szurty	5,7	51	63,0
	Widzgowo	1,2	16	61,5
Domanowo	Domanowo	4,3	108	97,3
	Ferma	1,9	15	78,9
	Glinnik	4,0	41	95,3
	Kiewłaki	3,6	24	53,3
	Markowo Wielkie	1,7	18	75,0
	Mień	5,5	114	93,5
	Pasieka	2,5	9	100,0
	Pietraszki	2,5	23	82,1
	Patoki	3,0	65	72,2
	Pruszanka Baranki	1,5	13	72,2
	Pruszanka Stara	3,5	24	75,0
	Ściony	1,4	11	39,3
	Zanie	2,1	19	100,0
Koszewo	Kadłubówka	2,0	30	85,7
	Koszewo	1,2	31	75,6
	Nowosady	2,0	14	100,0
Kalnica	Bronka	2,0	29	50,0
	Chojewo	3,5	88	69,5
	Dębowo	2,5	15	79,0
	Kalnica	3,9	50	86,2
	Kiersnowo	2,7	26	59,1
	Kiersnówek	3,0	19	57,6
	Olendzkie	2,7	31	88,6
	Olszewek	1,7	11	100,0
	Olszewo	2,5	16	80,0
	Pace	2,3	15	42,8
	Poletyły	3,6	27	84,3
	Świrydy	3,5	50	62,8
	Załuskie Koronne	2,2	36	62,1
	Załuskie Kościelne	3,1	36	72,0
	Majorowizna	2,5	8	100,0

Stan zwodociągowania budynków mieszkalnych w poszczególnych wsiach jest zróżnicowany od 39,3% we wsi Ściony do 100% we wsiach Majorowizna, Nowosady, Zanie, Olszewek, Pasieka. Wskaźnik poniżej 50% występował tylko w 3 wsiach, co stanowi 7% ogółu wsi zwodociągowanych.

Ogólna ocena systemu zaopatrzenia w wodę

Zaopatrzenie w wodę należy uznać za dobre. Prawie wszystkie wsie zostały zwodociągowane i 99% mieszkańców gminy może korzystać z wody wodociągowej. Poza scentralizowanym systemem wodociągowym pozostała jedynie część zabudowy rozproszonej.

Wydajność wodociągów znacznie przekracza pobory wody. Dobrze rozwinięty system zaopatrzenia w wodę oraz wolne moce w źródłach wody są atutem rozwojowym gminy.

Odprowadzanie i utylizacja ścieków

Charakterystyka stanu istniejącego

Na terenie gminy Brańsk brak jest kanalizacji sanitarnej. Ścieki odprowadzane są do lokalnych urządzeń (zbiorniki szczelne, suche ustępy) i wywożone do punktu zlewnego przy oczyszczalni ścieków w Brańsku. Wywozem ścieków zajmuje się na zlecenie poszczególnych mieszkańców P.G.K.i M. w Brańsku.

Ilość ścieków wytwarzanych w 2000 roku we wsiach zwodociągowanych szacuje się na ok. 267 m³/d. Wielkość ta będzie rosła wraz z postępem w zwodociągowaniu i skanalizowaniu budynków mieszkalnych jak również podnoszeniem ich standardu wyposażenia.

Ogólna ocena odprowadzenia i utylizacji ścieków sanitarnych

Stan gospodarki ściekowej na terenie gminy należy ocenić jako niezadawalający. Mimo, że ścieki wywożone są do punktu zlewnego przy oczyszczalni, część ich przedostaje się do ziemi przez nieszczelne szamba. Zważywszy, że w gminie zwodociągowane są wszystkie wsie, problem odprowadzenia i oczyszczania ścieków jest sprawą bardzo ważną i pilną, gdyż stanowi to barierę w rozwoju gminy.

4.6. GOSPODARKA ODPADAMI

a) Wiejskie składowiska odpadów stałych

Na obszarze gminy w 18 wsiach zostały zlokalizowane wiejskie składowiska odpadów stałych o łącznej powierzchni 10,46 ha. Znajdują się one na terenach wsi (tab.22):

Tab.22 Wiejskie składowiska odpadów stałych

Miejscowość	Powierzchnia	Miejscowość	Powierzchnia
Chojewo	0,30 ha	Płonowo	0,55 ha
Domanowo	1,70 ha	Poletyły	0,48 ha
Glinnik	0,25 ha	Popławy	1,47 ha
Kalnica	0,34 ha	Puchały Stare	0,97 ha
Kiersnowo	0,56 ha	Spieszyn	0,35 ha
Mień	0,53 ha	Szmarły	0,98 ha
Oleksin	0,50 ha	Świrydy	0,50 ha
Olendzkie	0,07 ha	Załuskie Koronne	0,33 ha
Pietraszki	0,27 ha	Załuskie Kościelne	0,31 ha
		Razem:	10,46 ha

Wywozem odpadów na składowiska mieszkańcy zajmują się we własnym zakresie. Urząd Gminy raz do roku dokonuje rozplantowania nagromadzonych odpadów.

Na terenie gminy znajdują się grzebowiska zwierząt we wsiach: Patoki, Olszewek, Olendzkie, Ściony, Pace, Klichy, Widźgowo, Holonki, Koszewo, Kadłubówka.

b) Ogólna ocena gospodarki odpadami

Gospodarka odpadami na terenie gminy jest prowadzona w sposób niekontrolowany. Składowane odpady na wyznaczonych działkach mogą wywierać negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze w postaci skażenia gleby, wody, powietrza. Ponadto z użytkowania zostało wyłączonych około 11 ha gruntów.

Odprowadzanie i utylizacja ścieków

a) Charakterystyka stanu istniejącego

Na terenie gminy Brańsk brak jest kanalizacji sanitarnej. Ścieki odprowadzane są do lokalnych urządzeń (zbiorniki szczelne, suche ustępy) i wywożone do punktu zlewnego przy oczyszczalni ścieków w Brańsku. Wywozem ścieków zajmuje się na zlecenie poszczególnych mieszkańców ZUK w Brańsku.

Ilość ścieków wytwarzanych w 2000 r. we wsiach zwodociagowanych szacuje się na ok. 267 m³/d. Wielkość ta będzie systematycznie rosła wraz z postępowaniem w zwodociagowaniu i skanalizowaniu budynków mieszkalnych jak również podnoszeniem ich standardu wyposażenia.

b) Ogólna ocena odprowadzenia i utylizacji ścieków sanitarnych

Stan gospodarki ściekowej na terenie gminy należy ocenić jako niezadowolający. Mimo, że ścieki wywożone są do punktu zlewnego przy

oczyszczalni, część ich przedostaje się do ziemi przez nieszczelne szamba. Zważywszy, że w gminie zwodociągowane są wszystkie wsie, problem odprowadzenia i oczyszczania ścieków jest sprawą bardzo ważną i pilną, gdyż stanowi to barierę w rozwoju gminy.

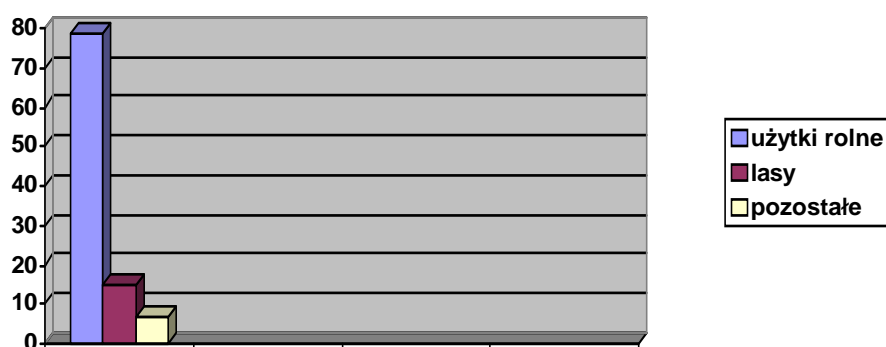
5. GOSPODARKA

5.1. ROLNICTWO

Podstawową formą własności w rolnictwie w gminie jest gospodarka indywidualna, we władaniu której znajduje się 94,1% powierzchni gminy, a 78,1% powierzchni zajmują użytki rolne (rys.4). Na 100 ha użytków rolnych przypada 41 osób.

Na terenie gminy istnieje 1845 indywidualnych gospodarstw rolnych. Średnie gospodarstwo liczy 9,6 ha.

Rys.4 Struktura użytkowania gruntów

Struktura zasiewów, zbiory, plony (tab.23)

Tab.23 Powierzchnia zasiewów w indywidualnych gospodarstwach rolnych

Zasiewy	ha
Zasiewy ogółem	11461
w tym: zboża ogółem	8511
w tym: pszenica	1588
żyto	1875
inne	5048
Ziemniaki	925
Przemysłowe	307
w tym: buraki cukrowe	274
rzepak	33
inne	-
Inne uprawy (pastewne itp.)	1718

W strukturze zasiewów dominują zboża, które skupiały w 1999 r. ponad 74,3% zasiewów ogółem. Ziemniaki stanowią 8,1% zasiewów (tab.24). Zaskakująco niski jest udział upraw przemysłowych 2,7% zasiewów, zważywszy na niezłą jakość gleb w gminie.

Tab.24 Zbiory i plony zbóż ziemniaków w indywidualnych gospodarstwach rolnych

Wyszczególnienie	Zbiory (tony)	Plony z 1 ha w q
Zboża ogółem	20551	24,7
w tym:		
pszenica	4186	27
żyto	4031	21,5
jęczmień	280	22
owies	698	22,5
pszenżyto	1300	31
mieszanki	10056	24
Ziemniaki	14800	160

Hodowla

Stan pogłowia zwierząt hodowlanych w gospodarstwach indywidualnych w ostatnich latach wykazuje zdecydowany spadek. W hodowli dominującą rolę odgrywają: bydło, trzoda chlewna, konie i owce.

Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Obszar gminy jest korzystny dla produkcji rolnej z przewagą kompleksu pszenno-żytniego.

Gmina należy do III rejonu południowo-wschodniego o najwyższej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w której dominuje uprawa zbóż, roślin przemysłowych oraz warzyw i owoców dla przetwórstwa owocowo-warzywnego. W produkcji zwierzęcej dominuje hodowla bydła i trzody chlewnej.

Jakość gruntów gminy jest średnia. Dominuje klasa IV, zarówno w strukturze gruntów ornych, jak i użytków zielonych (tab.25).

Tab.25 Klasy gruntów

Klasy gleb	Grunty orne, sady		Użytki zielone	
	ha	%	ha	%
Ogółem	10851	100,0	6885	100,0
II	-	-	-	-
III	-	-	784	11,4
III ^a	73	0,7	-	-
III ^b	2005	18,5	-	-
IV	-	-	3579	52,0
IV ^a	3606	33,2	-	-
IV ^b	2403	22,2	-	-
V	1995	18,4	2007	29,1
VI	750	6,9	478	6,9
VIz	19	0,1	37	0,6

Urządzenia obsługi rolnictwa

Na terenie gminy istnieją następujące urządzenia obsługi rolnictwa:

- Zlewnie mleka we wsiach: Brzeźnica, Chojewo, Domanowo, Holonki, Kalnica, Klichy, Kiersnowo, Kiersnówek, Kiewłaki, Lubieszce, Mień, Oleksin, Olszewo, Popławy, Pruszancka Stara, Szmurły.
- Inne punkty obsługi rolnictwa we wsiach:
 - tartaki: Kalnica, Dębowo, Popławy (2), Spieszyn,
 - młyny: Dębowo, Kadłubówka,
 - inne usługi rolnicze: Glinnik, Domanowo, Chojewo, Kadłubówka, Ściony, Oleksin.

Cechą charakterystyczną rolnictwa gminy Brańsk jest dekapitalizacja maszyn, urządzeń i budynków oraz, coraz częstsze, odłogowanie ziemi, mające swoje źródło w migracji mieszkańców wsi do miast oraz nieopłacalności produkcji rolnej. Starzenie się wsi, brak środków finansowych, niski poziom edukacji znajdują swoje odzwierciedlenie w sposobie gospodarowania. Stosowanie w niewielkim stopniu kwalifikowanego materiału siewnego oraz nieprawidłowe zmianowanie roślin są przyczyną niskiej wydajności jednostkowej produkcji rolniczej. Większość płodów rolnych przeznaczona jest jedynie na potrzeby własne rolników i ich rodzin. Znaczenie rolnictwa jako źródła utrzymania ludności w gminie jest coraz mniejsze.

5.2. DZIAŁALNOŚĆ POZA ROLNICZĄ

Podmioty gospodarcze

W 2000 r. na terenie gminy zarejestrowanych było 160 podmiotów gospodarczych, prowadzących działalność handlową, usługową i działalność przemysłową, w tym 103 punkty usługowe różnego charakteru.

Przemysł

Teren gminy Brańsk jest obszarem, na którym nie jest rozwinięty żaden przemysł.

Handel

Najlepiej rozwijającą się dziedziną gospodarki jest handel. W przeciwieństwie do przemysłu (którego nie ma) jest on domeną firm prywatnych. Z roku na rok liczba placówek z tego rodzaju działalnością zwiększa się. Funkcjonują tu wyłącznie sklepy spożywcze i wielobranżowe,

których liczba w roku 2000 wynosiła 23, w tym 1 sklep spółdzielczy oraz powstał 1 punkt gastronomiczny w Świrydach.

Usługi

Gmina Brańsk posiada w dostatecznym stopniu zorganizowaną sieć usługową. Mimo to usługi nadal stanowią pokaźną przestrzeń do zagospodarowania. Wciąż istnieje na tym rynku luka, którą można zapłacić stosunkowo niedużymi nakładami kapitałowymi.

W zakresie usług możemy wyróżnić:

a) zakłady rzemieślnicze:

- budowlane – 40
- transportowe – 16
- drzewne – 14
- maszyn rolniczych – 5
- inst. elektrycznej – 1
- uboju zwierząt i rzeźnictwa – 6
- instalacji sanitarnej – 3
- inseminacji zwierząt – 3
- mechaniki pojazdowej – 2
- inne branże – 13

b) zakłady typu przemysłowego

- tartak w Kalnicy
- tartak i młyn w Dębowie
- 2 tartaki w Popławach
- młyn w Kadłubówce
- tartak w Spieszynie

Niewykorzystane obiekty i tereny gospodarcze

Na terenie gminy istnieje dużo obiektów gospodarczych nieużytkowanych lub terenów przeznaczonych na cele gospodarcze. Obiekty (tereny) występują we wsiach: Chojewo, Holonki, Oleksin, Olendzkie, Popławy, Pruszanica Stara, Świridy, Mień.

6. CHARAKTERYSTYKA FINANSOWA GMINY

6.1. FINANSE GMINY

Rozdział zawiera analizę dynamiki i rodzajów zmian struktury dochodów i wydatków budżetu gminy na przestrzeni lat 1997-2000. Jednocześnie jest próbą określenia finansowych uwarunkowań realizacji strategicznych programów rozwojowych gminy. Rozmiarem i efektem prowadzonej działalności gminy jest gospodarka finansowa rozumiana jako ogół czynności związanych z gromadzeniem i wydatkowaniem środków finansowych podejmowanych przez władze gminy i jej jednostki organizacyjne.

Źródłem finansowania zadań gospodarczych gminy są dochody budżetowe oraz jako źródła uzupełniające kredyty i pożyczki. O podziale źródeł dochodów pomiędzy państwo i jednostki samorządu terytorialnego zdecydował ustawodawca kierując się zasadami :

- całkowitego rozdzielenia źródeł dochodów państwa i gminy,
- przyznania gminom raczej mniej wydajnych finansowo źródeł dochodów a pozostawienia w budżecie państwa najbardziej fiskalnie wydajnych podatków o charakterze progresywnym przynoszących w okresach pomyślnej koniunktury znaczne wpływy.

Taki rozdział źródeł dochodów ograniczył wielkość zasobów finansowych.

Aktualne źródła dochodów budżetu gminy określa ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego w latach 1999-2000, które systematyzuje je następująco :

- 1) wpływy z ustalonych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw podatków:
 - a) od nieruchomości,
 - b) rolnego,
 - c) leśnego,
 - d) od środków transportowych,
 - e) od działalności gospodarczej osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej,
 - f) od spadków i darowizn,
 - g) od posiadania psów,
- 2) wpływy z opłat:
 - a) skarbowej,
 - b) eksploatacyjnej, w części określonej w ustawie,
 - c) lokalnych, uiszczanych na podstawie ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych,
 - d) innych, pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, o ile te ustawy stanowią, że jest to dochód gminy,
- 3) udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa, w wysokości:

- a) 27,6% wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych, zamieszkałych na terenie gminy, ustalonych w sposób określony w art. 5,
 - b) 5% wpływów z podatku dochodowego od osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, posiadających siedzibę na terenie gminy, z zastrzeżeniem art. 7,
 - 4) subwencja ogólna,
 - 5) dochody uzyskiwane przez jednostki budżetowe gmin oraz wpłaty od zakładów budżetowych i gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych gminy,
 - 6) dotacje celowe z budżetu państwa na zadania z zakresu administracji rządowej zlecone gminie oraz inne zadania zlecone ustawami,
 - 7) odsetki od środków finansowych gminy, gromadzonych na rachunkach bankowych,
 - 8) dochody z majątku gminy.
- Ponadto dochodami gmin mogą być :
- 1) dotacje celowe na dofinansowanie zadań własnych gminy,
 - 2) dotacje celowe na zadania realizowane przez gminę na podstawie porozumień z organami administracji rządowej lub z innymi jednostkami samorządu terytorialnego,
 - 3) dotacje celowe z budżetu państwa na usuwanie bezpośrednich zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego,
 - 4) dotacje z funduszy celowych,
 - 5) spadki, zapisy i darowizny,
 - 6) odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę,
 - 7) opłaty prolongacyjne oraz odsetki od nieterminowo regulowanych należności, stanowiących dochody gminy,
 - 8) odsetki i dywidendy od kapitału wniesionego do spółek,
 - 9) dochody z kar pieniężnych i grzywien, określonych odrębnymi przepisami,
 - 10) inne dochody należne gminie na podstawie odrębnych przepisów.

Dochody gmin możemy podzielić na trzy zasadnicze grupy :

- 1. dochody własne
- 2. udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa,
- 3. subwencje i dotacje z budżetu państwa i państwowych funduszy celowych.

Struktura dochodów gminy w podziale na wymienione grupy w latach 1997-2000 przedstawia się następująco (tab.26):

Tab.26 Struktura dochodów gminy w latach 1997-2000

L.p.	Wyszczególnienie – źródło	1997	% udział	1998	% udział	1999	% udział	2000	% udział
I	Dochody własne	1.538.428	29,05	1.458.042	24,18	1.357.227	20,89	1.393.845	19,21
1.	Dochody z podatku rolnego	668.977	43,48	673.611	46,20	662.344	48,80	611.050	43,84
2.	Dochody z pozost.podatków i opłat	475.979	30,94	344.110	23,60	368.208	27,13	378.000	27,11
3.	Dochody z majątku gminy	14.033	0,92	31.654	2,17	13.323	0,98	23.778	1,70
4.	Pozostałe dochody	379.439	24,66	408.667	28,03	313.352	23,09	381.017	27,35
II	Udziały w podatkach stan. dochód budżetu państwa	754.485	14,25	735.374	12,10	598.810	9,22	506.435	6,98
III	Dochody z subw. i dotacji	2.949.182	55,68	3.717.990	61,66	4.117.453	63,39	4.793.840	66,10
1.	Dotacje celowe na zad. zlec.	410.603	13,93	467.121	12,55	501.265	12,17	538.834	11,25
2.	Dotacje cel. na zad. własne	164.567	5,58	223.680	6,02	71.063	1,73	228.350	4,76
3.	Subw. ust. do liczby mieszk.	53.397	1,82	31.444	0,85	10.199	0,25	879	0,01
4.	Subwencja wyrównawcza	501.269	16,99	570.854	15,36	827.518	20,10	1.209.781	25,24
5.	Subwencja oświatowa	1.732.880	58,75	2.010.404	54,06	2.212.186	53,73	2.254.422	47,03
6.	Subwencja drogowa	-----		264.075	7,11	308.568	7,49	354.574	7,39
7.	Subwencja rekompensująca	86.466	2,93	150.412	4,05	186.654	4,53	207.000	4,32
IV	Dochody ze źródl. pozabudż.	54.517	1,02	118.330	1,96	350.586	5,40	559.327	7,71
V	Dochody z fund. celowych	-----		-----		71.650	1,10	-----	
	Dochody ogółem	5.296.612	100	6.029.736	100	6.495.726	100	7.253.447	100
	Ilość mieszkańców gminy	7.558		7.486		7.372		7.262	
	Dochód w przeliczeniu na 1 mieszkańca (I + II)	303,37		293,00		265,33		261,67	

Analiza struktury dochodów budżetowych pozwala stwierdzić, że największy udział stanowią subwencje i dotacje.

Dotacje celowe wpływające do budżetów gmin związane są z zakresem realizowanych przez samorząd gminny zadań zleconych ustawami i przejmowanych na zasadzie porozumień. Poprzez dotacje przekazane z budżetu państwa finansowana jest działalność z zakresu grobownictwa, opieki społecznej, obrony cywilnej, administracji państwowej, przeprowadzenie wyborów, aktualizację stałych rejestrów wyborców. Wysokość dotacji na realizację tych zadań z roku na rok maleje w stosunku do potrzeb. Możliwym do uzyskania źródłem dochodów o charakterze dotacyjnym są dotacje celowe na dofinansowanie zadań własnych, bieżących lub inwestycyjnych.

Na przestrzeni lat 1997-1999 dofinansowane zostały zadania z zakresu :

- budowy wodociągów wiejskich,

- telefonizacji gminy,
- budowy Szkoły Podstawowej w Holonkach,
- dodatków mieszkaniowych,
- oświaty.

Subwencja ogólna przysługująca gminom składa się z części oświatowej, drogowej i wyrównawczej, obliczonej proporcjonalnie do liczby mieszkańców, rekompensującej utracone dochody z tytułu ulg obligatoryjnych.

Subwencja obliczona proporcjonalnie do liczby mieszkańców stanowi iloczyn kwoty subwencji na 1 mieszkańca przeliczeniowego przez liczbę mieszkańców faktycznie zamieszkałych na 30 czerwca poprzedzającego rok budżetowy.

W roku 1997 kwota subwencji na 1 mieszkańca przeliczeniowego wynosiła 7,065 zł, w roku 1998 – 4,20 zł, w 1999 r. – 1,36 zł, w roku 2000 – 0,12 zł.

Subwencja wyrównawcza uzależniona jest od wskaźnika podstawowych dochodów podatkowych na 1 mieszkańca. Gminie przysługuje subwencja, jeśli wskaźnik dochodów na 1 mieszkańca w gminie jest mniejszy od 85% analogicznego wskaźnika obliczonego dla wszystkich gmin w kraju.

W roku 1996 podstawowe dochody podatkowe na 1 mieszkańca w gminie wynosiły 100,20 a 85 % podstawowych dochodów w kraju to kwota 132,38 zł. Stąd subwencja wyrównawcza na 1997 r.

wynosi $0,9 \times (32,18 \times 2,29) \times 7558 = 501.269$ zł.

W roku 1997 podstawowe dochody podatkowe tj. podatek rolny, podatek od nieruchomości, podatek leśny, podatek od środków transportowych, podatki opłacane w formie karty podatkowej od działalności gospodarczej od osób fizycznych, opłata skarbową, udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych powiększone o skutki obniżenia maksymalnych stawek podatków i udzielonych ulg, odroczeń, umorzeń i zwolnień wynosiły 123,33 zł, a wskaźnik 85 % podstawowych dochodów w kraju 159,31. W wyniku powstałej różnicy obliczona została subwencja wyrównawcza na rok 1998 w wysokości 570.854 zł.

Subwencja ustalona proporcjonalnie do liczby mieszkańców w budżecie na rok 1998 zmniejszyła się, gdyż subwencja na 1 mieszkańca przeliczeniowego zmniejszyła się.

W budżecie na rok 1999 subwencja ustalona proporcjonalnie do liczby mieszkańców zmniejszyła się trzykrotnie, gdyż kalkulacja kwoty do podziału na 1 mieszkańca przeliczeniowego zmniejszyła się do 1,36 zł.

Zasady podziału subwencji oświatowej na przestrzeni analizowanego okresu zmieniały się.

W roku 1998 zastosowany algorytm wprowadzał wskaźniki obrazujące standardową liczbę nauczycieli przypadających na 1 oddział, strukturę kwalifikacji zawodowych nauczycieli, średnią liczbę uczniów przypadającą na 1 oddział oraz zasadę, że kwota subwencji nie może być mniejsza niż 109,5 % subwencji na zadania oświatowe przekazane w gminie w 1997 roku.

Rok 1999 zakłada wzrost subwencji nie mniej niż 108,1 %.

W roku 2000 algorytm dla obliczenia subwencji oświatowej wprowadza znaczące zmiany w sposobie mierzenia potrzeb oświatowych jednostek samorządu terytorialnego a mianowicie :

- wprowadza jednolity system podziału subwencji na zadania szkół podstawowych, gimnazjów oraz szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych. Za podstawę podziału i ustalenia kwot części oświatowej subwencji ogólnej przyjmuje wyłącznie liczbę uczniów w szkołach prowadzonych lub dotowanych przez jednostkę samorządu terytorialnego, zgodnie z zasadą „pieniądz idzie za uczniem”,
- wprowadza jednolity dla wszystkich szkół finansowy standard na jednego ucznia, podwyższany o różne rodzaje dodatków,
- uwzględnia środki na realizację zadań pozaszkolnych.

Tak więc, projektowana część oświatowa subwencji ogólnej na rok 2000 dla poszczególnych szczebli samorządu terytorialnego określona została z uwzględnieniem podziału na : kwotę bazową, uzupełniającą i na realizację zadań pozaszkolnych.

Zmiany wprowadzone w 1997 roku w ustawie o dochodach gmin wprowadziły w miejsce utraconych dochodów z tytułu częściowej likwidacji podatku od środków transportowych subwencję drogową. Wielkość na rok 1998 została skalkulowana w oparciu o faktyczne wpływy podatku od środków transportowych w 1997 r. w części podatku zlikwidowanego w 1998 roku i wysokości podatku akcyzowego od paliw silnikowych.

W roku 1999 subwencja rekompensująca została skalkulowana przez Ministra Finansów jako współczynnik udziału gminy w ogólnej części rekompensującej subwencję do podziału między gminy.

W roku 1999 i 2000 znacznie wzrastała subwencja wyrównawcza, gdyż różnica dochodów na 1 mieszkańca wzrastała.

Wpływy z subwencji rekompensującej utracone dochody z tytułu podatku od środków transportowych w 1999 r. wzrosły o 16,8 % w stosunku do roku 1998, a w roku 2000 o 14,9 %.

Dochody ze źródeł pozabudżetowych to uzyskane środki finansowe z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa na budowę dróg z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska na modernizację ogrzewania olejowego, z Funduszu Rekultywacji i Ochrony Gruntów Rolnych na budowę dróg dojazdowych do pól.

Udziały z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych w strukturze naszego budżetu maleją. W roku 1997 stanowiły one 14,24 %, a w roku 2000 stanowią 7,0% pomimo, że następuje realny wzrost wpływów tego podatku. Zmienione przepisy w zakresie rozliczania wpływów powodują spadek dochodów z tego tytułu dla gmin wiejskich.

Niepokojący jest fakt malejących wpływów z dochodów własnych. Najpokaźniejsze źródło dochodów własnych stanowiący od 47,7 % do 43,5 % a

mianowicie podatek rolny maleje. Dochody z pozostałych podatków i opłat tj. podatku leśnego, podatku od nieruchomości, podatku od środków transportowych, opłaty skarbowej, podatku opłacanego w formie karty podatkowej zmniejszyły się w 2000 roku w porównaniu do roku 1997.

Wpływy dochodów z majątku gminy są niższe, gdyż w gminie wiejskiej brak jest nieruchomości do sprzedaży i nie odgrywają one większej roli w strukturze budżetu, nie występują dochody z prywatyzacji przedsiębiorstw komunalnych, z opłat z tytułu oddania gruntów w użytkowanie wieczyste, opłat adiacenckich, zyski z przedsiębiorstw, w których gmina posiada udziały.

W grupie dochodów pozostałych występują wpływy z opłat za pobór wody, odsetki za zwłokę, wpływy z usług, różne opłaty.

Wśród dochodów z podatków lokalnych najbardziej wydajny jest podatek od nieruchomości. Znacznie mniejsze znaczenie finansowe mają dochody uzyskiwane od komunalnych jednostek organizacyjnych. Przyczyną tego zjawiska jest usługowy charakter tych jednostek, zaniżony poziom pobieranych opłat oraz generalnie słaba kondycja finansowa gospodarki komunalnej.

6.2. WYDATKI BUDŻETOWE

Podstawowym celem wszystkich wydatków, pieniędzy samorządowych jest tworzenie warunków sprawnego funkcjonowania i harmonijnego rozwoju naszej gminy.

Realizację wydatków na przestrzeni lat 1997-2000 przedstawia tabela 27.

Tab.27 Realizacja wydatków na przestrzeni lat 1997-2000

Dział Gospodarki	Wykonanie 1997 r.	% udział	Wykonanie 1998 r.	% udział	Wykonanie 1999 r.	% udział	Wykonanie 2000 r.	% udział
Rolnictwo	992.136	18,82	250.663	4,07	262.687	3,69	423.000	5,92
Transport	91.036	1,73	1.030.047	16,73	1.555.944	21,86	821.000	11,49
Łączność	38.000	0,72	---	---	---	---	---	---
Gospodarka Komunalna	392.501	7,45	484.261	7,86	193.284	2,72	629.627	8,81
Usługi niematerialne	149.773	2,84	103.595	1,68	101.980	1,43	132.000	1,85
Oświata	2.479.516	47,04	3.040.883	49,38	3.650.506	51,28	3.538.026	49,52
Kultura	57.857	1,10	48.000	0,78	35.000	0,49	61.000	0,85
Ochrona zdrowia	20.594	0,40	24.122	0,39	70.292	0,99	31.135	0,44
Opieka Społeczna	346.527	6,57	399.660	6,49	397.472	5,58	439.050	6,14
Kultura fizyczna	2.500	0,05	2.159	0,03	1.509	0,02	3.500	0,05
Różna działalność	19.800	0,38	18.309	0,30	4.000	0,05	10.000	0,14
Administracja samorządowa i państwowa	652.486	12,37	741.002	12,03	845.115	11,87	909.986	12,74
Bezpieczeństwo publiczne	---	---	---	---	---	---	1.000	0,01
Urzędy naczelnych organów władzy i kontroli	27.803	0,53	15.766	0,26	980	0,01	1.023	0,01

Finanse	---	---	---	---	---	---	84.700	1,19
Różna działalność	---	---	---	---	---	---	60..000	0,84
Ogółem	5.270.524	100	6.158.467	100	7.118.769	100	7.145.047	100
w tym :								
Wydatki inwestycyjne	1.251.706	23,75	1.763.063	28,62	2.149.560	30,19	1.504.027	21,0
Wydatki na wynagrodzenia	1.753.193	33,26	2.016.614	32,75	2.657.726	37,33	2.786.542	38,9
Wydatki na pochodne od wynagrodzeń	813.396	15,43	951.293	15,45	545.924	7,66	576.636	81,0

Analiza wydatków za okres 3 lat pozwala stwierdzić, że wydatki inwestycyjne stanowią od 21 do 30 % ogółu wydatków poniesionych w budżecie. Tak wysoki udział wydatków inwestycyjnych pozwala realizować inwestycje polegające na asfaltowaniu dróg, wodociągowaniu gospodarstw rolnych, modernizacji ogrzewania olejowego w szkołach, rozbudowy szkół, a więc poprawy infrastruktury całej gminy.

W ramach wydatków dominuje oświata, na którą przeznaczają się od 47,1 % do 51,2 % ogółu wydatków bieżących.

W roku 1997 najwięcej środków wydatkowano na oświatę – 47,1 %, następnie na rolnictwo – 18,8 %. W rolnictwie sfinansowane zostały wydatki polegające na rozbudowie wodociągu Brzeźnica II i podłączeń wodociagowych strony południowej naszej gminy oraz odwiert studni głębinowej na tym wodociągu.

W gospodarce komunalnej sfinansowano inwestycje polegające na budowie mostów przez rzekę Nurzec i Leśną.

W oświacie dominującym wydatkiem inwestycyjnym była budowa Szkoły Podstawowej w Holonkach, z kolei sfinansowano modernizację ogrzewania olejowego w Domanowie, zakup sprzętu komputerowego do szkół.

W roku 1998 w zakresie inwestycji drogowych zmodernizowano i wyasfaltowano 8.147 km dróg wydatkując na częściową zapłatę kwotę 871.000 zł przy udziale zaciągniętego kredytu w wysokości 188.000 zł i środków z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa - 86.380 zł.

Wydatki na drogownictwo stanowiły 16,7 % ogółu wydatków budżetu gminy.

W oświacie zadania inwestycyjne stanowią 14,5 %.

W gospodarce komunalnej 75,5 % stanowią wydatki inwestycyjne, gdyż wydatkowane kwotę 365.700 zł na budowę chodników w Olędzkich i Klichach, mostów przez rzekę Nurzec i Leśną.

W rolnictwie wydatki inwestycyjne stanowiły 34 % a polegały na rozbudowie wodociągu Brzeźnica II.

W roku 1999 wydatki na oświatę zajmują czołową pozycję, aż 51,2 %, następnie wydatki na drogownictwo – 21,9 %. W grupie wydatków na oświatę sfinansowano dalsze prace budowlane i montażowo-instalacyjne na budynku

szkoły w Holonkach o wartości 692.320 zł i budowę oczyszczalni ścieków na kwotę 58.336 zł. Ponadto opracowano dokumentację projektowo-techniczną na modernizację kotłowni węglowych na olejowe w budynkach szkół w Chojewie, Koszewie i Glinniku.

W drogownictwie wydatki inwestycyjne pochłonęły kwotę 1.204.000 zł tj. 77,3 % ogółu wydatków w drogownictwie. Sfinansowane zostały modernizacje dróg w 50% w miejscowościach Chojewo, Ferma, Kichy, Olendy, Płonowo, Świridy, Mień i Domanowo.

Ponadto wykonano i sfinansowano modernizację :

- drogi gminnej przez wieś Olędzkie o wartości 92.992 zł przy udziale dotacji z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie w wysokości 45.993 zł,
- modernizację drogi powiatowej we wsi Oleksin o wartości 210.975 zł,
- modernizację drogi gminnej we wsi Lubieszczę o wartości 306.581 zł przy udziale dotacji z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie w wysokości 148.934 zł,
- modernizację drogi gminnej we wsi Ściony o wartości 138.560 zł przy udziale dotacji z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie w wysokości 60.660 zł,
- modernizacja drogi powiatowej przez wieś Koszewo o wartości 95.481 zł,
- częściowe finansowanie inwestycji dróg powiatowych we wsi Mień i Domanowo.

Wydatki inwestycyjne w rolnictwie stanowiły 37,1 % ogółu wydatków, a polegały na budowie pompowni w Glinniku.

W roku 2000 zadania inwestycyjne prowadzone są w drogownictwie, w rolnictwie, w gospodarce komunalnej i oświacie. Wykonane zostały i sfinansowane następujące zadania : budowa pompowni w Glinniku, odwiert studni w Domanowie, modernizacja ogrzewania olejowego w Sz. P. w Chojewie i Koszewie oraz w Gimnazjum w Glinniku, asfaltowanie drogi Lubieszczę, Ściony i Koszewo, budowa oczyszczalni ścieków, budowa wodociągu Majorowizna, budowa drogi gminnej przez wieś Olszewek i Pietraszki, rozbudowa Szkoły Podstawowej w Domanowie, zakup komputerów dla Gimnazjum Glinnik, zakup 2 samochodów do dowożenia uczniów, zakup komputerów do Urzędu Gminy, budowę Gminnego Centrum Odzysku Surowców Wtórnych z siedzibą w Domanowie.

Źródła finansowania inwestycji przedstawia tabela 28:

Tab.28 Finansowanie zadań inwestycyjnych w latach 1997-2000

Rok	Wydatki inwestycyjne	Źródła finansowania inwestycji											
		Dotacje z budżetu państwa	% udział	Ze źródeł poza-budżet.	% udział	Z funduszy celowych	% udział	darowizny	% udział	Zaciągnięte kredyty	% udział	Dochody własne	% udział
1997	1.251.706	164.567	13,15	54.517	4,35	---	---	4.300	0,34	---	---	1.028.322	82,15
1998	1.763.063	13.560	0,77	116.380	6,60	---	---	3.000	0,17	108.000	6,12	1.522.123	86,33
1999	2.149.560	25.100	1,16	350.586	1,63	66.400	3,08	39.526	1,83	681.500	31,70	986.448	45,89
2000	1.504.027	28.400	---	309.484	---	---	---	43.757	---	---	---	1.122.386	74,62
Ogółem	6.668.356	231.627	3,47	830.967	12,46	66.400	1,00	90.583	1,36	789.500	11,84	4.659.279	69,87

Nieograniczony poziom potrzeb gminy, zapóźnienie cywilizacyjne, ograniczone środki na cele inwestycyjne to przyczyny, które powodują, że władze gminy chcą wydatkować z budżetu kwoty wyższe niż możliwe do pozyskania w danym okresie dochody.

Analizując możliwości finansowe z okresu trzech lat wynika, że dochody własne maleją z 29 % wpływów całego budżetu w roku 1997 do 19,2 w roku 2000. W dochodach własnych największym źródłem jest podatek rolny. Udziały z podatku dochodowego od osób fizycznych, również znacząco zmalały z 14,3 % udziału w budżecie gminy w roku 1997 do 7,0 % w roku 2000.

Dochody z dotacji i subwencji stanowią od 55,7 % udziału w budżecie w roku 1997 do 66,1 % w roku 2000. Dużym źródłem jest subwencja oświatowa, która w całości przeznaczona jest na zadania oświatowe, jednak nie pokrywa wydatków koniecznych do zrealizowania ze względu na brak prawidłowej racjonalizacji sieci szkół.

Licząc na przyspieszenie efektów inwestycyjnych gmina powinna szukać możliwości uzyskania większych dotacji celowych, gdyż ilość środków finansowych otrzymanych z zewnątrz jest obecnie za niski, aby można było rozpocząć realizację zgłoszonych wniosków przez samorządy.

Analiza źródeł finansowania inwestycji pozwala stwierdzić, że gmina Brańsk na przestrzeni 4 lat finansowała inwestycje z własnych dochodów w 69,87%.

W roku 1997 inwestycje zostały sfinansowane z dochodów własnych w 82,15%, w roku 1998 w 86,33%. W roku 1999 na zadania inwestycyjne został zaciągnięty kredyt, który sfinansował zadania inwestycyjne w 31,7%.

III.

ANALIZA UWARUNKOWAŃ ROZWOJOWYCH

1. RAPORT Z BADAŃ ANKIETOWYCH MIESZKAŃCÓW GMINY BRAŃSK

Urząd Gminy Brańsk przeprowadził badania ankietowe wśród mieszkańców gminy w ramach opracowania „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Brańsk”. W ankiecie poruszane były sprawy z zakresu:

- stanu dróg,
- gospodarki odpadami i ściekami,
- gospodarki wodnej,
- oświaty,
- opieki społecznej,
- służby zdrowia,
- bezrobocia,
- bezpieczeństwa,
- sieć handlowa,
- działalności gospodarczej.

Stan dróg jako bardzo dobry i dobry oceniło 44% ankietowanych. Krytyczną ocenę wyraziło aż 52 % ankietowanych.

Gospodarka odpadami i ściekami została oceniona w 20% jako bardzo dobra i dobra, a jako zła i bardzo zła w 76%.

Chęć stworzenia przyzagrodowych oczyszczalni ścieków poparło 68% respondentów, 22% było przeciwnych.

Za potrzebą wybudowania gminnego wysypiska śmieci było 75% osób, przeciwnych było 17%.

Gospodarka wodna, a w szczególności chęć budowy zbiornika małej retencji w celu zapobieżenia powodziom wyraziło 60% ankietowanych, 21% było przeciwnych.

Oświata zyskała wysoką ocenę pod względem poziomu nauczania, jako bardzo dobry i dobry oceniło 62% ankietowanych. Co trzeci ocenił jako przeciętny, a znikomy odsetek respondentów wskazał na ocenę złą.

Jeżeli chodzi o ocenę współpracy szkoły z rodzicami 63% uważa ją za bardzo dobrą i dobrą, 20% za przeciętną, a 16% - brak jakiejkolwiek współpracy.

Na pytanie czy szkoła powinna organizować dla dzieci będącej w trudnej sytuacji bytowej nieodpłatne dożywianie było 58% ankietowanych, za odpłatnym dożywianiem było 38%, za organizowaniem zajęć pozalekcyjnych było 50%, za imprezami kulturalnymi 34%, za wycieczkami 44%, a rozgrywkami sportowymi 46% ankietowanych.

Ilość szkół podstawowych jaka powinna być na terenie gminy, 10% respondentów uważa, że powinno ich być 3, 35% że powinno ich być 4, 30% że powinno ich być 5, pozostali 6 i więcej.

Dowożenie dzieci do szkół oceniło 48% ankietowanych za bardzo dobre i dobre, 21% za złe.

Na pytanie czy ilość obiektów sportowych na terenie gminy takich jak: boiska szkolne jest wystarczająca - 30% odpowiedziało tak, 70% nie, boiska sportowe - 50% tak, 50% nie, sale gimnastyczne - 30% tak, 70% nie, place zabaw - 29% tak, 71% nie, ścieżki rowerowe - 14% tak, 86% nie.

Opieka społeczna w gminie została oceniona w 29% pozytywnie, 40% negatywnie, 31% nie wiedziało jak odpowiedzieć.

Służba zdrowia, a w szczególności jakość świadczonych usług medycznych, czy jest wystarczająca 44% odpowiedziało tak, 44% - nie, 12% - nie wiedziało.

Bezrobocie – na pytanie jak można byłoby rozwiązać problem bezrobocia w gminie 62% - stwierdziło organizować prace interwencyjne, 22% - kredytować pracodawców tworzących nowe miejsca pracy, 16% - udzielać bezrobotnym kredytów na rozpoczęcie działalności gospodarczej, 26% -przekwalifikować bezrobotnych, trzech ankietowanych było za innymi rozwiązaniami.

Bezpieczeństwo w gminie zostało ocenione w 24% jako bardzo dobre, w 56% dobre, w 8% uważało, że gmina nie jest zbyt bezpieczna, 2% stwierdziło, że gmina jest miejscem bardzo niebezpiecznym, pozostali nie potrafili udzielić odpowiedzi.

Sieć handlowa została oceniona w przeważającym stopniu jako bardzo dobra i dobra 72% respondentów. Natomiast 22 % respondentów ocenia ją jako słabą.

Działalność gospodarcza, a w szczególności chęć przyjęcia inwestorów, którzy wybudują na terenie gminy zakłady produkcyjne - wyraziło 55% ankietowanych, przeciwnych było 28%.

Na pytanie czy gmina jest atrakcyjnym miejscem do prowadzenia działalności gospodarczej 51% ankietowanych powiedziało, że tak, 21%, że nie.

Wśród problemów wymagających pilnego rozwiązania, jakie najczęściej wskazywali ankietowani mieszkańcy gminy Brańsk należy wymienić:

- budowa dróg o nawierzchni utwardzonej,
- koszty związane z utrzymaniem szkół,
- budowa przyzagrodowych oczyszczalni ścieków,
- budowa wysypiska śmieci,
- brak miejsc pracy
- poprawa oświetlenia ulicznego,
- słaby stan służby zdrowia.

W udzielonych odpowiedziach zdecydowanie dominowały cztery kwestie:

- drogi (budowa dróg o nawierzchni asfaltowej),
- oświata (koszty związane z utrzymaniem szkół),
- brak miejsc pracy ,
- ochrona środowiska naturalnego (budowa wysypiska śmieci oraz przyzagrodowych oczyszczalni ścieków).

2. IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW GMINNYCH DOKONANA PRZEZ RADNYCH

Najistotniejszymi problemami gminy zdaniem radnych są:

Poprawa stanu dróg

Tło i uzasadnienie:

- słaby stan nawierzchni,
- utrudniony dojazd do pól, szkół, urzędów,
- asfaltowanie tych dróg po których kursują autobusy szkolne i komunikacja PKS.

Rezultaty:

- skrócenie czasu przejazdu,
- poprawa bezpieczeństwa,
- rozwój turystyki i gospodarki,
- zmniejszenie nakładów ekonomicznych na utrzymanie dróg,
- wstrzymanie emigracji ludności wiejskiej,
- poprawa komunikacji lokalnej, międzygminnej i ponadlokalnej.

Modernizacja oświetlenia ulicznego

Tło i uzasadnienie:

- istniejące oświetlenie jest mało wydajne,
- wzrastające ceny powodują wymianę oświetlenia na energooszczędne.

Rezultaty:

- zapewnienie bezpieczeństwa publicznego,
- ograniczenie kosztów eksploatacyjnych,
- zainteresowanie inwestorów możliwością inwestowania w gminie.

Rozbudowa przyzagrodowych oczyszczalni ścieków

Tło i uzasadnienie:

- brak systemu odprowadzania ścieków stwarza utrudnienie w użytkowaniu obiektów i budynków,
- aktualny stan sanitarny nie stanowi dostatecznego zabezpieczenia czystości środowiska.

Rezultaty:

- zapewnienie właściwej formy ochrony środowiska w zakresie gospodarki wodno-ściekowej,
- poprawa warunków życia mieszkańców,
- możliwość produkcji zdrowej żywności,
- zmniejszenie zagrożenia zarażania się bakteriami chorobotwórczymi oraz pasożytami przez mieszkańców gminy oraz zwierząt gospodarskich.

Budowa wysypiska śmieci

Tło i uzasadnienie:

- na terenie gminy istnieje 19 składowisk odpadów o pow. 10,97 ha, które nie spełniają oczekiwań miejscowej ludności,
- istniejące wysypiska nie są odpowiednio zabezpieczane,
- nie spełniają podstawowych norm europejskich.

Rezultaty:

- poprawa stanu środowiska naturalnego,
- uporządkowanie racjonalnej gospodarki odpadami.

Stworzenie zbiornika małej retencji

Tło i uzasadnienie:

- brak zbiornika małej retencji przyczynia się do corocznego zalewania niektórych terenów i miejscowości takich jak: Pace, Kiersnówek.

Rezultaty:

- budowa w/w zbiornika spowoduje uregulowanie stosunków wodnych,
- przyczyni się do rozwoju turystyki.

Zwiększenie ilości miejsc pracy

Tło i uzasadnienie:

- brak różnorodnych zakładów produkcyjnych i usługowych przyczynia się do rozwoju bezrobocia,
- brak miejsc pracy poza rolnictwem,

Rezultaty:

- likwidacja bezrobocia w gminie,
- zwiększenie dochodów mieszkańców gminy.

Poprawienie stanu technicznego szkół wraz z ich rozbudową

Tło i uzasadnienie:

- istniejące szkoły wymagają naprawy stolarki, malowania pomieszczeń oraz naprawy placów wokół budynków szkolnych,
- przystosowanie klas do nauczania zbiorowego,
- rozbudowa niektórych szkół ze względu na rosnącą liczbę uczniów.

Rezultaty:

- poprawa warunków kształcenia dzieci z terenu gminy,
- likwidacja dysproporcji w zakresie kształcenia na wsi i w mieście,
- zapewnienie bezpieczeństwa.

Budowa boisk szkolnych i sal gimnastycznych

Tło i uzasadnienie:

- konieczność poprawy nauczania dzieci i młodzieży w zakresie kultury fizycznej,
- obecnie istniejące placówki oświatowe nie posiadają boisk szkolnych i sal gimnastycznych,

Rezultaty:

- lepszy rozwój fizyczny dzieci i młodzieży,
- podniesienie warunków nauczania,
- umożliwienie miejscowej społeczności korzystania z boisk szkolnych i sali gimnastycznej do zajęć sportowych,
- wykorzystanie sali gimnastycznej do zawodów, imprez, uroczystości i spotkań.

Pozyskiwanie nowych inwestorów

Tło i uzasadnienie:

- udostępnienie terenów pod tworzenie nowych zakładów pracy,
- rozbudowa infrastruktury technicznej w zakresie dróg, sieci wodociągowej, telefonicznej,

Rezultaty:

- ograniczenie bezrobocia,
- zahamowanie migracji ludności wiejskiej,
- rozwój działalności gospodarczej na terenie gminy,
- powstawanie nowych miejsc pracy,
- korzyści finansowe do budżetu gminy.

3. PROBLEMY GMINNE PRZEDSTAWIONE PRZEZ ZESPOŁY ROBOCZE

W celu zidentyfikowania podstawowych problemów gminnych, zespoły robocze (opracowujące strategię) przedstawiły najważniejsze ich zdaniem problemy do rozwiązania. W trakcie prezentacji kwestii, uznanych przez uczestników warsztatów jako problemy gminne, wskazano kilkanaście różnych zagadnień, przy czym część z nich okazała się być skutkami problemów o bardzo szerokim zakresie, których rzeczywiste przyczyny leżą w zdecydowanej większości w uwarunkowaniach zewnętrznych. Część natomiast była wskazaniem proponowanych działań mających na celu rozwiązanie problemu.

Zespoły problemowe przedstawiły następujące negatywne zjawiska występujące w gminie:

▪ niedostateczny stan infrastruktury technicznej

- położenie gminy poza głównymi szlakami komunikacji samochodowej nie sprzyjało należytemu rozwojowi stanu dróg, co spowodowało narastanie dysproporcji w rozwoju tego elementu infrastruktury. Niskie dochody gminy stanowią ograniczenie w podejmowaniu oczekiwań inwestycyjnych. Nie odczuwa się również udziału innych organów administracji publicznej w modernizacji systemu drogowego gminy,
- wysoki stopień zwodociągowania gminy wymusza konieczność obejmowania poszczególnych miejscowości zorganizowanymi systemami odprowadzania i unieszkodliwiania ścieków. W tym zakresie brak jest układów kanalizacyjnych oraz oczyszczalni ścieków.
- ze względu na brak miejsc składowania odpadów stałych na terenie gminy, potrzebna jest budowa wysypiska śmieci spełniającego normy europejskie,
- dużym problemem wpływającym na rozwój gminy jest brak sieci gazowniczej, co wpływa niekorzystnie na zaspakajanie podstawowych potrzeb społecznych oraz wywiera negatywny wpływ na promocję gminy na zewnątrz,
- istotne jest poprawienie stanu oświetlenia w gminie poprzez wymianę na energooszczędne, co w znacznym stopniu ograniczyłoby koszty związane z eksploatacją oświetlenia oraz poprawiłoby bezpieczeństwo ruchu drogowego,
- zły stan infrastruktury technicznej wpływa na ocenę atrakcyjności gminy i w konsekwencji brak zainteresowania, szczególnie dla potencjalnych inwestorów, co z kolei mogłoby przyczynić się do powstania nowych miejsc pracy i wzrostu dochodów zarówno mieszkańców, jak i budżetu gminy,

- duży wpływ na zastój w rozwoju infrastruktury technicznej mają środki finansowe, które przeznaczone na rozwój gminy, muszą być oddane na bieżące utrzymanie szkół,
- **niewielka ilość miejsc wpływających na rozwój kultury fizycznej**
 - gmina nie posiada boisk sportowych, boisk szkolnych (12 szkół), hal sportowych, sal gimnastycznych oraz nie ma żadnego basenu. Posiadanie kilku takich obiektów pozwoliłoby w większym stopniu krzewić kulturę fizyczną, organizować zawody sportowe o zasięgu nie tylko lokalnym oraz wpływać promująco i zachęcająco na rozwój turystyki (organizowanie obozów sportowych, kolonii) i sportu na tym terenie,
- **niskie dochody budżetu gminy**
 - niskie dochody mieszkańców gminy oraz narastanie bezrobocia powodują spadek dochodów gminy w zakresie udziału budżetu gminy w podatku od osób fizycznych i prawnych. Odczuwalne zahamowanie rozwoju gospodarczego oraz niewielkie zainteresowanie gminą wyraża się stosunkowo niewielką liczbą podmiotów gospodarczych,
 - efektem tych negatywnych zjawisk są przede wszystkim ograniczenia w zakresie realizowanych inwestycji gminnych, przez co narastają dysproporcje rozwojowe, wyrażające się niedostatecznym stanem infrastruktury technicznej,
- **bezrobocie w gminie**
 - niska aktywność i mała przedsiębiorczość mieszkańców oraz brak doświadczenia i umiejętności w podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej przy braku szeregu podstawowych usług w gminie powodują, że rynek pracy postrzegany jest jako bardzo trudny i nie stwarzający perspektyw szczególnie dla ludzi młodych,
- **trudności w pozyskiwaniu środków pomocowych**
 - brak dokładnych informacji, zarówno co do przedmiotowego zakresu objętego programami pomocowymi, jak i wymagań formalnych i proceduralnych, stanowiących warunek dobrego przygotowania wniosku i jego rozpatrywania,
 - zbyt krótkie terminy na przygotowanie kompletu wymaganych dokumentów oraz właściwego uzasadnienia składanego wniosku,
 - brak sprawnego systemu informacji,
- **nieuporządkowany bieg rzeki Nurzec**
 - na wiosnę każdego roku zalewane są tereny znajdujące się w bliskiej odległości od rzeki Nurzec są to: Pace, Kiersnówek oraz Majorowizna. Budowa zbiornika małej retencji na tym obszarze uporządkowałaby gospodarkę wodną, a zarazem przyczyniłaby się do rozwoju turystyki – miejsca letniego wypoczynku,
- **mała przedsiębiorczość mieszkańców**
 - ograniczenia finansowych możliwości mieszkańców, brak należytej wiedzy i umiejętności oraz doświadczenia w prowadzeniu działalności

gospodarczej powodują, że nie powstaje wiele oczekiwanych ofert świadczenia usług czy też produkcji określonych wyrobów,

- efektem tych zjawisk jest odczuwalny brak wielu potrzebnych w gminie usług, a tym samym niewykorzystywanie potencjalnych możliwości stworzenia nowych miejsc pracy i pozyskiwania dochodów z innych, aniżeli dotychczasowe źródła. W konsekwencji przykłada się to w sposób bardzo oczywisty na dochody budżetu gminy, wywołując kolejne negatywne zjawiska – ograniczenie możliwości realizacji w szybszym tempie inwestycji gminnych, braku dostatecznej ilości środków finansowych na wydatki sfery społecznej (oświata, pomoc społeczna ...),

▪ **narastanie patologii społecznych**

- brak miejsc pracy staje się przyczyną pojawienia się codziennych problemów, trudnych do rozwiązania przez osoby, które utraciły pracę lub też nie mogą znaleźć zatrudnienia. Na to nakłada się coraz łatwiejsza dostępność do alkoholu,
- w efekcie tej sytuacji pojawiają się problemy rodzinne, zdrowotne. Następstwem narastania patologii społecznej jest pojawienie się kłopotów finansowych oraz co się z tym wiąże – bezrobocie,
- patologia zaczyna obejmować coraz młodszych mieszkańców gminy,

▪ **słaby rozwój turystyki**

- gmina nie była postrzegana przez większość mieszkańców jako miejsce atrakcyjne turystycznie. Przyczynami takiego stanu rzeczy była z jednej strony mało efektywna promocja gminy, z uwzględnieniem informacji i promocji w zakresie turystyki, z drugiej strony – brak tradycji wśród mieszkańców przyjmowania turystów i gotowości do świadczenia usług turystycznych. Efektem powyższych okoliczności był po prostu brak turystów w gminie,
- gmina mało wykorzystuje do swej promocji atrakcji turystycznych istniejących na jej terenie,
- również w samej gminie brak jest dobrej informacji turystycznej, która swoją formą zachęcałaby przyjezdnych do obejrzenia ciekawych miejsc i obiektów na terenie gminy,
- hasło „Ściana wschodnia” nie stwarza zachęty do odwiedzenia tych terenów,
- wszystkie te czynniki powodują, że nie są wykorzystywane potencjalne możliwości rozwinięcia turystyki, a przez to stworzenia możliwości pozyskania dodatkowych dochodów zarówno przez jej mieszkańców jak i budżet gminy,

▪ **niskie dochody w rolnictwie**

- w aktualnych warunkach rynkowych produkcja rolna stała się albo mało dochodowa albo nieopłacalna. W efekcie tego znaczny odsetek mieszkańców, dla których źródłem utrzymania jest rolnictwo, odczuwa pogorszenie swoich warunków życia,

- odległe położenie gminy od dużych ośrodków miejskich, przy braku struktur zorganizowanych form odbioru i dystrybucji wyprodukowanych produktów rolnych powoduje, że silnie odczuwalny jest brak rynków zbytu,
- brak spójnej polityki rolnej państwa nie stanowi zachęty do budowania przyszłości przez ludzi młodych w powiązaniu z rolnictwem, a tym samym powoduje narastanie migracji z gminy,
- **wyludnianie się wsi**
 - problem spadku liczby mieszkańców oraz pojawiające się negatywne trendy w demografii gminy (wzrost udziału procentowego osób w wieku poprodukcyjnym przy spadku liczby dzieci i młodzieży) jest efektem wielu wymienionych wyżej zjawisk.

4. ANALIZA SWOT

Identyfikacja problemów przez mieszkańców gminy Brańsk, analiza uwarunkowań rozwojowych oraz dane dotyczące aktualnego stanu gminy stały się podstawą do opracowania analizy SWOT.

Analiza uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych (analiza SWOT; skrót od angielskich słów: *strengths, weaknesses, opportunities, threats*) jest podstawowym elementem opracowanej strategii rozwoju gminy.

Poszukując uwarunkowań rozwojowych społeczeństwo gminy dokonało identyfikacji pozytywnych i negatywnych zjawisk występujących zarówno w samej gminie – uwarunkowania wewnętrzne (atuty, silne strony gminy oraz jej słabości), jak i w otoczeniu zewnętrznym (szanse, możliwości oraz zagrożenia). Atuty i możliwości gminy powinny stanowić uwarunkowania, na których należy oprzeć przyszły rozwój gminy, wspomagając ich oddziaływanie i stwarzając warunki dla ich większego wpływu na przyszłość gminy.

Słabości i zagrożenia, stanowiące utrudnienia lub ograniczenia w planowym rozwoju gminy, powinny być minimalizowane lub eliminowane w aspekcie możliwości uzyskania określonych celów i zrealizowania planowanych zamierzeń.

Analiza siły oddziaływania wskazanych zjawisk została dokonana w pięciopunktowej skali ocen (ocena jednopunktowa oznaczała najmniejszą siłę oddziaływania, a ocena pięciopunktowa – najwyższą). Przy wskazaniu poszczególnych zjawisk dokonana została ocena zmian trendu wymienionych czynników na przestrzeni ostatnich lat oraz oczekiwań w najbliższej przyszłości poprzez wskazanie:

↑ narastanie trendu

→ stagnacja

↓ regres

Charakter zjawiska został przedstawiony w trzech aspektach: lokalnym, krajowym i międzynarodowym.

Zestawienie oceny czynników rozwojowych przedstawia poniższa tabela:

Tab.29 Analiza uwarunkowań rozwoju gminy Brańsk

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE I ZEWNĘTRZNE	Charakter zjawiska			Siła oddz.	Trend
	lokalny	krajowy	między nar.		
ATUTY					
Czyste niezdegradowane środowisko naturalne	x			4	↑

Nieskażone surowce rolne	x			4	→
Zdrowa żywność	x			3	→
Duży zasób zwierzyny i ptactwa	x	x	x	3	→
Wysoki poziom zwodociągowania wsi	x			4	↑
Wysoki stopień telefonizacji	x			4	↑
Możliwości dostawy energii elektrycznej	x			2	↑
Nowy budynek szkolny w Holonkach	x			3	→
Stworzenie dwóch gimnazjów	x			3	→
Istnienie na terenie gminy przychodni zdrowia	x			2	→
Zmodernizowane kotłownie w szkołach	x			3	→
Nadwyżka siły roboczej	x			2	→
Tania siła robocza	x			3	→
Znaczna ilość zabytków kultury oraz miejsc pamięci narodowej	x			3	→
Zespół artystyczny „Mianka”	x			4	↑
Gminny Ośrodek Kultury w Popławach	x			3	→
promocyjny wpływ obszaru „Zielone Płuca Polski”	x	x	x	4	↑
Funkcjonowanie w gminie zakładu komunalnego	x			3	→
Dobre przyrodnicze warunki produkcji rolnej	x			3	↑
Dużo trwałych użytków zielonych	x			2	→
Dobre warunki do produkcji ziemniaka	x			3	→
SŁABOŚCI					
Obniżony poziom wód gruntowych oraz słabe uwilgotnienie gleby na niektórych obszarach	x			-3	→
Zakwaszenie i lokalne zanieczyszczenie gleb	x			-2	→
Słabe warunki przyrodniczej produkcji rolnej na niektórych obszarach	x			-4	→
Brak naturalnych akwenów wodnych	x			-3	→
Na niektórych obszarach nie jest uporządkowany bieg rzeki Nurzec	x			-4	→
Słaby stan dróg	x			-4	→
Niedostatecznie rozwinięta gospodarka ściekowa	x			-4	→
Brak należycie zorganizowanego i urządzonego wysypiska odpadów stałych				-4	→
Brak gazyfikacji gminy	x			-4	→
Słaby stan oświetlenia	x			-2	→
Wysoki stopień bezrobocia	x			-4	→
Emigracja ludności ze wsi do miast	x			-4	→
Niski stopień wykształcenia	x			-4	→
Niski poziom życia mieszkańców	x			-4	↓

Niska przedsiębiorczość oraz aktywność społeczna	x			-2	↑
Niskie dochody mieszkańców gminy	x			-4	↓
Trudności w dostępie do służby zdrowia	x			-3	↑
Słabe zaplecze jednostek ratowniczo-gaśniczych	x			-3	→
Niedostępność szkolnictwa średniego	x			-4	→
Niedostateczne wyposażenie szkół w pomoce dydaktyczne,	x			-2	→
Brak kompleksów sportowych (boisk, hal sportowych)	x			-4	→
Struktura wykształcenia niedostosowana do potrzeb rynku	x			-3	↑
Ograniczona dostępność komunikacji publicznej	x			-3	↓
Bezpieczeństwo publiczne	x			-3	↓
Niedostateczna ilość placówek kulturalnych	x			-2	→
Niska popularyzacja kultury	x			-2	↑
Mały rynek zbytu	x			-3	→
Brak organizatorów przedsiębiorczości	x	x		-4	→
Niedostateczna promocja	x			-2	↑
Niskie dochody budżetu gminy	x			-3	→
Słaby rozwój instytucji gospodarki rynkowej	x			-3	→
Brak niektórych usług w gminie	x			-2	↓
Odległe położenie gminy od większych miast	x			-3	→
Brak dużych przedsiębiorstw	x			-4	→
Niski poziom usprzętowania zakładu gospodarki komunalnej	x			-3	↑
Duży udział małych gospodarstw produkujących na małą skalę	x			-2	→
Spadek pogłowia zwierząt gospodarczych	x			-3	↓
Niskie dochody rolnicze	x			-4	↓
Brak środków finansowych na wprowadzenie nowych technologii	x			-4	↓
Niska jakość produkowanych płodów rolnych z punktu widzenia przetwórstwa rolno-spożywczego	x			-3	→
Brak skupu płodów rolnych	x			-3	→
Zacofanie technologiczne w rolnictwie	x			-3	→
Duży udział zbóż w zasiewach	x			-3	↓
Mała ilość gospodarstw wyposażonych w kanalizację i indywidualne oczyszczalnie	x			-3	↑
Niska działalność pozarolnicza rolników	x			-3	↑
Skromne walory turystyczne oraz niedostateczna baza materiałowa i noclegowa	x			-3	↑

Brak gospodarstw agroturystycznych	x			-4	→
Niski poziom promocji i informacji turystycznej	x	x		-3	↑
Słaba sieć szlaków turystycznych i związanych z nimi punktów obsługi	x			-3	↑
Niedostatek infrastruktury turystycznej	x			-4	→
Brak ofert inwestycyjnych w dziedzinie zagospodarowania turystycznego	x			-3	↑
SZANSE					
Przygraniczne położenie gminy			x	4	↑
Bliskość rynków wschodnich			x	4	↑
Położenie gminy w sąsiedztwie Białowieskiego Parku Narodowego		x	x	3	→
Walory ekologiczne obszaru „Zielone Płuca Polski”	x	x	x	3	→
Zainteresowanie terenami cennymi przyrodniczo		x	x	3	↑
Popyt w krajach zachodnich na zdrową żywność, produkowaną metodami ekologicznymi			x	1	↑
Możliwość skorzystania ze środków pomocowych w celu usunięcia dysproporcji w rozwoju infrastruktury technicznej		x	x	4	↑
Przygotowania do przyjęcia Polski do Unii Europejskiej			x	2	→
Rozwój szkolnictwa wyższego w regionie		x		3	↑
Preferencje podatkowe dla inwestorów rozpoczynających działalność	x	x	x	2	↑
Tworzenie warunków dla rozwoju małych i średnich firm	x	x		2	↑
Rozwijanie współpracy z gminami ościennymi	x			2	→
Organizowanie imprez sportowych i kulturalnych o zasięgu ponadgminnym	x	x		2	↑
Wzrost ruchu turystycznego		x	x	2	→
Popyt na agroturystykę		x	x	2	↑
Rozwój różnorodnych ośrodków wsparcia	x	x		2	↑
ZAGROŻENIA					
Zwiększenie zadań i obowiązków nakładanych na jednostki samorządowe bez zapewnienia dostatecznych środków finansowych		x		-4	→
Zaliczanie gminy do obszaru Polski B		x		-2	→
Nasilenie ruchu kołowego na drogach	x	x		-4	↑
Niszczenie dróg przez ciężki tabor samochodowy	x	x		-4	↑

Słaby napływ kapitału zewnętrznego,		x	x	-3	→
Nadprodukcja w rolnictwie polskim i europejskim oznaczająca trudności w zbyciu płodów rolnych i żywności		x	x	-3	→
Konkurencyjność firm zagranicznych w związku z otwarciem gospodarki i importem towarów z zachodu		x	x	-3	↑
Silna konkurencja i lobby'ing innych regionów kraju w przejmowaniu środków przedakcesyjnych		x	x	-5	↑
Położenie gminy na uboczu		x	x	-4	→
Brak wsparcia produkcji ekologicznej w rolnictwie		x		-2	→
Słaba znajomość języków obcych			x	-5	→
Niskie subwencje i dotacje dla Gminy		x		-4	→
Niewystarczająca promocja Gminy		x	x	-4	↑

5. SPÓJNOŚĆ UWARUNKOWAŃ ZE STRATEGIĄ ROZWOJU KRAJU I REGIONU

Postanowienia zawarte w AGENDZIE 21 zobowiązują samorządy terytorialne do opracowania lokalnych programów rozwoju zrównoważonego. Przygotowania wejścia Polski do Unii Europejskiej sprzyjają długookresowemu planowaniu. Rząd Rzeczypospolitej Polski przygotował cztery ważne dokumenty rozwojowe.

Długookresowa strategia rozwoju POLSKA 2025

Jest to ogólny dokument wytyczający główne cele rozwoju Polski. Przyjęto w nim, że podstawowym celem jest zapewnienie wzrostu dobrobytu polskich rodzin, umocnienie ich samodzielności materialnej oraz poczucia bezpieczeństwa.

Cele współzależne to:

- dążenie do zmniejszenia dystansu w rozwoju w odniesieniu do krajów wysokorozwiniętych,
- osiągnięcie poziomu jakości życia porównywalnego ze średnim poziomem w krajach Unii Europejskiej,
- tworzenie społeczeństwa wiedzy i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy.

Społeczeństwo polskie będzie przekształcać się w społeczeństwo wiedzy. Oznaczać to będzie stały wzrost poziomu kwalifikacji i szybkie dostosowanie ich do dynamicznie zmieniających się potrzeb rynku, zgodnie z wymogami gospodarki opartej na wiedzy. Społeczeństwo wiedzy to także umiejętność uczenia się. Zdolność do stałej aktualizacji i poszerzania wiedzy. Dużego znaczenia nabiera umiejętność korzystania z rosnącego zasobu informacji oraz zmieniających się technicznych środków gromadzenia, przetwarzania i przesyłania informacji.

Edukacja musi dać nie tylko niezbędną w nowych warunkach wiedzę i umiejętności, ale także zdolność do twórczego myślenia i rozwoju.

Dążeniem jest, aby rozwarstwienie dochodowe nie zwiększyło się w stosunku do obecnego poziomu. Długotrwały i wysoki wzrost gospodarczy musi doprowadzić do znacznego ograniczenia bezrobocia i złagodzenia jego skutków.

Podstawą rozwoju będzie gospodarka oparta na wiedzy. Zasadniczym zasobem gospodarczym, skumulowanym zarówno w społecznym potencjale intelektualnym i w bazach danych staje się zasób wiedzy, czyli informacja i umiejętność jej wykorzystania.

Polska pozostanie państwem demokratycznym opartym na zasadach równości wobec prawa. Demokracja polegać będzie nie tylko na przestrzeganiu procedur (wybór gremiów decyzyjnych i sposobów podejmowania decyzji), ale i

na respektowaniu interesów ogólnospołecznych w treści podejmowanych decyzji przez władze publiczne różnych szczebli.

Polska pozostanie państwem unitarnym z podziałem ról między władzami centralnymi a regionalnymi i lokalnymi, w którym będzie zapewniona nadrzędność interesu ogólnokrajowego i poszanowanie samorządności regionalnej i lokalnej w takim zakresie, w jakim nie koliduje to z interesami ogólnokrajowymi i nie wywołuje konfliktów regionalnych.

Strategia zrównoważonego rozwoju Polski do 2025 roku

Jest to drugi dokument o charakterze strategicznym konkretyzujący cele i zadania zrównoważonego rozwoju. Obejmuje ona dwa etapy realizacyjne:

- Etap I – okres wzajemnego równoważenia przebiegu oraz społeczno-gospodarczych i środowiskowych skutków procesów rozwoju kraju, przy jednoczesnym zachowaniu zdolności gospodarki do dynamicznego wzrostu, umożliwiające Polsce dołączenie w możliwie krótkim czasie do grona krajów wysoko rozwiniętych,
- Etap II – okres podtrzymywania uzyskanej równowagi pomiędzy kluczowymi komponentami procesów rozwoju, a w szczególności zrównoważenia rozwoju gospodarczego, rozwoju społecznego i szeroko pojętej sfery ochrony środowiska, przy zachowaniu zdolności gospodarki do zaspokajania tradycyjnych i pojawiających się w przyszłości potrzeb społecznych w odniesieniu do jak najszerzej grupy obywateli, w zgodzie z zasadami równości i sprawiedliwości społecznej.

W *Strategii...* wyjaśniono, jak należy rozumieć wymiar społeczny, ekonomiczny i ekologiczny.

Wymiar społeczny zrównoważonego rozwoju to gwarancje:

- zaspokojenia podstawowych potrzeb społeczeństwa,
- ochrony przed oddziaływaniami szkodliwymi dla zdrowia i życia,
- dostępność edukacji oraz pomocy w zdobywaniu wiedzy na wyższych poziomach kształcenia,
- czynnej ochrony zdrowia poprzez profilaktykę, właściwe warunki leczenia oraz przeciwdziałanie chorobom uznanym za społeczne,
- opieki społecznej dla osób starych, niepełnosprawnych i niedołączonych,
- sprawiedliwej dystrybucji dochodów i zabezpieczeń socjalnych, sprzyjających niwelowaniu różnic społecznych,
- dostępu do zatrudnienia, przede wszystkim poprzez generowanie nowych stanowisk pracy,
- sprawiedliwy dostęp do środowiska i jego zasobów,
- nietykalność i ochronę własności prywatnej, państwowej i dóbr ogólnospołecznych,

Wymiar ekonomiczny powinien opierać się na założeniu, że dwa pozostałe wymiary tego rozwoju, tzn. wymiar społeczny i ekologiczny nie są i nie będą hamulcami postępu, natomiast są i będą jego stymulatorami, poprzez wymuszony tymi wymiarami postęp technologiczny, podnoszenie poziomu wykształcenia społeczeństwa, jego zwiększony udział w podejmowaniu decyzji i w odpowiedzialności za te decyzje, tworzenie nowych miejsc pracy, rozwój aktywności i przedsiębiorczości, wzrost efektywności wykorzystania surowców, materiałów i pracy ludzkiej, zwiększenie bezpieczeństwa.

Wymiar ekonomiczny zrównoważonego rozwoju obejmuje:

- nienaruszalność własności prywatnej,
- gwarancje wsparcia politycznego i ekonomicznego dla przedsiębiorczości indywidualnej, przede wszystkim rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw,
- równe prawa i równość wobec przedsiębiorstw państwowych i sektora prywatnego,
- gwarancje egzekucji prawa w przypadku prób jego łamania przez przedsiębiorców w sektorze prywatnym i państwowym,
- wspieranie przez państwo badań naukowych, rozwoju technologicznego oraz wdrożeń, mających na celu zwiększenie efektywności wykorzystywania energii, surowców i paliw mineralnych oraz opierania procesów wytwórczych na korzystaniu z zasobów odnawialnych,
- ciągłość i niezmienność polityki finansowej, fiskalnej i inwestycyjnej państwa zapewniających konkurencyjność na rynkach krajowych i zagranicznych dla produktów czystszych ekologicznie i nowocześniejszych technologicznie,
- gwarancje stopniowego wycofywania się państwa z subsydiowania przedsiębiorstw i produkcji nieuzasadnionej ekonomicznie i ekologicznie, w tym także subsydiów pośrednich,
- gwarancje wspierania politycznego, administracyjnego i finansowego produkcji czystszej oraz recyklingu odpadów i odzysku surowców,
- bezpieczeństwo, higienę i ochronę zdrowia oraz ochronę środowiska na terenie zakładu pracy,
- zmiany trendów konsumpcji i produkcji poprzez odpowiednią politykę finansową i fiskalną oraz odpowiednią promocję z wykorzystaniem środków masowego przekazu i edukacji ekologicznej,
- zmiany procesów i programów kształcenia nowych kadr technicznych i zarządzających w kierunku ekologizacji procesów produkcyjnych,
- usprawnienie środków łączności i przepływu informacji, oparcie procesów decyzyjnych o właściwą informację i analizę korzyści i kosztów, w tym kosztów ekologicznych i społecznych, uspołecznienie procesów decyzyjnych.

Wymiar ekologiczny zrównoważonego rozwoju oparty jest na tym, że Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej gwarantuje każdemu obywatelowi jednakowy dostęp do środowiska, nakładając jednocześnie – na państwo i na każdego obywatela – obowiązek troski o jego stan oraz odpowiedzialność za wprowadzane w środowisku zmiany.

Wymiar ekologiczny zrównoważonego rozwoju obejmuje gwarancje:

- że każdy program rozwoju gospodarczego i polityka sektorowa, każda działalność gospodarcza poddana zostanie ocenie oddziaływania na środowisko,
- że każdy program zagospodarowania przestrzennego kraju i regionu wkomponowane zostaną elementy ochrony środowiska, zdrowia, dóbr kultury, ochrony różnorodności biologicznej i pomników natury,
- pomoc państwa dla działalności proekologicznej, rekultywacji terenów i zasobów skażonych, dla czynnej ochrony środowiska i różnorodności biologicznej,
- przestrzegania prawa ekologicznego krajowego i międzynarodowego przez wszystkie podmioty państwowe i prywatne w jednakowym stopniu,
- jednakowe prawo dostępu do środowiska i jego zasobów dla wszystkich podmiotów państwowych i prywatnych oraz dla każdego obywatela,
- dostęp społeczny do informacji o stanie zagrożeń środowiska i zagrożeń dla tego stanu, do procesów podejmowania decyzji w sprawach dotyczących środowiska oraz do organów sprawiedliwości, w przypadku naruszenia prawa ochrony środowiska i zdrowia,
- że każdy korzystający z zasobów środowiska i wprowadzający w nim zmiany, będzie za to korzystanie i wnoszenie zmian wnosził odpowiednie opłaty oraz kary za naruszanie przepisów środowiskowych,
- że opłaty za korzystanie z zasobów środowiska i kary za naruszanie przepisów ochrony środowiska będą kierowane na usuwanie szkód w środowisku oraz na promocję i wspieranie działalności proekologicznej,
- że działalność proekologiczna, w tym wykorzystanie odnawialnych zasobów energetycznych i recykling surowców, stanie się konkurencyjna na rynku poprzez właściwą politykę finansową i fiskalną, wprowadzającą internalizację kosztów zewnętrznych ochrony zdrowia i środowiska do ceny rynkowej produktów,
- wsparcia dla rozwoju nauki i technologii przyjaznych dla środowiska oraz ochrony praw własności intelektualnej dla takich technologii,
- swobodnego transferu technologii i inwestycji proekologicznych oraz wsparcie dla eksportu polskiej myśli technicznej w tym zakresie.

Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju do 2025 roku

Jest to kolejny dokument kształtujący ład przestrzenny zrównoważonego rozwoju Polski.

a) Główną przesłanką jest dynamizacja rozwoju i przełamanie zapóźnienia cywilizacyjnego przez kształtowanie:

- przestrzeni otwartej na Europę i świat,
- przestrzeni konkurencyjnej, innowacyjnej i efektywnej,
- przestrzeni czystej ekologicznie,
- przestrzeni zróżnicowanej,
- przestrzeni politycznie zdecentralizowanej;

b) Generalnym założeniem jest strategia dynamicznego równoważenia rozwoju umożliwiająca aktywne i świadome kształtowanie procesu stopniowej likwidacji istniejących dysproporcji konsolidacji priorytetowych celów strategicznych oraz globalnych europejskich megatrendów rozwoju, przez realizację polityki:

- polaryzacji aktywności społeczno – gospodarczej w celowo wybranych węzłach i pasmach systemu przestrzennego zagospodarowania kraju
- aktywnego wyrównywania ukształtowanych historycznie i pojawiających się w procesie tego rozwoju dysproporcji w poziomie zagospodarowania kraju,
- kształtowanie na tej drodze zarówno warunków przestrzennych synergicznie przyspieszających rozwój zgodny z parametrami europejskimi, jak i warunków tworzących „szansę dla każdego” bez względu na miejsce funkcjonowania w otwartym społeczeństwie obywatelskim.

c) Dynamizacja rozwoju i osiągnięcia na tej drodze europejskich standardów życia społeczeństwa poprzez istotne zwiększenie konkurencyjności gospodarki narodowej w otwartym systemie światowym.

Druga polityka ekologiczna państwa

W dokumencie tym przyjęte zadania realizacyjne w sferze ekologicznej konieczne do realizacji w latach 2001-2010. Ukierunkowują one w znacznym stopniu również działania w sferze gospodarczej i społecznej. Są to:

- dalsza poprawa jakości powietrza, przede wszystkim przez zmniejszenie emisji pyłów i gazów do atmosfery,
- poprawa jakości wód powierzchniowych,
- wymuszanie proekologicznych technik i technologii wytwarzania, zmniejszenie uciążliwości odpadów poprzez realizację programów zmniejszania ilości wytwarzanych odpadów przemysłowych i komunalnych, wprowadzenie nowoczesnych technologii ich utylizacji oraz unieszkodliwiania odpadów toksycznych,

- realizacja programu zalesiania obszarów wododziałowych i terenów nieprzydatnych dla rolnictwa,
- utrwalanie proekologicznych wartości kulturowych i ekologicznych, prowadzenie edukacji ekologicznej społeczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem kształtowania poczucia odpowiedzialności za stan środowiska oraz szacunku dla przyrody, a także wskazywanie możliwości czerpania wielorakich korzyści z działań na rzecz ochrony środowiska,
- wprowadzenie do gospodarki najlepszych dostępnych technik i technologii,
- rozpoczęcie realizacji programu oczyszczania ścieków ze wszystkich miejscowości o większej niż 2000 liczbie mieszkańców równoważnych,
- zmniejszenie o 50% w stosunku do roku 1990 materiałochłonności, wodochłonności i odpadowości produkcji przemysłowej oraz zdecydowane zwiększenie udziału surowców odzyskiwanych z odpadów,
- objęcie unieszkodliwianiem bądź bezpiecznym składowaniem wszystkich odpadów niebezpiecznych,
- wymuszenie proekologicznych modernizacji technik wytwarzania w gospodarce ze wsparciem udzielanym przede wszystkim czystym metodom produkcji zamiast tym, które wymagają kosztownych instalacji oczyszczających.

Innymi dokumentami mającymi wpływ na rozwój kraju, a w szczególności regionu są:

Strategia rozwoju obszaru Zielone Płuca Polski

1. stworzenie warunków do zachowania i wzmocnienia ekosystemów oraz ochrony wód i zasobów naturalnych (ekorozwój),
2. stworzenie możliwości awansu cywilizacyjnego społeczności lokalnych (społeczeństwo obywatelskie),
3. aktywizacja gospodarcza zharmonizowana z wymaganiami środowiska przyrodniczego (trwały, zrównoważony rozwój).

Strategia rozwoju województwa podlaskiego

W dokumencie tym przyjęto następującą misję rozwoju: „Województwo podlaskie sprawnie zarządzanym obszarem inicjowania przedsiębiorczości gospodarczej, unowocześniania rolnictwa oraz rozwoju: turystyki i wypoczynku, infrastruktury społecznej, wielokierunkowej edukacji, współpracy międzyregionalnej oraz nowoczesnej infrastruktury technicznej – z aktywnym wykorzystaniem położenia przygranicznego, walorów środowiska kulturowego i przyrodniczego”

Z misji tej wynikają następujące cele strategiczne:

1. Województwo podlaskie obszarem sprawnego zarządzania, tworzącego konkurencyjne warunki rozwoju przedsiębiorczości gospodarczej z wykorzystaniem położenia przygranicznego.
2. Województwo podlaskie obszarem unowocześniania rolnictwa, w dostosowaniu do specyfiki przestrzeni produkcyjnej.
3. Województwo podlaskie obszarem ochrony, wzbogacania i racjonalnego wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego dla rozwoju turystyki.
4. Województwo podlaskie obszarem rozwoju infrastruktury społecznej i wielokierunkowej edukacji, stosownej do potrzeb i aspiracji mieszkańców, z poszanowaniem odrębności narodowych, kulturowych i religijnych.
5. Województwo podlaskie obszarem szerokiej współpracy międzyregionalnej i zagranicznej, w tym przygranicznej.
6. Województwo podlaskie obszarem rozwoju infrastruktury technicznej uwzględniającej wartości środowiska przyrodniczego.

IV.
MISJA I WIZJA ORAZ CELE I
KIERUNKI ROZWOJU GMINY

1. MISJA I WIZJA ROZWOJU GMINY

Wizja jest terminem opisującym obraz podmiotu w stosunkowo odległej przyszłości, przedstawiający stan, który może być osiągnięty przy założeniu najbardziej korzystnych warunków rozwoju.

Wizja stanowi podstawę wyboru drogi dojścia do stanu i określenia celów, które chcemy osiągnąć.

Przy formułowaniu wizji punktem wyjścia były dyskusje zespołów roboczych. Zostały one rozwinięte i uzupełnione w toku dalszych prac przez zespół przygotowujący strategię. Założył on, że do 2020 roku:

- Następuje wysoki poziom rozwoju gospodarczego i społecznego, podobny do standardów życia występujących w średnio rozwiniętych krajach Unii Europejskiej,
- Siłą napędową będzie aktywność i przedsiębiorczość lokalnych społeczności,
- Struktura gospodarki będzie wielofunkcyjna, a jej wiodącymi sektorami będą rolnictwo, usługi i turystyka,
- W przemyśle wiodącą rolę odgrywać będzie przemysł drzewny i rolno-spożywczy,
- Zostanie zachowany dobry stan środowiska naturalnego z dążeniem do dalszej jego poprawy,
- Rozwój gospodarczy zostanie dobrze osadzony we współpracy z innymi gminami, powiatami, województwami i krajami sąsiednimi,
- Poziom warunków życia mieszkańców, wielkość bezrobocia oraz dochody zbliżone będą do średniej krajowej,
- Równe uczestnictwo obszarów wiejskich w ogólnym dobrobycie regionu oraz równy ich wkład w pobudzaniu rozwoju gospodarczego. Nastąpi to poprzez rozwój usług, handlu i agroturystyki, oraz stworzenie warunków do powstania małych i średnich przedsiębiorstw przemysłowych z preferencją przetwórstwa rolno-spożywczego,
- Nastąpi rozwój turystyki, której główną zaletą będą walory przyrodnicze w dolinie Nurca oraz lokalne bogactwo kulturowe. Baza turystyczna zaspakajać będzie różnorodne potrzeby turystów. Stworzony zostanie sprawny system informacji i promocji gminy,
- Rolnictwo oparte będzie na ekologicznych formach gospodarowania, rozwiną się gospodarstwa specjalistyczne nastawione na chów bydła mlecznego,
- Bliskość przejść granicznych wykorzystana zostanie do powiększenia eksportu i rozwoju turystyki,
- Zmodernizowana infrastruktura komunikacyjna zapewni dobry dostęp do wszystkich miejscowości gminy,
- Rozwój infrastruktury technicznej i społecznej spełniać będzie standardy krajowe i europejskie,

- Rozwój infrastruktury technicznej zapewni poprawę warunków życia mieszkańców, zwiększy atrakcyjność lokalizacyjną dla inwestorów oraz poprawi stan środowiska przyrodniczego,
- Oświata będzie dostosowana do wymogów gospodarki rynkowej,
- Na terenie gminy funkcjonować będą podmioty zajmujące się wspieraniem rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturowego regionu,

Misja to cel nadrzędny, który kształtuje wizerunek podmiotu. Wynikają z niej bezpośrednio cele strategiczne. Cele te są z kolei rozpisywane na cele szczegółowe, na strategiczne kierunki rozwoju.

Misją gminy jest istnienie wielofunkcyjnej, proekologicznej gospodarki, gwarantującej wzrost dochodów i poprawę życia mieszkańców. Gmina Brańsk stanie się obszarem inicjowania przedsiębiorczości gospodarczej, unowocześniania rolnictwa oraz rozwoju turystyki i wypoczynku, infrastruktury społecznej oraz nowoczesnej infrastruktury technicznej z wykorzystaniem walorów środowiska kulturowego i przyrodniczego.

2. CELE I KIERUNKI

Struktura strategicznych celów rozwoju gminy przedstawia się następująco:

1. **cel** – rozwój infrastruktury technicznej i społecznej w celu podniesienia sprawności i niezawodności funkcjonowania różnego rodzaju instytucji, obiektów i urządzeń oraz dostosowanie systemu kształcenia do potrzeb i aspiracji mieszkańców,
2. **cel** – unowocześnianie rolnictwa w dostosowaniu do specyfiki przestrzeni produkcyjnej,
3. **cel** – ochrona walorów i zasobów środowiska przyrodniczego oraz zapobieganie jego zanieczyszczeniu,
4. **cel** – wykorzystanie pojawiających się szans dla rozwoju gminy tkwiących w jego otoczeniu wraz z przeciwdziałaniem na występujące zagrożenia,
5. **cel** – racjonalne wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego dla rozwoju turystyki i wypoczynku.

Przyjęte kierunki rozwoju gminy to:

1. polepszenie stanu technicznego dróg w komunikacji między miejscowościami,
2. rozwój infrastruktury technicznej,
3. zapewnienie prawidłowej gospodarki odpadami stałymi i ciekłymi,
4. modernizacja i rozbudowa systemu energetycznego,
5. działania na rzecz zachowania i ochrony bioróżnorodności regionu,
6. stymulowanie rozwoju odnawialnych źródeł energii i proekologicznych systemów ciepłowniczych,
7. zwiększenie zasobów wód powierzchniowych,
8. dostosowanie planów zagospodarowania przestrzennego gminy do strategicznych kierunków rozwoju powiatu,
9. promocja zdrowego stylu życia i podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców,
10. promocja gminy,
11. rozwój infrastruktury dla potrzeb turystyki,
12. tworzenie warunków do rozwoju turystyki i rekreacji,
13. stworzenie bazy agroturystycznej,
14. ochrona dziedzictwa kulturowego i architektonicznego,
15. rozwój bazy upowszechniania kultury,
16. wspieranie rozwoju bazy sportowo-rekreacyjnej,
17. poprawa bazy oświatowej,

- 18.rozwój szkolnictwa i placówek oświaty,
- 19.poprawa wyposażenia szkół i gimnazjów,
- 20.podniesienie poziomu wykształcenia ludności,
- 21.utrzymanie obiektów użyteczności publicznej w dobrym stanie technicznym,
- 22.zaspakajanie potrzeb mieszkańców w zakresie pomocy społecznej i ochrony zdrowia,
- 23.przeciwdziałanie patologiom i uzależnieniom,
- 24.pomoc osobom niepełnosprawnym w zakresie warunków życia i pracy,
- 25.umacnianie rodziny i jej funkcji prospołecznych,
- 26.zapewnienie bezpieczeństwa publicznego i pożarowego obywatelom,
- 27.o ograniczenie bezrobocia,
- 28.rozwój sektora handlu, usług i drobnej wytwórczości,
- 29.stymulowanie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw,
- 30.wspieranie aktywności mieszkańców,
- 31.rozwój wielokierunkowej działalności zapewniającej alternatywne źródła dochodów na terenach wiejskich,
- 32.zagospodarowanie obszarów wypadających z produkcji rolnej,
- 33.zwiększenie lesistości na obszarze gminy,
- 34.stworzenie gospodarstw specjalistycznych z dostosowaniem do warunków lokalnych,
- 35.rozwój przetwórstwa i marketingu produktów rolnych,
- 36.wykorzystanie walorów środowiska naturalnego do rozwoju i promocji „zdrowej żywności”,
- 37.tworzenie nowych form organizacji produkcji rolnej i jej ukierunkowanie,
- 38.zwiększenie efektywności i opłacalności produkcji rolnej,
- 39.przygotowanie rolnictwa do warunków Unii Europejskiej,
- 40.koordinacja polityki przestrzennej,
- 41.tworzenie warunków do współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej,

3. PRIORYTETY ROZWOJU

W sferze gospodarczej:

- rozwój przemysłu rolno-spożywczego,
- stworzenie alternatywnych źródeł dochodów gospodarstwach rolnych,
- stymulowanie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw,
- tworzenie warunków do współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej,
- tworzenie nowych form organizacji produkcji rolnej i jej ukierunkowanie,
- rozwój sektora usług, handlu i drobnej wytwórczości,

W sferze technicznej:

- poprawa stanu technicznego dróg,
- zmodernizowanie oświetlenia ulicznego,
- stymulowanie rozwoju proekologicznych systemów ciepłowniczych,

W sferze społecznej:

- sprawny i efektywny system edukacji,
- zapewnienie właściwego funkcjonowania bezpieczeństwa publicznego,
- sprawny system pomocy społecznej,
- prawidłowe funkcjonowanie opieki zdrowotnej,
- dobra baza sportowo-rekreacyjna,
- ograniczenie bezrobocia,
- stworzenie warunków do rozwoju turystyki,

W sferze ekologicznej:

- utrzymanie wysokiej czystości wód, gleby i powietrza,
- zagospodarowanie odpadów komunalnych stałych i ciekłych,
- uporządkowanie biegu rzeki Nurzec,

Gmina Brańsk posiada wiele różnorodnych niezaspokojonych dotąd potrzeb społecznych, gospodarczych, infrastrukturalnych, ekologicznych. Ze względu na ograniczone środki finansowe będziemy dążyć do pozyskiwania ich z zewnątrz i w miarę przyszłych możliwości realizować główne cele strategiczne czyli najpilniejsze zadania.

Za priorytetowe działania należy uznać następujące cele strategiczne:

- rozwój infrastruktury technicznej przyczyniającej się do poprawy sytuacji w gospodarce i ochronie środowiska,
- dostosowanie systemu kształcenia do potrzeb i aspiracji mieszkańców,
- ochrony, wzbogacania oraz racjonalnego wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego dla rozwoju turystyki i wypoczynku,
- rozwój sektora małej i średniej przedsiębiorczości,
- wdrażanie systemu zarządzania strategią oraz promocja gminy.

V.
STRATEGICZNE PROGRAMY
ROZWOJU

1. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Cel strategiczny: rozwój infrastruktury technicznej przyczyniającej się do poprawy sytuacji w gospodarce i ochronie środowiska

Uzasadnienie:

Obszary wiejskie są słabo wyposażone w infrastrukturę techniczną, a ta która istnieje często jest przestarzała i wymaga modernizacji. Rozwiązanie tej kwestii ma duży wpływ na rozwój gminy i podniesieniu atrakcyjności obszaru dla przyszłych inwestorów. Współczesne wsie muszą być wyposażone w kanalizację, mieć rozwiązany problem odpadów, a także dawać możliwość dojazdu i komunikacji z innymi obszarami kraju, w celu zaistnienia na mapie gospodarczej kraju.

Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej podniesie poziom życia mieszkańców. Poprzez wzrost inwestycji przyczyni się także do zmniejszenia bezrobocia wśród mieszkańców.

Rozwój infrastruktury technicznej przyczyni się do rozwiązania problemów ochrony środowiska. Budowa oczyszczalni ścieków i rozbudowa sieci kanalizacyjnej spowodują poprawę jakości wód powierzchniowych i podziemnych. Budowa zbiorników retencyjnych poprawi ogólny bilans wodny na terenie gminy. Utylizacja odpadów zmniejszy zanieczyszczenie powierzchni ziemi i wód podziemnych. Budowa gazociągu i modernizacja kotłowni spowoduje zmniejszenie ilości substancji pyłowych i gazowych w atmosferze.

Infrastruktura techniczna ma więc duży wpływ na życie gospodarcze oraz środowisko przyrodnicze.

Związki z innymi działaniami:

Działania podjęte w ramach programu są zbieżne z założeniami II Polityki ekologicznej państwa oraz wytycznymi programu SAPARD „Program operacyjny dla Polski”.

Cele ogólne:

1. Poprawa stanu środowiska naturalnego,
2. Przyciągnięcie inwestorów na teren gminy,
3. Podniesienie standardu życia mieszkańców,
4. Poprawa warunków, efektywności i bezpieczeństwa transportu drogowego,
5. Poprawa warunków higieniczno-sanitarnych,

Obszar 1: komunikacja drogowa

Cele szczegółowe:

1. Poprawa stanu technicznego dróg,
2. Skrócenie czasu przejazdu,
3. Poprawa bezpieczeństwa na drogach,
4. Rozwój turystyki i gospodarki,

Zadania:	Czas realizacji
Modernizacja drogi gminnej Domanowo-Pietraszki-Glinnik	2001-2010
Modernizacja drogi powiatowej nr 03613, Domanowo-Pruszanica Stara-do granicy gminy Nowe Piekuty	2001-2010
Modernizacja drogi powiatowej nr 03641, Świridy-Załuskie Koronne-Załuskie Kościelne-Brańsk	2001-2010
Modernizacja drogi powiatowej nr 03732, Bronka-Kalnica-Kiersnowo-Chojewo	2001-2010
Modernizacja drogi powiatowej nr 03734, Popławy-Oleksin-Widźgowo-Holonki	2001-2010
Modernizacja drogi powiatowej nr 03736, Puchały Stare-Puchały Nowe-Szmarły-Olendy	2001-2010
Modernizacja drogi powiatowej nr 03738, Brańsk-Brzeźnica-Szmarły	2001-2010
Modernizacja w ciągu drogi gminnej i powiatowej nr 03612, Pruszanica Baranki-Markowo-Kiewłaki	2001-2010
Modernizacja drogi powiatowej nr 03727, Koszewo-Kadłubówka do granicy drogi krajowej nr 689	2001-2010
Modernizacja drogi powiatowej nr 03735, Oleksin-Burchaty do granicy gminy	2001-2010
Modernizacja drogi powiatowej nr 03608, Olszewo-Olszewek (wieś)	2001-2010
Modernizacja drogi powiatowej nr 03736, Mień-Szmarły-Puchały Stare-Holonki-Widźgowo-Klichy	2001-2010
Modernizacja drogi powiatowej nr 03737, Płonowo-Spieszyn-Puchały Stare	2001-2010
Modernizacja drogi powiatowej nr 03744 Mień-granica gminy Klukowo	2001-2015
Modernizacja dróg gminnych (teren gminy Brańsk)	na bieżąco
Utwardzanie gruntowych dróg lokalnych w tym dojazdowych do gruntów rolnych	na bieżąco
Ułożenie chodników (teren gminy Brańsk)	2001-2010

Mierniki rezultatów:

1. Procent zmodernizowanych dróg gminnych i powiatowych,
2. Procent utwardzonych dróg gruntowych,
3. Powierzchnia ułożonych chodników.

Obszar 2: zaopatrzenie w wodę oraz odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

Cele szczegółowe:

1. Zapewnienie dobrej jakości wody do celów konsumpcyjnych i gospodarczych,
2. Zapewnienie odpowiedniej ilości wody służącej do zabezpieczenia przeciwpożarowego,
3. Zwiększenie ilości inwestycji lokalnych,
4. Ochrona jakości wód powierzchniowych i podziemnych,
5. Poprawa warunków bytowych mieszkańców,

Zadania	Czas realizacji
Modernizacja wyeksploatowanej sieci wodociągowej	2001-2015
Budowa przyzagrodowych oczyszczalni ścieków	2001-2015
Budowa kanalizacji na obszarach zabudowanych	2001-2015
Przygotowanie i uzbrojenie terenów pod pola namiotowe i kempingi	2001-2020
Zaopatrzenie terenów wiejskich w wodę wraz z jej uzdatnianiem	2001-2015

Mierniki rezultatów:

1. Procentowy wzrost ludności korzystającej z kanalizacji,
2. Liczba wybudowanych indywidualnych oczyszczalni ścieków,
3. Liczba wybudowanych zbiorczych oczyszczalni ścieków,
4. Procentowy wzrost ludności korzystającej z wodociągów,
5. Liczby uzbrojonych pól kempingowych,
6. Liczba uzbrojonych działek budowlanych,

Obszar 3: energetyka

Cele szczegółowe:

1. Zmniejszenie zużycia energii elektrycznej,
2. Poprawa jakości oświetlenia ulicznego,
3. Poprawa niezawodności dostaw energii elektrycznej

Zadania	Czas realizacji
Budowa i modernizacja sieci energetycznej	2001-2020
Modernizacja urządzeń elektroenergetycznych	2001-2010
Zastąpienie tradycyjnych lamp, lampami energooszczędnymi	2001-2005
Remont linii SN i NN	2001-2015

Modernizacja stacji transformatorowych	2001-2020
Tworzenie alternatywnych źródeł energii	2001-2020

Mierniki rezultatów:

1. Procent zmodernizowanych sieci energetycznych,
2. Procent ulic z oświetleniem energooszczędnym,

Obszar 4: gazyfikacja

Cele szczegółowe:

1. Wprowadzanie ekologicznych źródeł energii,
2. Poprawa warunków bytowych mieszkańców,

Zadania	Czas realizacji
Gazyfikacja terenu gminy Brańsk	2005-2020

Mierniki rezultatów:

1. Procent ludności korzystającej z gazu ziemnego,

Obszar 5: zasoby wodne

Cele szczegółowe:

1. Zwiększenie ilości zbiorników małej retencji w celu podniesienia poziomu wód gruntowych,
2. Regulacja stosunków wodnych na obszarach rolniczych,
3. Rozwój turystyki,

Zadania	Czas realizacji
Budowa zbiornika małej retencji na Otapach	2001-2020
Budowa zbiornika małej retencji we Mniu	2001-2020
Budowa zbiornika małej retencji w Spieszynie	2001-2010
Melioracja i drenacja użytków rolnych	na bieżąco
Budowa zapory wodnej na rzece Nurzec	2001-2020

Mierniki rezultatów:

1. Liczba zbiorników retencyjnych,
2. Procent zmeliorowanych użytków rolnych,

Obszar 6: ogrzewnictwo

Cele szczegółowe:

1. Zmniejszenie ilości zanieczyszczeń,

Zadania	Czas realizacji
Wymiana kotłowni węglowych na olejowe	2001-2005
Rozbudowa sieci ciepłej	2001-2020
Możliwość wykorzystania istniejących zasobów naturalnych na obszarze gminy – torfu jako materiału opałowego w mieszkalnictwie	2001-2020

Mierniki rezultatów:

1. Liczba zmodernizowanych kotłowni,
2. Liczba kilometrów wybudowanej sieci ciepłej,

Obszar 7: bezpieczeństwo przeciwpowodziowe i przeciwpowodziowe

Cele szczegółowe:

1. Poprawa bezpieczeństwa przeciwpowodziowego,
2. Zapobieganie powodziom,

Zadania	Czas realizacji
Rozbudowa wałów przeciwpowodziowych	2001-2010
Utrzymanie przecinek przeciwpowodziowych	na bieżąco
Rozbudowa systemu hydrantów	2001-2015
Remonty remiz OSP z terenu gminy Brańsk	2001-2020
Pozyskiwanie i wyposażenie jednostek OSP w sprzęt bojowy (samochody, motopompy, ubrania ochronne itp.)	2001-2020

Mierniki rezultatów:

1. Liczba nowych hydrantów przeciwpowodziowych,
2. Procent utworzonych wałów przeciwpowodziowych,

Związki z innymi działaniami:

W celu realizacji zadań, których celem jest rozwój infrastruktury technicznej, konieczne jest współdziałanie z innymi programami dotyczącymi ochrony środowiska i turystyki.

Program ochrony środowiska uwzględnia działania mające na celu stworzenie zintegrowanego systemu gospodarki odpadami.

Program dotyczący turystyki uwzględnia natomiast elementy infrastruktury technicznej, których przeznaczeniem jest zwiększenie

atrakcyjności obszaru oraz bezpieczeństwa turystów i zachowania odpowiedniego stanu środowiska.

Realizacja większości zadań infrastruktury technicznej jest niezbędna do wprowadzenia w życie innych programów strategii, takich jak: infrastruktura społeczna, rozwój przedsiębiorczości, rozwój usług, rozwój współpracy regionalnej i międzynarodowej, restrukturyzacja i modernizacja rolnictwa, rozwój turystyki, ochrona środowiska.

Beneficjenci:

1. Mieszkańcy gminy,
2. Indywidualni inwestorzy,
3. Podmioty gospodarcze,
4. Prywatni właściciele nieruchomości,
5. Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo,
6. Telekomunikacja Polska S.A.

Priorytety działania:

1. Modernizacja dróg na terenie gminy,
2. Budowa zbiorników małej retencji,
3. Modernizacja oświetlenia ulicznego,
4. Budowa gazociągu,

2. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Cel strategiczny: rozwój infrastruktury społecznej oraz zapewnienie powszechnej dostępności do usług i informacji,

Uzasadnienie:

Realizacja zadań zawartych w programie rozwoju infrastruktury społecznej zapewni poprawę warunków życia ludności oraz zaspokoi potrzeby mieszkańców. Tylko w społeczeństwie zdrowym, żyjącym w poczuciu bezpieczeństwa, a także utożsamiającym się z określonymi wartościami kulturowymi możliwe jest wprowadzenie zmian w sposobie gospodarowania oraz podejścia do problemów ochrony środowiska.

Związki z innymi działaniami:

Realizacja programu jest zbieżna z założeniami programów:

1. Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego,
2. Narodowego Programu Przygotowania Polski do Członkostwa w UE,

Cele ogólne:

1. Zapewnienie sprawnego dostępu do opieki społecznej i ochrony zdrowia,
2. Zapewnienie warunków życia osobom niepełnosprawnym,
3. Stworzenie i rozwój bazy sportowo-rekreacyjnej oraz zapewnienie rozwoju kultury fizycznej,
4. Rozwój tożsamości kulturowej,

Obszar 1: opieka zdrowotna

Cele szczegółowe:

1. Poprawa dostępu mieszkańców gminy do opieki zdrowotnej,
2. Prowadzenie profilaktyki w szkołach,
3. Tworzenie warunków do powstania niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej,

Zadania	Czas realizacji
Utworzenie na terenie gminy punktów doraźnej pomocy medycznej	2001-2010
Analiza potrzeb w zakresie powstawania niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej na terenie gminy	2001-2015

Mierniki rezultatów:

1. Procent populacji poddanej obowiązkowym szczepieniom,
2. Czas oczekiwania na wizytę u specjalisty,

3. Stopa śmiertelności,

Obszar 2: opieka społeczna

Cele szczegółowe:

1. Stworzenie obiektów opieki społecznej,
2. Pomoc osobom ubogim i uzależnionym,

Zadania	Czas realizacji
Przeciwdziałanie patologiom społecznym	2001-2020
Pomoc socjalna rodzinom ubogim	2001-2020
Stworzenie bazy dla potrzeb pomocy społecznej	2001-2020

Mierniki rezultatów:

1. Liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej,

Związki z innymi działaniami:

1. Brak bezpośrednich związków,

Obszar 3: opieka nad osobami niepełnosprawnymi

Cele szczegółowe:

1. Zapewnienie warunków do swobodnego uczestnictwa w życiu społeczno-gospodarczym gminy osobom niepełnosprawnym,

Zadania	Czas realizacji
Likwidacja barier na ulicach i w obiektach użyteczności publicznej	2001-2015

Mierniki rezultatów:

1. Liczba osób niepełnosprawnych na terenie gminy,
2. Liczba obiektów publicznych dostępnych osobom niepełnosprawnym,

Związki z innymi działaniami:

1. Brak bezpośrednich związków,

Obszar 4: kultura fizyczna

Cele szczegółowe:

1. Podniesienie poziomu kultury fizycznej,

2. Rozwój bazy sportowo-rekreacyjnej,

Zadania	Czas realizacji
Budowa sali gimnastycznej z zespołem sportowym w Domanowie	2001-2010
Budowa basenu kąpielowego, krytego, sali gimnastycznej i boiska sportowego przy Gimnazjum w Oleksinie	2001-2020
Budowa basenu kąpielowego, krytego, sali gimnastycznej i boiska sportowego przy Gimnazjum w Glinniku	2001-2020
Budowa boiska sportowego przy Szkole Podstawowej w Holonkach	2001-2010
Budowa boiska sportowego przy Szkole Podstawowej w Chojewie	2001-2010
Budowa sali gimnastycznej łącznie z zespołem sportowym w Świrydach	2001-2015
Remonty wszystkich obiektów sportowych z terenu gminy Brańsk	na bieżąco
Promocja imprez sportowych	na bieżąco

Mierniki rezultatów:

1. Liczba obiektów sportowych w gminie,
2. Liczba mieszkańców korzystających z obiektów sportowych,
3. Liczba imprez sportowych organizowanych na terenie gminy,

Związki z innymi działaniami:

Realizacja zadań z zakresu poprawy bazy rekreacyjno-sportowej oraz podniesienia poziomu kultury fizycznej związana jest z realizacją zadań z zakresu rozwoju turystyki.

Obszar 5: kultura

Cele szczegółowe:

1. Ochrona wartości kulturowych gminy,
2. Rozwój dotychczasowych form działalności kulturalnej,

Zadania	Czas realizacji
Utworzenie na bazie istniejącego budynku szkoły podstawowej w Kalnicy – ośrodka kultury i rekreacji	2001-2005
Wyposażenie zespołu ludowego „Mianka” w stroje ludowe, instrumenty muzyczne i sprzęt nagłaśniający	2001-2005
Ochrona zabytków kultury i miejsc pamięci narodowej	na bieżąco
Organizowanie i promowanie imprez kulturalnych na terenie gminy	na bieżąco

Mierniki rezultatów:

1. Liczba imprez kulturalnych w gminie,
2. Liczba ośrodków kultury w gminie,

Związki z innymi działaniami:

Realizacja zadań z zakresu kultury związana jest z rozwojem turystyki, a przede wszystkim tworzeniem atrakcji turystycznych.

Beneficjenci:

1. Mieszkańcy gminy,

Priorytety działania:

1. Tworzenie warunków do tworzenia niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej,
2. Pomoc osobom ubogim i uzależnionym,
3. Zniesienie barier architektonicznych,
4. Rozwój bazy sportowo-rekreacyjnej,
5. Rozwój działalności kulturalnej,

3. EDUKACJA

Cel strategiczny: dostosowanie systemu kształcenia do potrzeb i aspiracji mieszkańców

Uzasadnienie:

Gmina Brańsk należy do obszarów kraju, w których odsetek ludzi z wyższym i średnim wykształceniem kształtuje się poniżej średniej krajowej. Dostępność szkół jest zatem warunkiem kontynuacji dynamicznego rozwoju gospodarki gminy. Inwestycje w rozwój zasobów ludzkich są jednym ze sposobów na osiągnięcie spójności społecznej i gospodarczej. Rozwój intelektualny gminy zadecyduje w przyszłości o powstaniu silnych środowisk innowacyjnych oraz nowoczesnych dziedzin gospodarczych.

Realizacja programu edukacyjnego zapewni odpowiedni poziom wykształcenia mieszkańców. Ze względu na walory przyrodnicze gminy niezbędne jest zapewnienie wysokiego poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców.

Związki z innymi działaniami:

Działania podjęte w ramach edukacji są zbieżne z założeniami rozwoju kraju i województwa oraz wytycznymi programów pomocowych Unii Europejskiej.

Cele ogólne:

1. Doksztalcanie nauczycieli,
2. Poprawa bazy oświatowej,
3. Podnoszenie poziomu edukacji,
4. Stworzenie bazy dla samokształcenia,
5. Podwyższenie wiedzy z zakresu ekologii

Obszar 1: kształcenie dzieci i młodzieży

Cele szczegółowe:

1. Zapewnienie wysokiego poziomu wiedzy, wraz ze znajomością języków obcych,
2. Stworzenie warunków umożliwiających lepsze poznawanie wiedzy,
3. Zapewnienie bezpieczne dotarcie dzieci i młodzieży do szkół,

Zadania	Czas realizacji
Wyposażenie szkół podstawowych i gimnazjów (samorządowych) w podstawowe pomoce dydaktyczne	2001-2005
Remonty wszystkich szkół samorządowych z terenu gminy Brańsk	na bieżąco

Rozbudowa Szkoły Podstawowej w Świrydach	2001-2015
Rozbudowa Szkoły Podstawowej w Domanowie	2001-2010
Zakup autokarów do dowożenia dzieci do szkół	2001-2020
Realizacja działań na rzecz zwiększenia udziału młodzieży wiejskiej w szkołach średnich (stypendia, dotacje do środków transportu)	2001-2015
Stworzenie systemu motywującego dla młodych ludzi kształcących się na zewnątrz w celu stworzenia zachęty powrotu do stron rodzinnych	2001-2015
Utworzenie szkoły pomaturalnej kształcącej w takich kierunkach jak: informatyka, turystyka, administracja, ekonomia itp.	2001-2020
Podwyższenie kwalifikacji kadry nauczycielskiej	na bieżąco

Mierniki rezultatów:

1. Przeciętny okres edukacji w szkole,
2. Liczba dzieci i młodzieży uczącej się,
3. Liczba osób ze średnim wykształceniem,

Związki z innymi działaniami:

Realizacja zadań z zakresu edukacji jest niezbędna do wdrożenia innych programów, obejmujących rozwój gospodarki gminy, a w szczególności:

- programu rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości,
- programu rozwoju turystyki,
- programu rozwoju rolnictwa,
- programu rozwoju przemysłu,

Obszar 2: kształcenie osób pozostających bez pracy

Cele szczegółowe:

1. Możliwość uzupełnienia wykształcenia bądź zdobycia nowych kwalifikacji przez osoby bezrobotne lub pracujące,

Zadania	Czas realizacji
Stworzenie instytucji szkoleniowej, prowadzącej we współpracy ze szkołami i pracodawcami, kursy i szkolenia	2001-2015
Opracowanie i wdrożenie programu przekwalifikowań dla osób bezrobotnych i pracujących	2001-2015

Mierniki rezultatów:

1. Liczba osób przekwalifikowanych,

Związki z innymi działaniami:

Realizacja zadań z zakresu kształcenia osób bezrobotnych jest związana z wdrożeniem innych programów, obejmujących rozwój społeczno-gospodarczy gminy, a w szczególności:

- program rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości,
- program rozwoju turystyki,
- program rozwoju rolnictwa,
- program rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej,
- program rozwoju przemysłu,

Obszar 3: kształcenie rolników

Cele szczegółowe:

1. Stworzenie możliwości rolnikom zdobycia wiedzy w zakresie nowoczesnego zarządzania gospodarstwem rolnym,

Zadania	Czas realizacji
Przeprowadzenie szkoleń wśród rolników z zakresu zarządzania gospodarstwem rolnym, nowoczesnych technologii produkcji rolnej, rolnictwa proekologicznego itp.	2001-2010
Przeprowadzenie szkoleń dla właścicieli gospodarstw agroturystycznych	2001-2010
Zorganizowanie szkoleń dotyczących pozyskiwania środków przedakcesyjnych i strukturalnych Unii Europejskiej	2001-2005

Mierniki rezultatów:

1. Liczba rolników korzystająca ze szkoleń,
2. Liczba rolników wdrażająca nowoczesne technologie produkcji,
3. Liczba gospodarstw proekologicznych,

Związki z innymi działaniami:

Program kształcenia rolników jest bezpośrednio związany z rozwojem rolnictwa i wsi.

Obszar 4: edukacja ekologiczna

Cele szczegółowe:

1. Podniesienie poziomu wiedzy ekologicznej mieszkańców gminy,
2. Rozwój działań proekologicznych podejmowanych przez organizacje pozarządowe,
3. Integracja działań w zakresie edukacji ekologicznej na terenie gminy,

Zadania	Czas realizacji
Wyznaczenie jednemu z ośrodków edukacji roli koordynatora w zakresie kształcenia ekologicznego	2001-2006
Opracowanie i realizacja gminnego programu edukacji ekologicznej	2001-2006

Prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych w zakresie wprowadzanych w gminie systemów zbiórki odpadów	2001-2006
Zwiększenie liczby informatorów i wydawnictw o ochronie przyrody na terenie gminy	2001-2006
Organizowanie imprez ekologicznych	2001-2005

Mierniki rezultatów:

1. Liczba osób korzystających z programów kształcenia ekologicznego,
2. Liczba mieszkańców zaangażowana w działania proekologiczne,
3. Liczba działań proekologicznych na terenie gminy,

Związki z innymi działaniami:

Realizacja zadań zawartych w programie edukacji ekologicznej jest podstawą do realizacji programu ochrony środowiska i bioróżnorodności w gminie.

Beneficjenci:

1. Osoby bezrobotne,
2. Osoby prowadzące działalność gospodarczą,
3. Rolnicy,
4. Absolwenci szkół średnich,
5. Administracja,
6. Nauczyciele,

Priorytety działania:

1. Remonty wszystkich szkół z terenu gminy Brańsk,
2. Rozbudowa szkół w Świrydach i Domanowie,
3. Zakup autokarów do dowożenia dzieci do szkół,
4. Podwyższenie kwalifikacji kadry nauczycielskiej,
5. Wyposażenie szkół i gimnazjów w podstawowe pomoce dydaktyczne,
6. Opracowanie i wdrożenie programu przekwalifikowań dla osób bezrobotnych i pracujących,
7. Stworzenie instytucji szkoleniowej, prowadzącej we współpracy ze szkołami i pracodawcami, kursy i szkolenia,
8. Opracowanie i realizacja gminnego programu edukacji ekologicznej,

4. ROLNICTWO

Cel strategiczny: unowocześnianie rolnictwa w dostosowaniu do specyfiki przestrzeni produkcyjnej

Uzasadnienie:

Ze względu na rolniczy charakter gminy, który charakteryzuje się niską produkcją rolną, przewagą gospodarstw małych nastawionych wyłącznie na zaspakajanie indywidualnych potrzeb rolników, występujące trudności ze zbytem produkcji rolnej, jednym z podstawowych zadań staje się restrukturyzacja i modernizacja rolnictwa.

W celu zapewnienia wielofunkcyjnego i zrównoważonego rozwoju wsi występuje konieczność tworzenia nowych źródeł dochodów na obszarach wiejskich, które zmniejszą zatrudnienie w rolnictwie oraz będą przeciwdziałać starzeniu się i wyludnianiu wsi. Możliwe to będzie poprzez rozwój agroturystyki, usług, drobnego przemysłu i przetwórstwa rolno-spożywczego.

Związki z innymi działaniami:

Potrzeba unowocześnienia rolnictwa powiązana jest z „Średniookresową strategią rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich” opracowaną przez Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej. Priorytet ten jest zgodny z celami współpracy między Polską a Unią Europejską, sformułowanymi w art.77 „Rolnictwo i sektor rolno-spożywczy”.

Główne cele i założenia niniejszego programu zgodne są z „Programem operacyjnym dla Polski SAPARD” opracowanym przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Spójną Polityką Strukturalną Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa.

Cele ogólne:

1. Zwiększenie dochodowości rolnictwa,
2. Poprawa jakości produktów rolnych,
3. Wzrost specjalizacji w produkcji rolnej,
4. Podniesienie konkurencyjności polskich produktów rolnych na rynkach krajowych i zagranicznych,
5. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich,

Obszar 1: specjalizacja w gospodarstwach rolnych

Cele szczegółowe:

1. Poprawa struktury agrarnej gospodarstw rolnych,

2. Dostosowanie gospodarstw do wymogów sanitarnych i związanych z ochroną środowiska,
3. Rozwój produkcji rolnej zgodnie z warunkami środowiska przyrodniczego i potrzebami rynku,
4. Zwiększenie współpracy pomiędzy producentami rolnymi a przemysłem przetwórczym,
5. Zwiększenie pogłowia zwierząt gospodarskich,

Zadania	Czas realizacji
Wdrażanie nowoczesnych technologii hodowli zwierząt	na bieżąco
Budowa, rozbudowa i modernizacja budynków inwentarskich i składowania pasz wraz z wyposażeniem i infrastrukturą	2001-2020
Urządzanie i wyposażenie pastwisk (grodzenie, doprowadzanie wody, urządzenia do pojenia, drogi dojazdowe, wiaty itp.)	na bieżąco
Budowa i zakup urządzeń służącej prawidłowej gospodarce odchodami zwierzęcymi	2001-2020
Zakup stada hodowlanego	na bieżąco
Zakup bydła mięsnego o wysokiej jakości genetycznej, wpisanego do ksiąg hodowlanych lub rejestrów: buhajów hodowlanych ras mięsnych oraz krów i jałówek o udziale min. 50% ras mięsnych w genotypie	na bieżąco
Zakup maszyn i urządzeń do produkcji, zbioru i przechowywania pasz	2001-2020
Zakup i instalacja urządzeń do pozyskiwania mleka owczego i wełny	2001-2010
Modernizacja gospodarstw rolnych specjalizujących się w produkcji mleka	2001-2010
Poprawa systemu odbioru mleka surowego	na bieżąco
Zakup cystern i schładzalników do mleka	2001-2006
Rozwijanie współpracy pomiędzy producentami a zakładami przetwórstwa produktów rolnych	na bieżąco
Stworzenie rzeźni	2001-2006
Zakup sprzętu do przeprowadzania klasyfikacji tusz zwierzęcych wg standardów europejskich	2001-2005
Inwestycje prowadzące do zmniejszenia zużycia energii i wody w procesie produkcyjnym	na bieżąco
Wspieranie grup producenckich hodowców i przetwórców	2001-2005
Wdrażanie produkcji mleka w oparciu o żywienie krów trawą i sianokiszonkami z użytków zielonych lub traw uprawianych na polach	2001-2005
Pomoc w tworzeniu wyspecjalizowanych gospodarstw rolnych	na bieżąco
Organizowanie przydomowych form przetwórstwa rolno-spożywczego	na bieżąco
Wspieranie tworzenia gospodarstw produkujących żywność proekologiczną	na bieżąco
Zachowanie metod rolnictwa ekologicznego	na bieżąco
Zachowanie i kształtowanie struktury krajobrazów wiejskich	na bieżąco
Zachowanie łąk i pastwisk o wysokich walorach przyrodniczych	na bieżąco

Wyposażenie gospodarstw w urządzenia do przechowywania odchodów zwierzęcych jak zbiorniki na odchody płynne oraz płyty do składowania i przechowywania obornika	na bieżąco
Zakup specjalistycznych maszyn i urządzeń do zagospodarowania odchodów zwierzęcych	na bieżąco
Budowa i modernizacja budynków gospodarczych, mieszkalnych oraz użytkowych	na bieżąco
Zakup maszyn, sprzętu komputerowego i urządzeń	na bieżąco
Zagospodarowanie terenu na którym realizowana jest inwestycja	na bieżąco
Zakup środków transportu	na bieżąco
Zakup materiału szkółkarskiego	na bieżąco
Rozwój przetwórstwa i skupu zdrowej żywności	2001-2015
Zalesianie gruntów marginalnych	2001-2015
Promocja i marketing	na bieżąco

Mierniki rezultatów:

1. Liczba zmodernizowanych gospodarstw rolnych,
2. Liczba grup producenckich,
3. Liczba gospodarstw wyspecjalizowanych w określonych gałęziach produkcji,
4. Liczba rolników organizująca przydomowe formy przetwórstwa rolno-spożywczego,

Obszar 2: działalność pozarolnicza na obszarach wiejskich

Cele szczegółowe:

1. Zahamowanie wyludniania się wsi,
2. Powstanie nowych miejsc pracy,
3. Rozwijanie prywatnej inicjatywy przez ludność wiejską,
4. Tworzenie warunków do rozwijania inicjatyw gospodarczych,

Zadania	Czas realizacji
Przygotowanie terenów pod inwestycje gospodarcze	2001-2015
Stworzenie systemu ulg i zachęt dla rozwoju średniej i małej przedsiębiorczości	2001-2005
Nawiązanie kontaktów z instytucjami wspomagającymi rozwój wsi	2001-2015
Inwestycje zmierzające do spełnienia wymogów UE w zakresie oczyszczania ścieków, zagospodarowania odpadów oraz prowadzące do obniżenia zużycia energii i wody w procesie produkcyjnym	na bieżąco
Modernizacja linii produkcyjnych i wprowadzanie technologii zwiększających efektywność	2001-2020
Wdrożenie systemu bezpieczeństwa produkcji żywności	2001-2005
Tworzenie grup producentów	2001-2010

Inwestycje w zakresie budowy i poprawy zaplecza przechowalniczego i pakowania łącznie ze sprzętem do sortowania, mycia, ważenia, pakowania, konfekcjonowania i innych procesów marketingowych i przetwórczych, realizowanych przez grupy producentów	na bieżąco
Wyposażenie budynków zakładów przetwórczych i ich wyposażenia zgodnie ze standardami weterynaryjnymi i sanitarnymi UE	na bieżąco
Modernizacja linii produkcyjnych i wprowadzanie technologii zwiększających efektywność, zgodnych z wymogami UE w zakresie higieny, jakości pakowania i oznakowania produktów	na bieżąco
Inwestycje zmierzające do spełnienia wymogów UE w zakresie oczyszczania ścieków, wdrożenia system bezpieczeństwa produkcji żywności oraz systemu klasyfikacji tusz zwierzęcych zgodnych z wymogami UE	na bieżąco
Pozyskiwanie, konfekcjonowanie i przetwórstwo surowców naturalnych (żwir, piasek, kamień i inne)	na bieżąco
Poprawa infrastruktury technicznej obszarów wiejskich	na bieżąco
Przygotowanie płodów rolnych do sprzedaży (czyszczenie, mycie, pakowanie, sortowanie, suszenie i inne)	na bieżąco

Mierniki rezultatów:

1. Liczba podmiotów działających poza rolnictwem,
2. Liczba nowych miejsc pracy,

Związki z innymi działaniami:

Realizacja programu unowocześniania rolnictwa wymagać będzie podjęcia szeregu działań w ramach: infrastruktury technicznej, infrastruktury społecznej, systemu oświaty, ochrony środowiska, zarządzania i promocji strategii.

W zakresie infrastruktury technicznej konieczna będzie modernizacja dróg, zaopatrzenie wsi w systemy odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz prowadzenie właściwej gospodarki odpadami na terenie gminy.

W zakresie infrastruktury społecznej potrzebny będzie sprawny system opieki zdrowotnej oraz rozbudowa usług publicznych.

Program unowocześniania rolnictwa i rozwoju wsi wymagać będzie podjęcia działań z zakresu oświaty i kształcenia. Szczególnie ważne będzie realizowanie programu szkoleniowego w zakresie podstaw przedsiębiorczości dla mieszkańców wsi, przeprowadzenie szkoleń wśród rolników w zakresie nowoczesnych technologii produkcji rolnej, zarządzania gospodarstwem rolnym, prowadzenia gospodarstw agroturystycznych, produkcji proekologicznej itp. Istotne będzie również podniesienie ogólnego poziomu oświaty na wsi i wyrównania szans awansu młodzieży wiejskiej.

Poprawa efektywności rolnictwa wymagać będzie poprawy systemów melioracyjnych pól, wprowadzenia systemów zadrzewień w rolniczej

przestrzeni produkcyjnej, czyli działań podejmowanych w ramach programu ochrony bioróżnorodności.

W ramach programu zarządzania i promocji strategii konieczne będzie prowadzenie akcji informacyjnej wśród rolników zachęcającej do tworzenia przydomowych form przetwórstwa rolno-spożywczego, promocji proekologicznych artykułów rolnych, podjęcie działań na rzecz pozyskiwania rynków zbytu produktów rolnych, wsparcie merytoryczne i finansowe przy tworzeniu małych przedsiębiorstw na wsi, dających zatrudnienie osobom związanym z rolnictwem.

Beneficjenci:

1. Ośrodki doradztwa rolniczego,
2. Agencja modernizacji i restrukturyzacji rolnictwa,
3. Rolnicy,
4. Władze lokalne,
5. Władze wojewódzkie,

Priorytety działania:

1. Rozwój przetwórstwa i skupu zdrowej żywności,
2. Zalesianie gruntów marginalnych,
3. Stworzenie systemu ulg i zachęt dla rozwoju średniej i małej przedsiębiorczości na wsi,
4. Wspieranie grup producenckich hodowców i przetwórców,
5. Wspieranie tworzenia gospodarstw produkujących żywność proekologiczną,
6. Rozwijanie współpracy pomiędzy producentami a zakładami przetwórstwa produktów rolnych,
7. Organizowanie przydomowych form przetwórstwa rolno-spożywczego,
8. Zagospodarowanie terenu na którym realizowana jest inwestycja,
9. Budowa i modernizacja budynków gospodarczych, mieszkalnych oraz użytkowych,
10. Promocja i marketing,
11. Wdrożenie systemu bezpieczeństwa produkcji żywności,
12. Modernizacja linii produkcyjnych i wprowadzanie technologii zwiększających efektywność,

5. OCHRONA ŚRODOWISKA

Cel strategiczny: ochrona środowiska i bioróżnorodności regionu

Uzasadnienie:

Obecnie gospodarka odpadami odbywa się poprzez ich gromadzenie na składowiskach. Wiele istniejących składowisk nie spełnia jednak wymogów techniczno-sanitarnych. W celu ograniczenia migracji zanieczyszczeń z istniejących obiektów oraz stworzenia warunków do ograniczenia ilości odpadów usuwanych do środowiska, winny być podejmowane działania zmierzające do stworzenia systemowej gospodarki odpadami.

Ochrona wód w gminie powinna mieć na celu poprawę ich jakości w rzekach oraz zapobieganie zanieczyszczaniu wód wglębnych. W celu tej ochrony niezbędne jest przede wszystkim stworzenie warunków do prawidłowego korzystania ze środowiska przez społeczeństwo.

Poprawa i utrzymanie czystości powietrza realizowana powinna być poprzez ograniczenie emisji pyłowych i gazowych zanieczyszczeń powietrza przeważnie z palenisk indywidualnych. Duże znaczenie w zakresie poprawy czystości powietrza mieć będzie gazyfikacja.

Związki z innymi działaniami:

1. Polityka ekologiczna państwa,
2. Krajowy program dostosowania do członkostwa,

Cele ogólne:

1. Poprawa i utrzymanie dobrej jakości stanu środowiska,

Obszar 1: gospodarka odpadami

Cele szczegółowe:

1. Zmniejszenie ilości odpadów komunalnych na terenie gminy,
2. Racjonalna gospodarka odpadami,
3. Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców,

Zadania	Czas realizacji
Gminne Centrum Odzysku Surowców Wtórnych w Domanowie	2001-2010
Gminne wysypisko śmieci w Glinniku	2001-2010
Gminne wysypisko śmieci w Oleksinie	2001-2010
Rozprowadzanie kontenerów stałych po wsiach	2001-2005
Zabezpieczenie techniczno-ekologiczne składowisk odpadów	na bieżąco
Budowa zakładu utylizacji odpadów z sortownią	2001-2020
Wdrożenie systemu selektywnej zbiórki odpadów	2001-2010
Prowadzenie działań edukacyjnych i informacyjnych w zakresie	

wprowadzanych systemów zbiórki odpadów	2001-2005
Stworzenie miejsca składowania wyrobów azbestowo-cementowych	2001-2015
Likwidacja i rekultywacja dzikich wysypisk	2001-2005

Mierniki rezultatów:

1. Ilość odzyskanych surowców,
2. *Procent zredukowanych odpadów,*
3. *Liczba zlikwidowanych wysypisk śmieci,*
4. *Ilość odpadów poddanych recyklingowych,*
5. *Ilość gospodarstw objętych systemem zagospodarowania odpadów,*

Związki z innymi działaniami:

Osiągnięcie założonych celów związane będzie z rozwojem infrastruktury technicznej.

Obszar 2: ochrona wód rzeki Nurzec

Cele szczegółowe:

1. Ochrona cieków wodnych,
2. Zwiększenie zasobów wód dyspozycyjnych,
3. Stworzenie barier biogeochemicznych ograniczających wpływ zanieczyszczeń do rzek,
4. Podniesienie poziomu wód gruntowych,

Zadania	Czas realizacji
Rozwój systemu zadrzewień nadrzecznych	na bieżąco
Likwidowanie niekontrolowanych zrzutów ścieków do gruntu	2001-2006
Tworzenie warunków do wprowadzania zamkniętych obiegu wód	2001-2015

Mierniki rezultatów:

1. Liczba km unaturalnionych cieków,
2. Ilość zanieczyszczeń odprowadzanych do wód,
3. Ilość zamkniętych obiegu wód,

Związki z innymi działaniami:

Osiągnięcie założonych celów uwarunkowane będzie poprzez realizację programów z infrastruktury technicznej i turystyki.

Obszar 3: ochrona powietrza atmosferycznego

Cele szczegółowe:

1. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery w tym dwutlenku siarki i pyłów,

2. Promowanie rozwiązań ekologicznych,

Zadania	Czas realizacji
Rozbudowa systemu monitorowania jakości powietrza	2001-2006
Modernizacja procesów technologicznych na energooszczędne	2001-2006
Wspieranie budowy instalacji odsiarczająco-odpylających	2001-2015

Mierniki rezultatów:

1. Zmniejszenie stężenia zanieczyszczeń w powietrzu atmosferycznym,
2. Liczba gospodarstw posiadających liczniki zużycia energii cieplnej,

Związki z innymi działaniami:

Osiągnięcie zamierzonych celów możliwe będzie poprzez realizację programów związanych z infrastrukturą techniczną.

Obszar 4: wdrażanie systemu ochrony środowiska

Cele szczegółowe:

1. Krzewienie wśród ludności zachowań proekologicznych,
2. Zarządzanie procesami produkcyjnymi zgodnie z wymogami ochrony środowiska,

Zadania	Czas realizacji
Stworzenie nowoczesnego systemu informacji o środowisku i jego ochronie	2001-2010
Wspieranie działań proekologicznych podejmowanych przez organizacje pozarządowe	2001-2010
Opracowanie długookresowej polityki użytkowania i ochrony środowiska w gminie	2001-2010

Mierniki rezultatów:

1. Liczba podjętych działań proekologicznych,
2. Liczba punktów pomiarowo-kontrolnych w ramach monitoringu środowiska,

Związki z innymi działaniami:

Osiągnięcie zamierzonych celów uwarunkowane będzie z realizacją kształcenia ekologicznego.

Obszar 5: rozwój systemu ochrony przyrody

Cele szczegółowe:

1. Utrzymanie jak największej rozległości przestrzennej zawartości terytorialnej ekosystemów oraz ich bogactwa,

2. Ograniczenie procesów urbanizacyjnych na terenach o wysokich walorach przyrodniczo-kulturowych,

Zadania	Czas realizacji
Stworzenie korytarzy ekologicznych łączących większe pod względem powierzchni tereny zielone	2001-2010
Objęcie ochroną prawną terenów i obiektów najbardziej wartościowych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym	2001-2006
Wspieranie zachowania na wymagających tego obszarach tradycyjnych form wykorzystania użytków zielonych	2001-2010
Eliminowanie obcych gatunków roślin i zwierząt z naturalnych układów ekologicznych	2001-2015
Zwiększenie liczebności populacji wybranych gatunków roślin i zwierząt oraz czynna ochrona ich stanowisk	2001-2006
Zachowanie ekosystemów polnych charakteryzującą się dużą różnorodnością siedlisk i form krajobrazowych	2001-2015
Ochrona istniejących starorzeczy	2001-2010

Mierniki rezultatów:

1. Powierzchnia gminy objęta nowymi formami ochronnymi,
2. Powierzchnia zajmowana przez powstające korytarze ekologiczne,

Związki z innymi działaniami:

Powyższe cele posiadają związek z rozwojem turystyki i infrastruktury turystycznej.

Obszar 6: ochrona zasobów leśnych

Cele szczegółowe:

1. Powiększanie zasobów leśnych,
2. Sukcesywne zwiększanie różnorodności gatunkowej i wiekowej drzewostanów,
3. Doskonalenie metod gospodarki leśnej,
4. Poprawa stanu zdrowotnego i sanitarnego lasów oraz wzrost ich odporności na degradację,
5. Poprawa bezpieczeństwa przeciwpożarowego w lasach,
6. Zwiększenie wiedzy o ochronie, użytkowaniu oraz kształtowaniu właściwych postaw wobec lasów przez miejscową ludność,

Zadania	Czas realizacji
Upowszechnienie ekologicznych metod gospodarowania, ochrony lasów i gleb leśnych	2001-2008
Zalesianie gruntów nieprzydatnych rolniczo	2001-2020
Założenie uprawy leśnej zgodnie z warunkami siedliskowymi	2001-2010

Wzbogacanie różnorodności gatunkowej i wiekowej drzewostanów, zwłaszcza na gruntach porolnych	2001-2008
Upowszechnianie technik gospodarki leśnej przyjaznych dla środowiska przyrodniczego	2001-2020
Pielęgnacja nasadzeń wraz z ochroną przed zniszczeniem przez zwierzyne	na bieżąco
Odtwarzanie upraw leśnych zniszczonych w wyniku klęsk żywiołowych	na bieżąco
Podwyższenie retencji wodnej ekosystemów leśnych	2001-2020

Mierniki rezultatów:

1. Powierzchnia drzewostanów objęta działaniami ochronnymi,
2. Powierzchnia zalesionych gruntów nieprzydatnych rolniczo,
3. Liczba utworzonych punktów pomiarowo-kontrolnych w ramach monitoringu ekosystemów leśnych,
4. Liczba prac hodowlano-ochronnych w lasach,
5. Liczba drzew zdewastowanych,

Związki z innymi działaniami:

Osiągnięcie powyższych celów możliwe będzie poprzez rozwój infrastruktury technicznej oraz edukacji.

Beneficjenci:

1. Właściciele lasów,
2. Organizacje pozarządowe,
3. Służby ochrony przyrody i środowiska,
4. Osoby fizyczne,

Priorytety działania:

1. Gminne Centrum Odzysku Surowców Wtórnych w Domanowie,
2. Gminne wysypisko śmieci w Glinniku,
3. Gminne wysypisko śmieci w Oleksinie,
4. Budowa zakładu utylizacji odpadów z sortownią,
5. Wdrożenie systemu selektywnej zbiórki odpadów,
6. Likwidacja i rekultywacja dzikich wysypisk,
7. Likwidowanie niekontrolowanych zrzutów ścieków do gruntu,
8. Modernizacja procesów technologicznych na energooszczędne,
9. Opracowanie długookresowej polityki użytkowania i ochrony środowiska w gminie,
10. Objęcie ochroną prawną terenów i obiektów najbardziej wartościowych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym,
11. Zalesianie gruntów nieprzydatnych rolniczo,
12. Podwyższenie retencji wodnej ekosystemów leśnych,

6. TURYSTYKA I WYPOCZYNEK

Cel strategiczny: racjonalne wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego dla rozwoju turystyki i wypoczynku

Uzasadnienie:

Rozwój turystyki stanowi dużą szansę ogólnego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Brańsk. Podejmowane w zakresie turystyki działania winny zmierzać w kierunku stworzenia atrakcyjnej oferty turystycznej regionu, która spowoduje zwiększone zainteresowanie turystów. Wymagać to będzie przede wszystkim podjęcia szeregu działań w zakresie zagospodarowania turystycznego: restrukturyzacyjnych, ekologicznych oraz rozbudowy bazy turystycznej. Obecny poziom zagospodarowania turystycznego jest niewystarczający, występują zaniedbania w sferze komunalnej miejscowości turystycznych oraz brak jest ośrodków obsługi turystycznej.

Związki z innymi działaniami:

Główne założenia niniejszego programu są zgodne z:

- priorytetami rozwoju turystyki zawartymi w Narodowym Programie Przygotowania Polski do Członkostwa w UE,
- z programem SAPARD (poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej i tworzenia miejsc pracy, różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, informacja, marketing i promocja)
- Strategią rozwoju krajowego produktu turystycznego,
- Strategią rozwoju województwa podlaskiego,
- Strategią rozwoju obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”

Cele ogólne:

1. Modernizacja i rozwój infrastruktury technicznej,
2. Promocja turystyczna gminy,
3. Stymulowanie rozwoju inwestycji turystycznych,
4. Zwiększenie atrakcyjności terenów turystycznych,

Obszar 1: zagospodarowanie turystyczne

Cele szczegółowe:

1. Zwiększenie chłonności i pojemności turystycznej gminy,
2. Zwiększenie liczby obiektów turystycznych, które spełniać będą wymogi ochrony środowiska,
3. Rozwój budownictwa letniskowego o małej agresywności dla środowiska przyrodniczego,
4. Poprawa dostępności komunikacyjnej gminy,

Zadania	Czas realizacji
Opracowanie planów zagospodarowania turystycznego terenów gminy Brańsk	2001-2010
Przygotowanie uzbrojonych terenów pod inwestycje turystyczne w tym wyznaczenie terenów dla rozwoju budownictwa letniskowego	2001-2015
Poprawa zagospodarowania istniejących szlaków turystycznych	2001-2008
Stworzenie systemu ulg i zwolnień podatkowych dla lokalnych podmiotów turystycznych	na bieżąco
Zapewnienie obszarów przystosowanych do stworzenia obozowisk i pól namiotowych	2001-2008
Budowa infrastruktury turystycznej zarówno całorocznej jak i sezonowej, a zwłaszcza zwiększenie tanich miejsc noclegowych	2001-2015
Rozszerzenie bazy rekreacyjno-sportowej i rozrywkowej poprzez budowę kortów tenisowych, pól do mini-golfa, placów zabaw itp.	2001-2020
Budowa parkingów przy obiektach turystycznych, drogach dojazdowych i leśnych	2001-2015
Budowa pól biwakowych i kempingowych	2001-2010
Zagospodarowanie terenów urządzeniami rekreacyjno-sportowymi (wiaty, place zabaw itp.)	na bieżąco
Urządzanie terenów zielonych w tablice dydaktyczne, informacyjne i regulaminy	na bieżąco
Wytczenie nowych szlaków turystycznych w szczególności: ścieżek zdrowia, szlaków konnych i kajakowych, ścieżek rowerowych itd.	2001-2010
Wspieranie kompleksowego zagospodarowania turystycznego szlaków wodnych w szczególności rzeki Nurzec	2001-2020
Rozwój gospodarstw agroturystycznych	2001-2010
Budowa zbiorników wodnych we Mniu i na Otapach	2001-2020

Obszar 2: turystyka i ekologia

Cele szczegółowe:

1. Kształtowanie i wzbogacanie przyrodniczych oraz kulturowych walorów turystycznych gminy,
2. Zabezpieczenie obszarów turystycznych przed oddziaływaniem agresywnych dla środowiska form użytkowania,

Zadania	Czas realizacji
Tworzenie lokalnego lobby na rzecz ekologizacji turystyki	2001-2010
Zorganizowanie ośrodków turystyki przyrodniczej–„zielonych szkół”	2001-2020
Wspieranie rozwoju ekoturystyki w tym form turystyczno-edukacyjnych	na bieżąco
Wzbogacanie walorów przyrodniczych i kulturowych (wspieranie dziedzictwa kulturowego, twórczości artystycznej, organizowanie imprez o znaczeniu ponadlokalnym)	na bieżąco
Podjęcie działań w kierunku edukacji ekologicznej mieszkańców i	

turystów, a także podnoszenia kultury turystycznej	na bieżąco
Wprowadzanie udogodnień finansowych zachęcających do prowadzenia działalności agroturystycznej	2001-2010

Obszar 3: promocja turystyczna

Cele szczegółowe:

1. Upowszechnianie informacji turystycznych i zagospodarowania turystycznego gminy,
2. Kształtowanie w społeczeństwie atmosfery sprzyjającej rozwojowi turystyki i ochrony przyrody,
3. Wykreowanie pozytywnego wizerunku gminy jako regionu turystycznego,
4. Rozwijanie współpracy samorządów lokalnych, nadleśnictw oraz podmiotów gospodarczych w celu wypracowania i realizacji wspólnej polityki zrównoważonego rozwoju turystyki na terenie gminy Brańsk,

Zadania	Czas realizacji
Podjęcie skoordynowanych działań w celu przygotowania kompleksowej oferty turystycznej gminy,	2001-2010
Rozwijanie sieci punktów informacji turystycznej w gminie	2001-2010
Stworzenie wizualnej informacji turystycznej przy drogach, parkingach, obiektach rekreacyjno-wypoczynkowych	2001-2010
Opracowanie przewodników po szlakach oraz innych informatorów turystycznych	2001-2015
Stworzenie bazy danych z pełnym pakietem informacji turystycznych - poprzez internet	2001-2010

Mierniki rezultatów:

1. Liczba gospodarstw agroturystycznych,
2. Liczba podmiotów turystycznych,
3. Liczba szlaków turystycznych,
4. Liczba miejsc noclegowych,

Związki z innymi działaniami:

Rozwój turystyki wymagać będzie podjęcia działań w ramach infrastruktury technicznej, infrastruktury społecznej, małej i średniej przedsiębiorczości, ochrony środowiska, ochrony bioróżnorodności, współpracy regionalnej i ponadlokalnej.

Beneficjenci:

1. Samorządy lokalne,
2. Podmioty gospodarcze,

3. Nadleśnictwa,
4. Ośrodki Doradztwa Rolniczego,

Priorytety działania:

1. Przygotowanie uzbrojonych terenów pod inwestycje turystyczne w tym wyznaczenie terenów dla rozwoju budownictwa letniskowego,
2. Opracowanie planów zagospodarowania turystycznego terenów gminy Brańsk,
3. Tworzenie lokalnego lobby na rzecz ekologizacji turystyki,
4. Wzbogacanie walorów przyrodniczych i kulturowych (wspieranie dziedzictwa kulturowego, twórczości artystycznej, organizowanie imprez o znaczeniu ponadlokalnym),
5. Podjęcie skoordynowanych działań w celu przygotowania kompleksowej oferty turystycznej gminy,
6. Rozwijanie sieci punktów informacji turystycznej w gminie,

7. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Cel strategiczny: rozwój sektora małej i średniej przedsiębiorczości

Uzasadnienie:

Na terenie gminy Brańsk małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią niewielki udział w rynku. Większość są to jednostki słabo zarządzane, nie zajmujące się promocją swoich firm i wyrobów. Istnieje konieczność wsparcia rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości. Pomoc ta w szczególności powinna dotyczyć zwiększenia zakresu finansowania inwestycji kapitałowych, promocji i marketingu prowadzonej działalności, poszukiwania nowych rynków zbytu.

Związki z innymi działaniami:

Realizacja programu jest zbieżna z założeniami:

- Polityki Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw,
- Narodową Strategią Integracji przyjętą przez RM w dniu 28 lutego 1997 r.,
- Narodowego Programu Przygotowania Polski do Członkostwa w UE przyjętego 23 czerwca 1998 r.,
- Programu wspierania rozwoju instytucji regionalnych działających na rzecz transferu technologii przyjętego przez RM w dniu 4 marca 1997 r.,
- Program Operacyjny Województwa Podlaskiego,

Działalność sektora małych i średnich przedsiębiorstw jest również wspierane przez fundusze UE, programy rządowe takie jak: programy zwalczania bezrobocia czy restrukturyzacji obszarów wiejskich.

Cele ogólne:

1. Zróżnicowanie działalności małych i średnich przedsiębiorstw,
2. Stworzenie warunków dla tworzenia i wykorzystania potencjału rozwojowego sektora małej i średniej przedsiębiorczości,
3. Pobudzanie mieszkańców gminy w kierunku tworzenia dodatkowych miejsc pracy w sektorze usług,
4. Wzrost wymiany handlowej o znaczeniu ponadlokalnym,

Obszar 1: mała i średnia przedsiębiorczość

Cele szczegółowe:

1. Tworzenie warunków do tworzenia przedsiębiorczości,
2. Rozwój współpracy pomiędzy organami administracji samorządowej i producentami poszczególnych branż,
3. Zwiększenie konkurencyjności,

4. Poprawa dostępu do informacji o rynkach zbytu, kooperantach, technologiach, źródłach finansowania itp.,
5. Zapewnienie możliwości korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania działalności,

Zadania	Czas realizacji
Przygotowanie terenów pod przyszłe inwestycje	2001-2020
Promocja działalności małych i średnich przedsiębiorstw, rzemiosła i usług	2001-2020
Rozwój usług dla ludności (organizacja imprez, prowadzenie rachunkowości, usług budowlanych, rzemiosła, rękodzielnictwa, drobnej wytwórczości i innych)	na bieżąco
Nawiązanie współpracy z Agencją Promocji i Rozwoju Przedsiębiorczości	2001-2005
Stworzenie funduszu pożyczkowego dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą	2001-2010
Stworzenie Centrum Promocji i Informacji dla osób podejmujących i rozwijających działalność gospodarczą	2001-2010
Promocja szerszego udziału małych i średnich przedsiębiorstw w programach UE	na bieżąco
Pozyskiwanie, przerób drewna i produkcja wyrobów z drewna	na bieżąco
Stworzenie Centrum Kształcenia	2001-2010
Stworzenie Gminnego Centrum Rozwoju	2001-2005
Inwestycje prowadzące do obniżenia szkodliwości emitowanych ścieków, gazów i pyłów oraz zagospodarowanie odpadów	na bieżąco

Mierniki rezultatów:

1. Liczba przedsiębiorstw korzystających z programów UE,
2. Liczba osób podejmujących działalność,
3. Liczba zatrudnionych w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw,

Związki z innymi działaniami:

Warunkiem realizacji programu rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw jest podjęcie szeregu działań w zakresie: infrastruktury technicznej – uzbrojenie terenów pod przyszłe inwestycje oraz programu edukacyjnego – kształcącego obecnych i przyszłych menadżerów.

Beneficjenci:

1. Samorządy terytorialne,
2. Podmioty gospodarcze,
3. Osoby fizyczne,

Priorytety działania:

1. Przygotowanie terenów pod przyszłe inwestycje,
2. Promocja działalności małych i średnich przedsiębiorstw, rzemiosła i usług,
3. Stworzenie funduszu pożyczkowego dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą,
4. Stworzenie Centrum Promocji i Informacji dla osób podejmujących i rozwijających działalność gospodarczą,

8. WSPÓŁPRACA LOKALNA I PONADLOKALNA

Cel strategiczny: rozwój współpracy regionalnej i międzynarodowej

Uzasadnienie:

Rozwój gminy Brańsk jest uzależniony od współpracy z innymi gminami i regionami kraju. Nawiązanie bezpośrednich kontaktów partnerskich, gospodarczych i społecznych z sąsiednimi gminami może zaowocować tworzeniem nowych instytucji, jednostek gospodarczych czy też nawiązanie kontaktów handlowych.

Bliskie położenie gminy od granicy państwa, stwarza szanse na rozwój i wymianę handlową z innymi zagranicznymi partnerami.

Współpraca międzynarodowa jest ważnym elementem procesów integracyjnych w Europie. Stanowi ona podstawowy element polskiej polityki zagranicznej.

Związki z innymi działaniami:

1. Założeńmi Polityki Zagranicznej Polski,
2. Polityką Regionalną Unii Europejskiej,
3. Europejską Kartą Samorządu Terytorialnego,
4. Narodową Strategią Integracji przyjętą przez RM w dniu 28 lutego 1997 r.
5. Narodowym Programem Przygotowania Polski do Członkostwa w UE,

Cele ogólne:

1. Zwiększenie współpracy regionalnej i międzynarodowej,
2. Nawiązanie kontaktów handlowych, naukowych oraz z zakresu kultury,

Obszar 1: współpraca regionalna i międzynarodowa

Cele szczegółowe:

1. Tworzenie warunków współpracy,

Zadania	Czas realizacji
Nawiązanie współpracy partnerskiej z regionami w kraju, Europie Zachodniej i Wschodniej	2001-2020
Utworzenie zespołu do spraw współpracy regionalnej i międzynarodowej	2001-2020
Udostępnianie przedsiębiorcom informacji o procedurach administracyjnych i prawnych w dostępie do rynków zagranicznych	2001-2010
Opracowanie koncepcji współpracy na poziomie: regionalnym i międzynarodowym	2001-2010

Mierniki rezultatów:

1. Liczba porozumień o współpracy,
2. Liczba realizowanych projektów,

Związki z innymi działaniami:

Nawiązanie współpracy regionalnej i międzynarodowej przyczyni się do rozwoju przemysłu, turystyki na terenie gminy Brańsk.

Beneficjenci:

1. Podmioty gospodarcze,
2. Samorządy terytorialne,
3. Prywatni przedsiębiorcy,

Priorytety działania:

1. Opracowanie koncepcji współpracy na poziomie: regionalnym i międzynarodowym,
2. Utworzenie zespołu do spraw współpracy regionalnej i międzynarodowej,

9. WDRAŻANIE STRATEGII – PROMOCJA GMINY

Cel strategiczny: wdrażanie systemu zarządzania strategią oraz promocja gminy

Uzasadnienie:

Wdrażanie strategii na poziomie lokalnym i ponadlokalnym wskazuje jednoznacznie, że jednym z podstawowych warunków zapewniających wprowadzenie w życie celów i zadań przyjętych w strategii jest powołanie odpowiedniego zespołu koordynującego zarządzanie strategii.

Elementem zarządzania strategią jest również promocja strategii. Natomiast realizacja strategii jest w dużej mierze uwarunkowana promocją całej gminy. Bez skutecznej promocji działalności gospodarczej, społecznej i kulturowej prowadzonej na terenie gminy szanse dalszego rozwoju są znikome.

Związki z innymi działaniami:

1. Polityka Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw,
2. Narodowa Strategia Integracji przyjęta przez RM w dniu 28 lutego 1997 r.
3. Narodowy Program Przygotowania Polski do Członkostwa w UE przyjętego 23 czerwca 1998 r.,
4. Program wspierania rozwoju instytucji regionalnych działających na rzecz transferu technologii przyjętego przez RM w dniu 4 marca 1997 r.,

Cele ogólne:

1. Promocja gminy Brańsk,
2. Stworzenie warunków zapewniających sprawne zarządzanie strategią,

Obszar 1: warunki zarządzania strategią

Cele szczegółowe:

1. Stworzenie warunków do skutecznego zarządzania i promocji strategii,

Zadania	Czas realizacji
Uruchomianie inicjatyw wspomagających	2001-2008
Stworzenie Gminnego Centrum Rozwoju	2001-2015

Mierniki rezultatów:

1. Liczba inicjatyw gospodarczych,
2. Stopień promocji Strategii rozwoju,

Obszar 2: promocja

Cele szczegółowe:

1. Promocja Strategii,

Zadania	Czas realizacji
Promocja gminy za pomocą instytucji zewnętrznych	2001-2006
Promocja Strategii rozwoju gminy poprzez publikacje, internet, filmy, wystawy itp.	2001-2006
Opracowanie systemu promującego gminę na zewnątrz	2001-2006

Mierniki rezultatów:

1. Liczba wystaw, publikacji itp.,
2. Liczba jednostek organizacyjnych posiadających nowoczesne systemy zarządzania,

Związki z innymi działaniami:

Od realizacji powyższego programu uzależnione jest wdrożenie i funkcjonowanie wszystkich pozostałych celów zawartych w strategii.

Beneficjenci:

1. Samorządy terytorialne,
2. Podmioty gospodarcze,
3. Osoby fizyczne,

Priorytety działania:

1. Stworzenie Gminnego Centrum Rozwoju,
2. Opracowanie systemu promującego gminę na zewnątrz,

VI. ZARZĄDZANIE REALIZACJĄ STRATEGII

1. PODSTAWY ZARZĄDZANIA STRATEGIĄ

Zarządzanie strategią jest przede wszystkim oparte na obserwacji tych rozwiązań, które sprawdzają się, nie zaś na abstrakcyjnych formułach, modelach i matematycznych wzorach pretendujących do miana prawd uniwersalnych. Obserwacja praktyki prowadzi bowiem do postrzegania bogactwa uwarunkowań i odkrycia bogactwa rozwiązań.

Praktyka wskazuje, że to niepowtarzalne jednostki ludzkie i złożone z nich zespoły decydować będą o sukcesie każdego przedsięwzięcia. Fakt ten musi uwzględniać zarządzanie strategią. Ma ona na celu eliminację niepewności, a następnie podejmowanie strategicznych decyzji, zapewniających elastyczność i dynamikę zmian w działaniu, odpowiednią do dynamiki zmian w otoczeniu. Takie zarządzanie musi być oparte o pewne wartości i zasady (tab.30).

Tab.30 *Wartości i zasady*

Wartości	Zasady
Otwartość	<ul style="list-style-type: none">- traktowanie świata jako wspólnego miejsca do działania,- najskuteczniejsze są kontakty bezpośrednie, a nie sformalizowane,- podkreślenie, że wzajemne zaufanie jest więcej warte dla wyników i klimatu społecznego, niż najbardziej sprawne systemy organizacyjne,
Kompleksowość	<ul style="list-style-type: none">- rozwiązanie problemów, a nie tylko spełnienie czynności jest istotą zarządzania,- traktowanie organizacji jako części otoczenia, które stanowi dla niej zbiór szans i zagrożeń i determinuje osiąganie sukcesów w działaniu,- uznawanie, że dla rozwoju każdej organizacji równie ważne jest osiąganie efektów ekonomicznych jak o rozwój ludzi,
Orientacja na przyszłość	<ul style="list-style-type: none">- zarządzanie oparte zawsze na wizji przyszłości, nawet odległej w czasie,- rozwiązywanie dzisiejszych problemów z punktu widzenia przyszłości,- uznawanie, że postęp jako wyraz rozwoju organizacji jest daleko ważniejszy, niż przetrwanie.
Kreatywność	<ul style="list-style-type: none">- zagospodarowanie wiedzy ludzkiej jest daleko ważniejsze, niż zagospodarowanie zasobów rzeczowych,- respektowanie zasady rerum novarum cupidus (chciwy nowych rzeczy),- poszukiwanie i wspieranie liderów,- rozwiązanie u ludzi poczucia potrzeby sprawdzania się w pracy,
Orientacja na wyniki	<ul style="list-style-type: none">- wypracowanie bogactwa zamiast jego liczenia lub uzyskiwania go przez rozszerzenie formalnych kompetencji,- przyjęcie uzyskiwanych wyników, a nie wykonywanych czynności czy cech osobniczych należy uznać za podstawowe kryterium oceny,- nacisk na działanie: "zrób to", "wypróbuj to"

Współdziałanie	<ul style="list-style-type: none"> - poszukujemy partnerów zamiast prawa dżungli i działania w pojedynkę - poszukiwanie konsensusów, negocjowanie, - orientowanie form, procedur i metod organizacyjnych na współdziałanie, a nie na zapewnienie dominacji ochronę zajmowanej pozycji.
----------------	---

Znaczenie zarządzania strategią

Zarządzanie strategią ma priorytetowe znaczenie dla wszystkich, których strategia dotyczy – czyli dynamiczny rozwój gospodarki obszaru, który może być realizowany m. in. poprzez:

- stworzenie w gminie zdolności kierowania przemianami gospodarczymi, społecznymi i środowiskowymi,
- określenie w konkretnej formie kluczowych projektów, które są wyrazem strategii i jej programów,
- wskazanie organizacyjnej roli grup, które mogą wnieść swój wkład w realizację strategii i przedstawienie systemu współpracy niezbędnego dla realizacji strategii,
- stworzenie podstaw do przyciągania do gminy środków, co pomoże sfinansować realizację ważnych programów,
- nawiązanie kontaktu z mieszkańcami gminy i stworzenie im okazji do wyrażania opinii o pomysłach, których realizacja może mieć znaczenie dla ich przyszłości.

2. UWARUNKOWANIA INSTYTUCJONALNE W PROCESIE WDRAŻANIA STRATEGII

Strategia zrównoważonego rozwoju gminy Brańsk jest dokumentem określającym zasady polityki regionalnej oraz wynikające z nich kierunki działań, mające na celu wzrost społeczno-ekonomiczny. Stanowi to punkt odniesienia dla działalności sektora publicznego, prywatnego i organizacji pozarządowych.

Strategia, określając cele długookresowe ma charakter otwarty i może być, w miarę potrzeb aktualizowana. Konkretyzacja ogólnych zapisów koncepcji stanowi zarys strategii rozwoju.

Realizacja strategii oparta będzie na zasadzie współuczestnictwa i współpracy między podmiotami. Niektóre istotne inwestycje i działania mogą być realizowane samodzielnie przez podmioty instytucjonalne strategii, inne projekty natomiast będą wymagały współpracy pomiędzy kilkoma podmiotami. Przewiduje się też współpracę wojewódzką m. in. w ramach realizacji strategii województwa podlaskiego. W proces wdrażania i realizacji strategii zaangażowane będzie wiele instytucji, organizacji, podmiotów gospodarczych, a także administracja rządowa i samorządowa. Zaangażowanie tak wielu uczestników wymaga stworzenia forum wymiany poglądów oraz ośrodka koordynowania realizacji strategii.

Szczególne role w realizacji strategii powinna przypisać organizacji, której zadaniem byłoby wspieranie rozwoju gospodarczego oraz zarządzającej na szczeblu regionalnym programami pomocy Unii Europejskiej.

Kluczowym problemem będzie zapewnienie środków finansowych na realizację zadań strategii. Muszą one być uwzględniane w budżecie gminy, powiatu, województwa, w programach pomocy UE. Negocjacji ze szczeblem centralnym wymagać będzie ujęcie w budżecie Państwa zadań strategicznych dla regionu (może zawierać je też budżet dla województwa jednak z wyraźnym wskazaniem na region).

Na terenie gminy funkcjonuje szereg jednostek organizacyjnych, których działanie może usprawnić proces zarządzania strategią. Od zaangażowania w proces realizacji strategii wszystkich grup społecznych zależeć będzie w przyszłości stopień osiągnięcia przyjętych celów strategicznych.

Do głównych grup społecznych, organizacji i instytucji mogących odegrać kluczową rolę we wdrażaniu strategii należą:

- samorząd gminy,
- rząd,
- jednostki oświatowe,
- sektor prywatny,
- banki,
- rolnicy,

- organizacje społeczne,
- zewnętrzne jednostki finansujące (krajowe i zagraniczne).

Jednym z podstawowych warunków zapewniających urzeczywistnienie celów i zadań ustalonych w strategii jest powołanie jednostki odpowiedzialnej za uruchomienie inicjatyw wspomagających proces realizacji strategii.

W niniejszej strategii proponuje się powołanie Gminnego Centrum Rozwoju. Finansowanie stworzenia takiego centrum rozwoju może być dokonane, po przygotowaniu programu działania takiej jednostki, przez jeden z instrumentów finansowych UE, ze środków przeznaczonych na stworzenie instytucji wspomagającej realizację strategii rozwoju lokalnego.

GCR musi być innowacyjne i dynamiczne w działaniu, a jej kadra musi posiadać odpowiednie umiejętności. Może to oznaczać czasową pomoc zagraniczną w zakresie wiedzy specjalistycznej.

Jednostka zarządzająca realizacją strategii mogłaby działać kierując się następującymi kryteriami i zasadami:

- wzrost wielkości zysku i zwrotu na kapitale,
- wielkość inwestycji dla wsparcia restrukturyzacji i modernizacji,
- wielkość kapitału zagranicznego przyciągniętego do przedsiębiorstw przez nabycie części udziałów lub akcji pojedynczych przedsiębiorstw albo też grupy aktywów,
- liczba odnowionych miejsc pracy,
- postawienie przedsiębiorstwom jasnych celów oraz ustalenie mierników działalności, które powinny osiągać, aby stworzyć sobie szanse powodzenia w dłuższym okresie,
- ocena każdego przedsiębiorstwa i jego szans w przyszłości,
- użycie siły portfela aktywów dla zgromadzenia nowego kapitału zewnętrznego w celu sfinansowania strategii inwestycyjnej w postaci pożyczek długoterminowych na warunkach, które są komercyjne do zaakceptowania lub udziału kapitałowego w poszczególnych przedsiębiorstwach.

GCR pełniłoby funkcje:

- organizatora lokalnych i ponadgminnych przedsięwzięć infrastrukturalnych,
- organizatora działań promocyjnych gminy,
- koordynatora przedsięwzięć z zakresu restrukturyzacji ekonomicznej, finansowej i organizacyjnej przedsiębiorstw,
- finansowania przedsięwzięć restrukturyzacyjnych i rozwojowych,
- administrowania środkami przeznaczonymi na przedsięwzięcia restrukturyzacyjne i rozwojowe,
- współpracy z krajowymi i zagranicznymi instytucjami finansowymi w zakresie promocji i rozwoju gminy,
- współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego w zakresie doradztwa finansowego i inwestycyjnego.

3. POWIĄZANIA OPERACYJNE

Jednostka operacyjna zarządzająca Strategią, bez względu na formę prawną, przedmiot i zakres działania oraz usytuowanie względem mocodawców, wkomponować się powinna w strukturę i zakres działania podmiotów administrujących programami pomocowymi (SAPARD, ISPA, PHARE).

Zarządzanie Strategią determinowane będzie systemem instytucji, procedur i narzędzi ustanowionych do administrowania następującymi programami:

1. Przed-Akcesyjnym Instrumentem Wsparcia dla Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, zwanym Programem SAPARD,
2. Przed-Akcesyjnym Instrumentem dla Polityki Strukturalnej, definiowany jako Program ISPA,
3. Pomocy w Przebudowie Gospodarki Polski i Węgier, nazwanym Programem PHARE,
4. Programami Resortowymi, Agencji Rządowych i Pozarządowych oraz funduszami bilateralnymi ustanawianymi pomiędzy Rzeczypospolitą Polską a suwerennymi państwami lub regionalnymi organizacjami tych państw.

Rzeczowe programy wyposażone są w instrumentarium stosowane w procesie ich wykorzystania na każdym etapie i szczeblu zarządzania rozwojem regionów. Wdrażający Strategię poznać i uznać muszą zasady funkcjonowania każdego z nich, ich cele i priorytety oraz zakres i sposoby finansowania inwestycji wspomagających rozwój gospodarczy gminy Brańsk.

Administrowanie Strategią zyska na efektywności także wówczas, gdy wykonawcy tego procesu postępować będą w zgodzie z:

1. Narodowym Programem Przygotowania do Członkostwa,
2. Spójną Polityką Strukturalną Obszarów Wiejskich i Rolnictwa, przyjętą przez Radę Ministrów w dniu 13 lipca 1999 r.,
3. Zasadami udzielania i umarzania pożyczek oraz udzielania dotacji ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa i Agencji Rozwoju Regionalnego,
4. Rozporządzeniem Rady (WE) z dnia 21 czerwca 1999 r. w sprawie wsparcia Wspólnoty dla działań przedakcesyjnych w rolnictwie i rozwoju obszarów wiejskich w okresie przedakcesyjnym krajach kandydujących do Europy Środkowo Wschodniej.
5. Innymi dokumentami ustanawiającymi narzędzia zarządzania programami SAPARD, ISPA, PHARE.

Warunkiem koniecznym efektywnego zarządzania Strategią będzie zgodność realizowanych przedsięwzięć z treścią i procedurami wykonawczymi: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego.

Podmioty zarządzające Strategią wkomponować należy w system struktur, funkcji i zadań instytucji administrujących programami SAPARD, ISPA, PHARE oraz innymi programami.

VII.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

1. WEWNĘTRZNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Realizacja celów i zadań zawartych w Strategii będzie finansowania częściowo ze środków własnych budżetu gminy jak i ze środków zewnętrznych.

Źródła finansowania wewnętrznego będą w szczególności:

- środki własne budżetu na realizację zadań własnych pozyskane w wyniku prowadzenia przez gminę aktywnej polityki finansowej i podatkowej,
- subwencje i dotacje z budżetu państwa,
- zyski z działalności statutowej i gospodarczej,
- składki i zbiórki publiczne,
- odsetki z kont i rachunków bankowych, środki własne ludności,

Gmina powinna podjąć aktywne działania na rzecz pozyskania środków finansowych zapewniających realizację Strategii. W tym czasie samorząd gminy powinien wykorzystywać instrumenty zapewniające dopływ środków finansowych lub zahamowanie ich odpływu z terenu gminy. Do takich instrumentów należy zaliczyć:

- działania zachęcające do zakupu lokalnych produktów przez osoby z zewnątrz, przebywające na terenie gminy,
- pozyskiwanie dotacji z zewnątrz dla przedsiębiorstw i organizacji,
- wykorzystywanie własnych zasobów odnawialnych, zamiast sprowadzania ich z zewnątrz. Do zasobów takich należą: naturalne zasoby środowiska, rozwój lokalnego handlu, promocja lokalnego biznesu,
- podnoszenie wartości produktów lokalnych poprzez wzrost ich przetworzenia i rozbudowę lokalnej sieci handlowej,
- przyciąganie zasobów z zewnątrz,

Udział gminy w strukturze finansowania przedsięwzięć uzależniony będzie od możliwości zaangażowania gminy w realizację zadań ujętych w Strategii oraz od wsparcia ze strony Państwa. Szczególnie w pierwszym etapie samorząd powinien zdobyć niezbędne środki gwarantujące uzyskanie wsparcia finansowego z UE. Bez względu na źródło finansowania oraz podmiot realizujący inwestycję wymagany udział środków własnych (samorządu, osób fizycznych, podmiotów gospodarczych) wynosi od 30 do 50 %.

Zgodnie z przyjętymi założeniami w Strategii zostały ujęte te problemy, które występowały wcześniej na terenie gminy. Są to zadania związane z poprawą szeroko rozumianej infrastruktury technicznej, w tym infrastruktury ochrony środowiska. Za finansowanie tych działań w większości odpowiedzialna będzie gmina. Źródłem finansowania pozostałych działań ujętych w Strategii będą zarówno środki budżetu powiatu, budżetu państwa jak i środki pozyskane od innych instytucji i organizacji polskich i zagranicznych.

Główne źródła finansowania oraz zakres tego finansowania zostały przedstawione w tab.31.

Tab.31 Źródła finansowania zadań i przewidywany zakres wsparcia

Źródła finansowania	Przewidywany zakres wsparcia (tys. zł)		
	2001 roku	Pozostałe lata	Razem
Budżet gminy	900	18.000	18.900
Budżet powiatu	240	3.692	3.932
Budżet państwa	1.710	32.800	34.510
Środki zewnętrzne z UE	2.850	54.650	57.500
Razem	5.700	109.142	114.842

Z uwagi na ograniczone środki własne jak i możliwości pozyskania ich, zostały przedstawione teoretyczne koszty przedsięwzięć w latach 2001-2020, w tab.32.

Tab.32 Niektóre przedsięwzięcia przewidziane do finansowania w latach 2001-2020 ze wskazaniem szacunkowych wielkości finansowania.

Nazwa przedsięwzięcia	Szacunkowa wielkość nakładów finansowych (tys. zł)
Modernizacja drogi gminnej Domanowo-Pietraszki-Glinnik	860.000
Modernizacja drogi powiatowej nr 03613, Domanowo-Prusanka Stara-do granicy gminy Nowe Piekuty	684.000
Modernizacja drogi powiatowej nr 03641, Świridy-Załuskie Koronne-Załuskie Kościelne-Brańsk	1.764.000
Modernizacja drogi powiatowej nr 03732, Kiersnowo-Chojewo	970.900
Modernizacja drogi powiatowej nr 03734, Popławy-Oleksin-Widźgowo-Holonki	1.159.796
Modernizacja drogi powiatowej nr 03736, Mień-Szurły-Puchały Stare-Holonki-Widźgowo-Klichy	1.440.006
Modernizacja drogi powiatowej nr 03738, Brańsk-Brzeźnica-Szurły	1.080.000
Modernizacja w ciągu drogi gminnej i powiatowej nr 03612, Prusanka Baranki-Markowo-Kiewłaki	1.620.000
Modernizacja drogi powiatowej nr 03727, Koszewo-Kadłubówka do granicy drogi krajowej nr 689	216.000
Modernizacja drogi powiatowej nr 03735, Oleksin-Burchaty do granicy gminy	450.000
Modernizacja drogi powiatowej nr 03608, Olszewo-Olszewek (wieś)	270.000
Modernizacja drogi powiatowej nr 03736, Holonki-Widźgowo-Klichy	310.000
Modernizacja drogi powiatowej nr 03737, Płonowo-Spieszyn-Puchały Stare	630.000

Modernizacja drogi powiatowej nr 03744 Mień-granica gminy Klukowo	90.000
Modernizacja dróg gminnych	3.000.000
Ułożenie chodników (teren gminy Brańsk)	2.400.000
Modernizacja wyeksploatowanej sieci wodociągowej	300.000
Budowa przyzagrodowych oczyszczalni ścieków	5.000.000
Modernizacja urządzeń elektroenergetycznych	2.000.000
Zastąpienie tradycyjnych lamp, lampami energooszczędnymi	170.000
Gazyfikacja terenu gminy Brańsk	10.000.000
Remonty remiz OSP z terenu gminy Brańsk	300.000
Budowa zbiornika małej retencji na Otapach	5.000.000
Budowa zbiornika małej retencji we Mniu	3.000.000
Budowa zbiornika małej retencji w Spieszynie	5.000.000
Melioracja i drenacja użytków rolnych	5.000.000
Wymiana kotłowni węglowych na olejowe	150.000
Budowa sali gimnastycznej z zespołem sportowym w Domanowie	2.000.000
Budowa basenu kąpielowego, krytego, sali gimnastycznej i boiska sportowego przy Gimnazjum w Oleksinie	8.500.000
Budowa basenu kąpielowego, krytego, sali gimnastycznej i boiska sportowego przy Gimnazjum w Glinniku	8.500.000
Budowa boiska sportowego przy Szkole Podstawowej w Holonkach	3.500.000
Budowa boiska sportowego przy Szkole Podstawowej w Chojewie	72.000
Budowa sali gimnastycznej łącznie z zespołem sportowym w Świrydach	2.000.000
Remonty wszystkich obiektów sportowych z terenu gminy Brańsk	120.000
Utworzenie na bazie istniejącego budynku szkoły podstawowej w Kalnicy – ośrodka kultury i rekreacji	700.000
Wypożyczenie zespołu ludowego „Mianka” w stroje ludowe, instrumenty muzyczne i sprzęt nagłaśniający	80.000
Wypożyczenie szkół podstawowych i gimnazjów w podstawowe pomoce dydaktyczne	300.000

Remonty wszystkich szkół z terenu gminy Brańsk	2.000.000
Rozbudowa Szkoły Podstawowej w Świrydach	1.500.000
Rozbudowa Szkoły Podstawowej w Domanowie	1.743.000
Zakup autokarów do dowożenia dzieci do szkół	1.000.000
Przeciwdziałanie patologiom społecznym	40.000
Pomoc socjalna rodzinom ubogim	40.000
Zalesianie gruntów marginalnych	7.500.000
Rozwój przetwórstwa i skupu zdrowej żywności	13.000.000
Gminne Centrum Odzysku Surowców Wtórnych w Domanowie	100.000
Gminne wysypisko śmieci w Glinniku	3.000.000
Gminne wysypisko śmieci w Oleksinie	3.000.000
Rozprowadzanie kontenerów stałych po wsiach	120.000
Budowa zakładu utylizacji odpadów z sortownią	2.000.000
Opracowanie planów zagospodarowania turystycznego terenów gminy Brańsk	30.000
Rozwój gospodarstw agroturystycznych	300.000
Budowa pól biwakowych i kempingów	200.000
Stworzenie Gminnego Centrum Rozwoju	300.000
Promocja gminy za pomocą instytucji zewnętrznych	32.000
Razem	114.541.702

2. ZEWNĘTRZNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Do głównych źródeł finansowania zewnętrznego wszelkich inwestycji i działalności rozwojowej gminy należą:

1. Fundusze przedakcesyjne,
2. Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej,
3. Pożyczki i linie kredytowe,
4. Pozabankowe instytucje,

Fundusze przedakcesyjne

Od 2000 roku Polska otrzymuje pomoc finansową w ramach trzech programów przedakcesyjnych: PHARE 2, ISPA, SAPARD.

Program ISPA ukierunkowany jest na realizację dużych projektów inwestycyjnych wspomagających rozwój sieci transportowej, a także projekty z dziedziny ochrony środowiska, w tym głównie związane z rozwojem infrastruktury. Praktyczna realizacja tego programu będzie przedmiotem zainteresowania resortu rolnictwa ze względu na możliwość wykorzystywania jego środków na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Dotyczy to takich dziedzin, jak gospodarka wodna, zarządzanie zasobami wodnymi i ich ochrona, rozwój sieci drogowej i telekomunikacji.

Zasadniczym instrumentem wspierającym działania w zakresie modernizacji rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich jest SAPARD. Jego cel nadrzędny, to ułatwienie procesu integracji sektora rolnego z UE poprzez przyspieszenie przyjmowania dorobku Wspólnot, stymulowanie rozwoju obszarów wiejskich oraz restrukturyzację gospodarki żywnościowej. Przedsięwzięcia te służyć będą płynnemu włączeniu rolnictwa krajów kandydujących, w tym polskiego, w system Wspólnej Polityki Rolnej i Strukturalnej UE. W ramach tegoż programu przewidziano środki w wysokości 500 milionów ECU rocznie do podziału pomiędzy 10 krajów kandydujących, z czego można szacować co najmniej 100 mln ECU dla Polski. Ta kwota stanowić będzie pięćdziesięcioprocentowy wkład do ogólnej wartości projektowanych i realizowanych przedsięwzięć.

Jednak podstawowym warunkiem otrzymania środków przedakcesyjnych jest przygotowanie rzetelnych programów strategicznego rozwoju na wszystkich szczeblach, od gminnego przez regionalny do centralnego.

PHARE 2 podobnie jak w latach 1998-1999 będzie oparte na dwóch dokumentach: Partnerstwo dla Członkostwa oraz Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa. Zgodnie z przyjętymi procedurami PHARE utrzymany zostanie podział środków: 30% na wsparcie rozwoju instytucjonalnego oraz 70% na wsparcie inwestycyjne. Środki z programu PHARE 2 będą przeznaczone na wsparcie procesów dostosowawczych polskiego prawa do unijnego oraz przygotowanie do realizacji polityk unijnych. Pomoc inwestycyjna kierowana będzie oprócz wdrażania unijnego prawa na projekty, które pomogą osiągnąć Polsce coraz wyższy poziom rozwoju i wyrównać istniejące pomiędzy regionami różnice. PHARE 2 wspierać będzie: wzrost działalności sektora produkcyjnego oraz poprawę infrastruktury związanej z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Do aktualnych programów realizowanych ze środków Komisji Europejskiej adresowanych do małych i średnich przedsiębiorstw należą:

1. Programy wspierania przedsiębiorczości w Polsce STEP II,
2. Program Rozwoju Instytucjonalnych Struktur Wspierania Przedsiębiorczości w Polsce STEP-IFE,
3. Program Promocji Eksportu EXPROM II,

Program STEP II w ramach tego programu realizowane są projekty dotyczące:

- rozwiązań systemowych małych i średnich przedsiębiorstw w kontekście wejścia Polski do UE,
- pomocy doraźnej w przygotowaniu strategii wchodzenia na rynki krajów UE,
- rozwoju usług dla małych i średnich przedsiębiorstw,
- pomocy w tworzeniu małych i średnich przedsiębiorstw powstających w wyniku restrukturyzacji dużych przedsiębiorstw,
- promocji przedsiębiorczości i podnoszenia świadomości polskich przedsiębiorstw,
- współfinansowania uczestnictwa przedsiębiorstw w najważniejszych europejskich imprez targowych oraz spotkań przedsiębiorców,

Program STEP-IFE koncentruje się na wspieraniu procesu budowy struktur instytucjonalnych na rzecz podnoszenia konkurencyjności polskich przedsiębiorstw w trakcie wchodzenia Polski do UE. Środki przeznaczone są na:

- wykonywanie studiów i analiz sektora małych i średnich przedsiębiorstw,
- rozwój systemu informacji gospodarczej,
- rozwój międzynarodowej promocji,

Program EXPROM II zakłada podniesienie zdolności eksportowych małych i średnich przedsiębiorstw poprzez poprawę ich konkurencyjności na poziomie zarządzania, marketingu, technologii i produktów. Adresowany on jest do przedsiębiorstw zatrudniających do 250 osób. W ramach programu realizowane są projekty mające na celu:

- opracowanie sektorowych strategii eksportowych, planów rozwoju eksportu przedsiębiorstw,
- rozwój i promocję eksportu polskich przedsiębiorstw,
- zapewnienie dostępu do rynków międzynarodowych,
- wsparcie finansowe dla doradców i ekspertów,
- finansowanie 25% wartości inwestycji proeksportowych,
- pomoc w znalezieniu dodatkowych źródeł finansowania przedsięwzięć proeksportowych,

Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej

Fundusz ten prowadzi działalność mającą na celu wsparcie rozwoju wsi krajów członkowskich UE. Wsparcie rozwoju wsi związane jest z:

- poprawą struktur w gospodarstwach rolnych i struktur służących przetwórstwu i sprzedaży produktów rolnych,
- wprowadzaniem nowych technologii i poprawy jakości produktów,
- zachęcaniem do prowadzenia produkcji innej niż produkcja żywności,
- zrównoważonym rozwojem lasów,
- zróżnicowaniem działalności w celu wprowadzenia uzupełniających bądź alternatywnych form działalności,
- utrzymaniem i wzmocnieniem żywych struktur społecznych na terenach wiejskich,
- poprawą warunków pracy i życia,
- zachowaniem i promocją wysokiej wartości przyrody oraz zrównoważonego rolnictwa respektującego wymagania środowiska,

Całkowita wartość wyrażona w procentach wielkości uprawnionej inwestycji może maksymalnie sięgać 50%.

Pożyczki i linie kredytowe

Małe i średnie przedsiębiorstwa mogą starać się o pomoc z:

1. Funduszu polskich banków komercyjnych.
2. Zagranicznych linii kredytowych.

Do głównych Polskich Banków Komercyjnych wspierających działalność gospodarzą osób fizycznych i gmin należą: Bank Gospodarstwa Krajowego, Bank Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych S.A., Raiffeisen Centrobank S.A.

W ramach Banku Gospodarstwa Krajowego funkcjonuje Krajowy Fundusz Poręczeń Kredytowych (KFPK), którego głównym źródłem zasilania jest budżet państwa. Ze środków KFPK udzielone są poręczenia spłaty kredytów zaciąganych w celach inwestycyjnych lub na zakup surowców i materiałów do produkcji przez wszystkie podmioty gospodarcze działające na prawie polskim, bez względu na skalę zatrudnienia i obrotów, przy czym jeden komponent systemowy tzw. poręczenia portfelowe, adresowany jest tylko do MSP, zatrudniających do 250 osób o rocznych przychodach 20 mln ECU i sumie bilansowej do 10 mln ECU.

Bank Inicjatyw Społeczno - Ekonomicznych S.A. udziela długoterminowych kredytów dla gmin oraz przedsiębiorstw. Kredyty dla gmin udzielane są:

- ze środków własnych z przeznaczeniem na wszelkie cele inwestycyjne realizowane przez gminę,
- z Banku Światowego z przeznaczeniem na finansowanie inwestycji wodno-kanalizacyjnych w gminach, oczyszczalni ścieków, gospodarki odpadami, transportu miejskiego, oświetlenia ulic, modernizacji dróg, budowy szkół oraz innych inwestycji związanych z rozwojem gminy,
- ze środków Fundacji Wspomagającej Zaopatrzenie Wsi w Wodę kredyty preferencyjne, przeznaczone na:
 - o budowę oczyszczalni zagrodowych na wsi. Kredyty udzielane są do wysokości 60% kosztów budowy,
 - o budowę oczyszczalni ścieków i kanalizacji zbiorczych. Wysokość kredytu nie może przekraczać 25% kosztów inwestycji.

Kredyty dla przedsiębiorstw:

- kredyty złotowe – minimalne zaangażowanie środków własnych nie może być niższe niż 20% ogólnej sumy nakładów inwestycyjnych przewidzianych na uruchomienie projektu,
- kredyty z Banku Światowego – wysokość kredytu do 75% kosztów inwestycji, min. 250000 USD, max. 4000000 USD,
- kredyty inwestycyjne – przeznaczone dla przedsiębiorstw uzyskujących przychody w walucie obcej na finansowanie przedsięwzięć prowadzących działalność gospodarczą,
- kredyty preferencyjne z Linii Credit National – dla spółek polsko-francuskich joint-ventures na sfinansowanie nakładów inwestycyjnych (maszyn i urządzeń, wyposażenia, szkoleń, pomocy technicznej, patentów, licencji – głównie pochodzenia francuskiego).

Raiffeisen Centrobank S.A. – oferuje kredyty obrotowe do 1 roku, zwłaszcza na finansowanie luki między należnościami a zobowiązaniami, określonych transakcji handlowych i sezonowych wahań środków obrotowych.

Zagraniczne linie kredytowe przeznaczone są na finansowanie realizowanych przez prywatne i prywatyzujące się firmy projektów o charakterze rozwojowym, restrukturyzacyjnym i modernizacyjnym, szczególnie takich, które powodują napływ do Polski kapitału zagranicznego. Z linii tych można korzystać jedynie za pośrednictwem polskich banków.

- Linia kredytowa Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju – pożyczkobiorcami mogą być firmy prywatne lub przedsiębiorstwa państwowe wdrażające program przekształceń własnościowych. Linia kredytowa w wysokości 30000000 USD przeznaczona jest na finansowanie projektów inwestycyjnych. Max. Kwota indywidualnej pożyczki wynosi 5000000 USD,
- Linia kredytowa ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Wsi Polskiej Counterpart Found – celem działalności jest ilościowy i jakościowy rozwój polskiego rolnictwa, gospodarki żywnościowej i infrastruktury wiejskiej oraz ochrona środowiska na wsi między innymi poprzez wspieranie prywatnej przedsiębiorczości oraz demonopolizacji produkcji i usług. Przedmiotem udzielania pomocy jest w szczególności: projektowanie, budowa oraz wyposażenie składowiska odpadów wiejskich, budowa, modernizacja oraz wyposażanie wiejsko-gminnych ośrodków zdrowia.

Instytucje pozabankowe

Do polskich funduszy i agencji wspierających działalność podmiotów gospodarczych należą:

- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (gromadzi środki pochodzące z narzutu płac w zakładach pracy i udziela niskoprocentowych pożyczek między innymi przedsiębiorstwom tworzącym miejsca pracy dla osób niepełnosprawnych),
- Fundusz Pracy (finansuje wydatki na aktywne formy zwalczania bezrobocia i łagodzenia jego skutków),
- Fundusz Współpracy Program AGROLINIA 2000 (przyznaje kredyty na inwestycje w produkcji rolnej, przetwórstwo rolno-spożywcze oraz usługi),

- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (udziela pożyczek na utworzenie miejsc pracy dla bezrobotnych zamieszkałych na terenie gmin wiejskich, miejsko-wiejskich a także miast do 20 tys. mieszkańców),
- Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (udziela pożyczek i dotacji na: ochronę wód, gospodarki wodnej, ochrony powietrza, ochrony powierzchni ziemi, leśnictwa, ochrony przyrody i krajobrazu, geologii, edukacji ekologicznej, górnictwa),
- Krajowa Agencja Poszanowania Energii (promuje i finansuje programy oszczędności energii, organizuje warsztaty, konferencje, szkolenia i usługi doradcze),
- Narodowa Agencja Poszanowania Energii (prowadzi działalność w zakresie inwestowania w oszczędność energii, tworzenie firm typu „energy service company – ESCO”, identyfikacji, przygotowania i wdrażania projektów energooszczędnych, przeprowadzania audytów energetycznych, organizacji konferencji i warsztatów),
- Fundacja wspomagająca zaopatrzenie wsi w wodę (dofinansowanie budowy oczyszczalni ścieków, kanalizacji zbiorczych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich),

Do zagranicznych funduszy i agencji wspierających działalność należą:

- Program Małych Dotacji GEF (związany z ochroną środowiska dotyczący: redukcji emisji gazów cieplarnianych, ochrony bioróżnorodności, ochrony wód międzynarodowych, powstrzymania degradacji powierzchni ziemi),
- Projekt Umbrella (polega na wdrażaniu i doskonaleniu systemów zarządzania jakością i środowiskiem, pomocy organom samorządu terytorialnego w opracowaniu strategii zrównoważonego rozwoju zgodnych z wymogami Agendy 21, doradztwo dla ministerstw i urzędów centralnych w zakresie integracji europejskiej i reform ustrojowych),
- Polsko-Niemiecka Izba Przemysłowo-Handlowa (oferuje usługi w zakresie doradztwa gospodarczego, ochrony środowiska, prawa i podatków, usług).

ZAKOŃCZENIE

Wiele miast i gmin w całym kraju z entuzjazmem przyjęło planowanie strategiczne jako narzędzie zarządzania zasobami lokalnej społeczności. Wiele z nich w chwili obecnej jest w trakcie procesu tworzenia długookresowego strategicznego planu rozwoju ekonomicznego i społecznego. Z ich doświadczeń wynika, że każda społeczność ma swój styl oraz własne tempo wdrażania planu w życie. Jednak podstawowym celem jest zbudowanie wizji przyszłości danej społeczności. Wzajemne zrozumienie w różnych sprawach oraz wspólne cele mobilizują do takiego gospodarowania posiadanymi środkami, aby dokonać zasadniczych i efektywnych zmian.

Dodatkowo planowanie strategiczne w przyszłości powinno spowodować większe zaufanie mieszkańców gminy do władz samorządowych, które wybierają. Wybór bowiem oznaczać będzie świadome współdecydowanie o przyszłości.

Jednak dzisiaj warunki zewnętrzne, w jakich funkcjonuje gmina nie sprzyjają prowadzeniu efektywnych działań rozwojowych na szczeblu samorządowym.

Po pierwsze – okres głębokich przemian systemowych dokonujących się w naszym kraju oraz nakładanie się starych i nowych czynników rozwoju potęguje złożoność bieżącej sytuacji społeczno-gospodarczej. Ponadto utrzymuje się wadliwa struktura zarządzania państwem i gospodarką, a także brak jest kompleksowych rozwiązań systemowych w sferze polityki społecznej, przemysłowej, agrarnej, regionalnej, otwarcia gospodarki na rynki międzynarodowe itd.

Z kolei skala otrzymywanych środków finansowych z budżetu państwa nie wystarcza nawet na zaspokojenie najpilniejszych potrzeb społecznych. Brak jest skutecznych instrumentów oddziaływania na samodzielne podmioty gospodarcze, system opłat za korzystanie ze środowiska przyrodniczego i system kar za jego zanieczyszczanie jest również nieskuteczny, narastające dysproporcje między stanem zagospodarowania przestrzeni społecznie akceptowanym a ekonomicznie realnym – to tylko niektóre przykłady braku rozwiązań systemowych w zakresie samorządu terytorialnego. Dotychczasowa realizacja ustawy o samorządzie terytorialnym wskazuje na wyraźną dysproporcję występującą między społeczno – politycznym statusem a ekonomicznymi środkami jego urzeczywistnienia.

Po drugie – istniejące przepisy prawne, które nie tworzą spójnego systemu regulującego podstawowe sfery życia społeczno-gospodarczego na szczeblu gminnym. Nadal szereg założeń reformy sektora publicznego oczekuje jednoznacznych i trwałych uregulowań prawnych.

Po trzecie – kryzys finansów publicznych - przejawiający się w niedoborze środków finansowych na zaspokojenie nawet najpilniejszych potrzeb

społeczeństwa i gospodarki - powoduje, iż gminy nie mogą liczyć na pomoc w finansowaniu swoich zamierzeń inwestycyjnych ze strony budżetu państwa w takim zakresie, w jakim by tego oczekiwały; ponadto gminy są obarczane nowymi zadaniami bez należytego zabezpieczenia finansowego.

Trzeba jednak pamiętać, że rozwój lokalny odnotuje sukces, jeżeli będzie inicjowany poprzez wewnętrzne czynniki. Poza tym inicjatywy te powinny cechować aktywność i gotowość do działań partnerskich wielu osób z różnych dziedzin i sfer. Rozwój gospodarczy i przeciwdziałanie utrwalaniu się bezrobocia, powinny opierać się na kilku podstawowych przesłankach:

- mobilizacja zasobów lokalnych, tj. finansowych, materialnych, nieruchomości, infrastruktury, technologii itd.,
- poprawa klimatu dla biznesu – środowisko lokalne powinno cechować się otwartością i wspierającym nastawieniem,
- rozwój więzi, kooperacji i partnerstwa.

W naszej gminie istnieje wiele różnorodnych niezaspokojonych dotąd potrzeb społecznych, gospodarczych, infrastrukturalnych, ekologicznych. Jednak ze względu na ograniczone środki finansowe będziemy dążyć do pozyskania ich z zewnątrz i w miarę przyszłych możliwości realizować główne cele strategiczne czyli zadania najpilniejsze.

Rozważania zawarte w niniejszej pracy prowadzą do konkluzji, że Gmina Brańsk znajduje się w niekorzystnej sytuacji gospodarczej i społecznej. Zrealizowanie zadań zawartych w strategii będzie bardzo trudne, jednak realne, pod warunkiem głębokiego i oddanego zaangażowania wielu wewnętrznych grup interesu współpracujących ze sobą na zasadzie partnerstwa i wspólnego interesu. Jedynie integracja i wspólna praca oraz jednoczenie wysiłków połączone z wytrwałością i determinacją pozwoli na uruchomienie pozytywnych trendów, sprzyjających rozwojowi gminy wykorzystując wiele dzisiaj już widocznych szans.

SPIS TABEL I RYSUNKÓW

Tabele:

1. Punkty eksploatacji surowców mineralnych stałych	
2. Obszary perspektywiczne występowania surowców mineralnych	
3. Przepływy charakterystyczne i spływy jednostkowe w przekroju rzek gminy Brańsk	
4. Rzędne zasięgu fali powodziowej	
5. Wielkość przepływów dyspozycyjnych wód powierzchniowych	
6. Powierzchnia nawadnianych użytków rolnych oraz pobory wód powierzchniowych	
7. Udział powierzchniowy klas bonitacyjnych w układzie wsi na obszarze gminy Brańsk	
8. Średnie miesięczne temperatury powietrza	
9. Średnia częstotliwość wiatrów i prędkości na poszczególne kierunki	
10. Średnie miesięczne i roczne sumy opadów	
11. Średnie miesięczne i roczne dni pogodnych i pochmurnych	
12. Średnia suma godzin nasłonecznionych	
13. Zmiany w rozmieszczeniu ludności w gminie w latach 1970 – 1999	
14. Struktura rodzin korzystających z pomocy społecznej	
15. Zadania zlecone	
16. Zadania własne	
17. Diagnoza pomocy społecznej z lat poprzednich	
18. Potencjał mieszkaniowy gminy na tle województwa	
19. Ruch budowlany w latach 1995 – 1997	
20. Dane dotyczące telekomunikacji na terenie gminy	
21. Stan zwodociągowania w poszczególnych wsiach	
22. Wiejskie składowiska odpadów stałych	
23. Powierzchnia zasiewów w indywidualnych gospodarstwach rolnych	
24. Zbiory i plony zbóż ziemniaków w indywidualnych gospodarstwach rolnych	
25. Klasy gruntów	
26. Struktura dochodów gminy w latach 1997 – 2000	
27. Realizacja wydatków na przestrzeni lat 1997 – 2000	
28. Finansowanie zadań inwestycyjnych w latach 1997 – 2000	
29. Analiza uwarunkowań rozwoju gminy Brańsk	
30. Wartości i zasady	
31. Źródła finansowania zadań i przewidywany zakres wsparcia	
32. Niektóre przedsięwzięcia przewidziane do finansowania w latach 2001 – 2020 ze wskazaniem szacunkowych wielkości finansowania	

Rysunki:

1. Struktura organizacyjna	
2. Struktura ludności wg wieku i płci	
3. Ilość mężczyzn i kobiet	
4. Struktura użytkowania gruntów	